

แผนการใช้ที่ดินจังหวัด

นครราชสีมา

กลุ่มนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เอกสารวิชาการเลขที่ 06/04/2568

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา

จัดทำโดย

นางสาวกัลยา	ดำรงสัจจศิริ
นางสาวศิริพร	เผือกยิ้ม
นายณัฐวุฒิ	ลือศักดิ์
นางสาวปุษยา	เครือทองศรี

กลุ่มนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน
กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	I
สารบัญตาราง	II
สารบัญรูป	III
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1.1 หลักการและเหตุผล	1-1
1.2 วัตถุประสงค์	1-1
1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน	1-2
1.4 กรอบแนวคิดและวิธีการดำเนินงาน	1-2
1.5 ผู้ดำเนินงาน	1-3
บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป	2-1
2.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และการคมนาคม	2-1
2.2 สภาพภูมิประเทศ	2-5
2.3 สภาพภูมิอากาศ	2-6
2.4 สภาพการใช้ที่ดิน	2-8
2.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม	2-17
บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ	3-1
3.1 ทรัพยากรป่าไม้	3-1
3.2 ทรัพยากรน้ำ	3-5
3.3 ทรัพยากรดิน	3-15
บทที่ 4 การประเมินคุณภาพที่ดิน	4-1
4.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	4-1
4.2 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	4-2
บทที่ 5 กระบวนการวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดิน	5-1
5.1 แนวนโยบายแห่งรัฐ	5-1
5.2 การวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่	5-11
5.3 การวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดิน	5-12
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	6-1
6.1 เขตการใช้ที่ดิน	6-1
6.2 สรุปลงข้อเสนอนะ	6-12
เอกสารอ้างอิง	อ-1

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567	2-7
ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา	2-9
ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากร คร่าวเรือนประชากร คร่าวเรือนเกษตร และพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา	2-18
ตารางที่ 2-4 จำนวนประชากร นักท่องเที่ยวต่างชาติ และแรงงานต่างด้าว ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567	2-20
ตารางที่ 2-5 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2556-2565	2-21
ตารางที่ 2-6 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2563-2567	2-22
ตารางที่ 2-7 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2567	2-22
ตารางที่ 2-8 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมันสำปะหลัง ปี พ.ศ. 2563-2567	2-23
ตารางที่ 2-9 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมันสำปะหลัง ปี พ.ศ. 2567	2-24
ตารางที่ 2-10 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของอ้อยโรงงาน ปี พ.ศ. 2563-2567	2-24
ตารางที่ 2-11 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตอ้อยโรงงาน ปี พ.ศ. 2567	2-25
ตารางที่ 2-12 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี พ.ศ. 2563-2567	2-25
ตารางที่ 2-13 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี พ.ศ. 2567	2-26
ตารางที่ 2-14 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมะขามเทศ เพชรบูรณ์ไทย ปี พ.ศ. 2563-2567	2-27
ตารางที่ 2-15 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมะขามเทศเพชรบูรณ์ไทยที่ให้ผลผลิต ปี พ.ศ. 2567	2-27
ตารางที่ 2-16 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมะม่วง ปี พ.ศ. 2563-2567	2-28
ตารางที่ 2-17 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมะม่วง ปี พ.ศ. 2567	2-28
ตารางที่ 3-1 พื้นที่ป่าไม้ จังหวัดนครราชสีมา	3-2
ตารางที่ 3-2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา	3-3
ตารางที่ 3-3 สถานภาพทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดนครราชสีมา	3-4
ตารางที่ 3-4 โครงการชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา	3-6
ตารางที่ 3-5 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา	3-7

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 3-6	บ่อน้ำบาดาล จังหวัดนครราชสีมา
ตารางที่ 3-7	ชนิดชั้นหินอุ้มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา
ตารางที่ 3-8	คุณภาพและอัตราการให้น้ำของน้ำใต้ดิน จังหวัดนครราชสีมา
ตารางที่ 3-9	ทรัพยากรดินที่มีปัญหาทางการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา
ตารางที่ 3-10	ระดับการสูญเสียดิน จังหวัดนครราชสีมา
ตารางที่ 5-1	การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ดินเพื่อการเกษตร (TOWS Matrix)
ตารางที่ 6-1	เขตการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา

สารบัญรูป

		หน้า
รูปที่ 2-1	อาณาเขต เส้นทางคมนาคม และเส้นทางน้ำ จังหวัดนครราชสีมา	2-4
รูปที่ 2-2	กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567	2-8
รูปที่ 2-3	สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา	2-15
รูปที่ 3-1	แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา	3-8
รูปที่ 3-2	บ่อน้ำบาดาล จังหวัดนครราชสีมา	3-11
รูปที่ 3-3	อุทกธรณีวิทยาแสดงศักยภาพน้ำบาดาล และกลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา	3-14
รูปที่ 3-4	ทรัพยากรดิน จังหวัดนครราชสีมา	3-18
รูปที่ 3-5	ทรัพยากรดินที่มีปัญหาทางการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา	3-21
รูปที่ 3-6	การชะล้างพังทลายของดิน จังหวัดนครราชสีมา	3-24
รูปที่ 6-1	เขตการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา	6-11

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 (1) ได้กำหนดให้มี “การวางแผนการใช้ที่ดินของประเทศไทยให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดิน ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ซึ่งเป็นนโยบายแห่งรัฐ เพื่อส่งเสริมระบบการผลิตทางการเกษตรจากฐานทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศไทย โดยต้องสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ภายใต้วิสัยทัศน์ “เกษตรมั่นคง ภาคการเกษตรมั่นคง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” รวมทั้งกฎหมาย นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับพื้นที่นำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอยู่ในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 บนที่ราบสูงโคราช มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศ เนื้อที่ 12,808,727 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรอย่างหลากหลาย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง เป็นต้น รวมทั้งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งรับซื้อพืชผลทางการเกษตรหลายแห่ง แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรยังมีปัญหาด้านการผลิตเนื่องจากต้นทุนและปัจจัยการผลิตสูง ในขณะที่ผลผลิตตกต่ำ รวมทั้งยังมีปัญหาในการบริหารจัดการน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคซึ่งยังไม่สามารถตอบสนองต่อการอุปโภคบริโภคทั้งภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม และยังขาดการบูรณาการการบริการจัดการของภาครัฐภายในจังหวัด

กรมพัฒนาที่ดิน มีภารกิจในการกำหนดนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน จึงได้ดำเนินการจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา โดยการกำหนดเขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับพืชเศรษฐกิจเพื่อเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญของภาครัฐสำหรับการผลักดันนโยบายการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และภาคส่วนต่าง ๆ เกิดการบูรณาการการทำงานร่วมกัน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรให้ผลิตพืชตามศักยภาพของที่ดิน รวมทั้งใช้ปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม ช่วยเพิ่มรายได้และลดค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ส่งผลให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม และเกิดความยั่งยืนในการใช้ที่ดิน

1.2 วัตถุประสงค์

1.2.1 เพื่อจัดทำฐานข้อมูลด้านกายภาพเพื่อประกอบการทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา

1.2.2 เพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดและนำไปเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาด้านการเกษตรและสิ่งแวดล้อมของจังหวัด

1.2.3 เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนปฏิบัติการระดับจังหวัดของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการ

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

1.3.1 สถานที่ดำเนินงาน จังหวัดนครราชสีมา

1.3.2 ระยะเวลา เดือนตุลาคม 2567 ถึง เดือนกันยายน 2568

1.4 กรอบแนวคิดและวิธีการดำเนินงาน

1.4.1 ชี้ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาที่จะก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา

1.4.2 กำหนดหลักเกณฑ์ แนวทาง และวิธีที่จะนำไปสู่การแก้ไข โดยอาศัยระบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา และการวิเคราะห์พื้นที่

1.4.3 รวบรวมข้อมูลด้านทรัพยากรต่าง ๆ คือ ดิน ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ น้ำ ป่าไม้ พืชพรรณ ทั้งด้านสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน ด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในภาพรวมและเฉพาะด้าน ตลอดจนนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากหน่วยงาน เอกสาร ผลงานวิจัยต่าง ๆ และข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้จากการเก็บรวบรวมวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

1.4.4 การนำเข้าข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial data) เช่น แผนที่ดิน แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน แผนที่การพัฒนาแหล่งน้ำผิวดิน แผนที่ขอบเขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ทำการเก็บข้อมูลในรูป digital data โดยใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และข้อมูลเชิงบรรยาย (Non “patial data) เช่น ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม และข้อมูลตัวเลขอื่น ๆ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1.4.5 การวิเคราะห์

1) การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป เป็นการวิเคราะห์ในด้านข้อเท็จจริง ปัญหาและการแก้ไข และสถานการณ์ในปัจจุบันของข้อมูลแต่ละด้านที่กล่าวมาแล้ว เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่จะนำมาใช้ประกอบการพิจารณา กำหนดทิศทางการพัฒนาด้านการเกษตรได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมในอนาคต

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเฉพาะด้านต่าง ๆ คือ

(1) การวิเคราะห์เพื่อจัดทำหน่วยที่ดินโดยใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ ในการซ้อนทับข้อมูลแผนที่ต่าง ๆ และตารางคุณภาพที่ดินของหน่วยที่ดิน

(2) การประเมินอัตราการชะล้างพังทลายของดิน ใช้สมการการสูญเสียดินสากล (USLE) ที่ปรับปรุงแก้ไขจากสมการการสูญเสียดินสากลในการคำนวณ

(3) การวิเคราะห์ข้อมูลภูมิอากาศเพื่อหาปริมาณการระเหยและการคายน้ำ อ้างอิงปริมาณน้ำฝนที่เป็นประโยชน์ และช่วงระยะเวลาปลูกพืช

(4) การประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ ใช้คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจเป็นการประเมินคุณภาพที่ดินโดยทำการเปรียบเทียบความต้องการประเภทการใช้ที่ดิน (Land Use requirement) กับคุณภาพที่ดินของหน่วยที่ดิน (Land Qualitie) และจำแนกชั้นความเหมาะสมของที่ดินออกเป็น 4 ชั้น ดังนี้

S1 : ชั้นที่มีความเหมาะสมสูง (Highly “uitable)

S2 : ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (Moderately “uitable)

S3 : ชั้นที่มีความเหมาะสมเล็กน้อย (Marginally “uitable)

N : ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (Not “uitable)

(5) การวิเคราะห์ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive analysis) เป็นการนำเอาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) จากหน่วยงานต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของประชากร โครงสร้างประชากร แรงงาน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด สภาพทั่วไปของการผลิตพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ สถานการณ์การผลิตและการตลาด ต้นทุนและผลตอบแทนการผลิต อุปสงค์ และอุปทาน การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative analysis) ซึ่งจะวิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าทางสถิติอย่างง่ายในรูปของอัตราส่วนร้อยละหรือค่าเฉลี่ยในรูปตารางประกอบการอธิบาย ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความหนาแน่นของประชากร ความหนาแน่นครัวเรือน อัตราการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ

(6) วิเคราะห์นโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งด้านการอนุรักษ์และพัฒนาที่มีผลต่อสถานภาพของทรัพยากรที่เป็นปัญหาในปัจจุบัน เพื่อเสนอแนะนโยบายแนวทางการจัดการการใช้ที่ดิน และพิจารณาการกำหนดเขตการใช้ที่ดินในการวางแผนการใช้ที่ดินที่มีประสิทธิภาพ เป็นการแก้ปัญหาเชิงพื้นที่

(7) จัดทำแผนการใช้ที่ดิน โดยนำผลการวิเคราะห์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมมาประกอบการพิจารณา ร่วมกับนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องด้วยการสร้างแผนที่แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา และกำหนดเขตการใช้ที่ดินให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมด้านต่าง ๆ โดยใช้โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

1.4.6 การนำเสนอข้อมูล

1) นำเสนอในรูปของรายงานแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมด้านต่าง ๆ พร้อมข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละเขต ซึ่งได้จากผลการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลเฉพาะด้าน

2) นำเสนอในรูปของแผนที่ มาตราส่วน 1:25,000

1.5 ผู้ดำเนินงาน

1.5.1 ที่ปรึกษา

1) นายเน้นทพล	หนองหารพิทักษ์	ผู้อำนวยการกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน
2) นางสาวกรรณิศา	สฤกษ์ศิริ	ผู้อำนวยการกลุ่มนโยบายและวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.2 คณะผู้จัดทำ

1) นางสาวกัลยา	ดำรงสัจศิริ	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
2) นางสาวศิริพร	เผือกยิ้ม	เศรษฐกรชำนาญการพิเศษ
3) นายณัฐวุฒิ	ลือศักดิ์	นักสำรวจดินปฏิบัติการ
4) นางสาวบุษยา	เครือทองศรี	นักวิชาการเกษตร

บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้ง อาณาเขต และการคมนาคม

จังหวัดนครราชสีมาตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และอยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 บนที่ราบสูงโคราช ละติจูด 15 องศาเหนือ ลองจิจูด 102 องศาตะวันออก สูงจากระดับทะเลปานกลาง 187 เมตร ห่างจากกรุงเทพฯ โดยทางรถยนต์ 259 กิโลเมตร และโดยทางรถไฟ 264 กิโลเมตร มีพื้นที่ 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,808,727 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 12.12 ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดชัยภูมิ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดนครนายก และจังหวัดสระแก้ว
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดสระบุรี และจังหวัดลพบุรี

การปกครอง มีการบริหารราชการ เป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) ส่วนราชการ	258	หน่วย
- ส่วนกลางในภูมิภาค	196	หน่วย
- ส่วนภูมิภาค	35	หน่วย
- รัฐวิสาหกิจ	27	หน่วย
2) หน่วยงานอิสระ	26	หน่วย
3) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	334	องค์กร
- องค์การบริหารส่วนจังหวัด	1	แห่ง
- องค์การบริหารส่วนตำบล	243	แห่ง
- เทศบาลนคร	1	แห่ง
- เทศบาลเมือง	4	แห่ง
- เทศบาลตำบล	85	แห่ง

การแบ่งเขตการปกครอง

จังหวัดนครราชสีมาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 32 อำเภอ 289 ตำบล 3,756 หมู่บ้าน ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 4 แห่ง เทศบาลตำบล 85 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 243 แห่ง

1) อำเภอเมืองนครราชสีมา	2) อำเภอดง
3) อำเภอครบุรี	4) อำเภอจักราช
5) อำเภอโชคชัย	6) อำเภอชุมพวง
7) อำเภอด่านขุนทด	8) อำเภอโนนไทย
9) อำเภอบัวใหญ่	10) อำเภอโนนสูง
11) อำเภอปักธงชัย	12) อำเภอปากช่อง

13) อำเภอพิมาย	14) อำเภอสีคิ้ว
15) อำเภอสูงเนิน	16) อำเภอประทาย
17) อำเภอห้วยแถลง	18) อำเภอขามทะเลสอ
19) อำเภอขามสะแกแสง	20) อำเภอเสิงสาง
21) อำเภอบ้านเหลื่อม	22) อำเภอหนองบุญมาก
23) อำเภอแก้งสนามนาง	24) อำเภอโนนแดง
25) อำเภอวังน้ำเขียว	26) อำเภอเมืองยาง
27) อำเภอเทพารักษ์	28) อำเภอพระทองคำ
29) อำเภอลำทะเมนชัย	30) อำเภอเฉลิมพระเกียรติ
31) อำเภอสีดา	32) อำเภอบัวลาย

การคมนาคม

1) ทางรถยนต์ มีทางหลวงที่สำคัญ ดังนี้

- ทางหลวงพิเศษหมายเลข 6 หรือ ถนนมอเตอร์เวย์บางปะอิน-สระบุรี-นครราชสีมา ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอปากช่อง ถึงอำเภอเมืองนครราชสีมา
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอปากช่อง สิ้นสุดในเขตอำเภอบัวลาย
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 24 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากทางแยกต่างระดับสีคิ้ว อำเภอสีคิ้ว ถึงรอยต่ออำเภอหนองบุญมากกับอำเภอหนองกี่ จังหวัดบุรีรัมย์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 201 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอสีคิ้ว ถึงรอยต่ออำเภอด่านขุนทดกับอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 202 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากรอยต่ออำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิกับอำเภอแก้งสนามนาง ถึงรอยต่ออำเภอประทายกับอำเภอบ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 204 (ถนนเลียบเมือง นครราชสีมา)
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 205 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอเมืองนครราชสีมา ถึงรอยต่อระหว่างอำเภอพระทองคำ อำเภอด่านขุนทด และอำเภอจัตุรัส จังหวัดชัยภูมิ
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 206 จากทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 2 (ถนนมิตรภาพ) อำเภอโนนสูง ถึงอำเภอห้วยแถลง
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 207 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอด่านขุนทด ถึงรอยต่ออำเภอพล จังหวัดขอนแก่น
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 224 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอเมืองนครราชสีมา ถึงรอยต่ออำเภอเสิงสางกับจังหวัดบุรีรัมย์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากอำเภอเมืองนครราชสีมา ถึงรอยต่ออำเภอห้วยแถลงกับจังหวัดบุรีรัมย์
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 290 (ถนนวงแหวนรอบเมืองนครราชสีมา)
- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 304 ในเขตจังหวัดนครราชสีมา เริ่มจากรอยต่อจังหวัดปราจีนบุรีกับอำเภอวังน้ำเขียว ถึงอำเภอเมืองนครราชสีมา

2) รถโดยสารประจำทาง

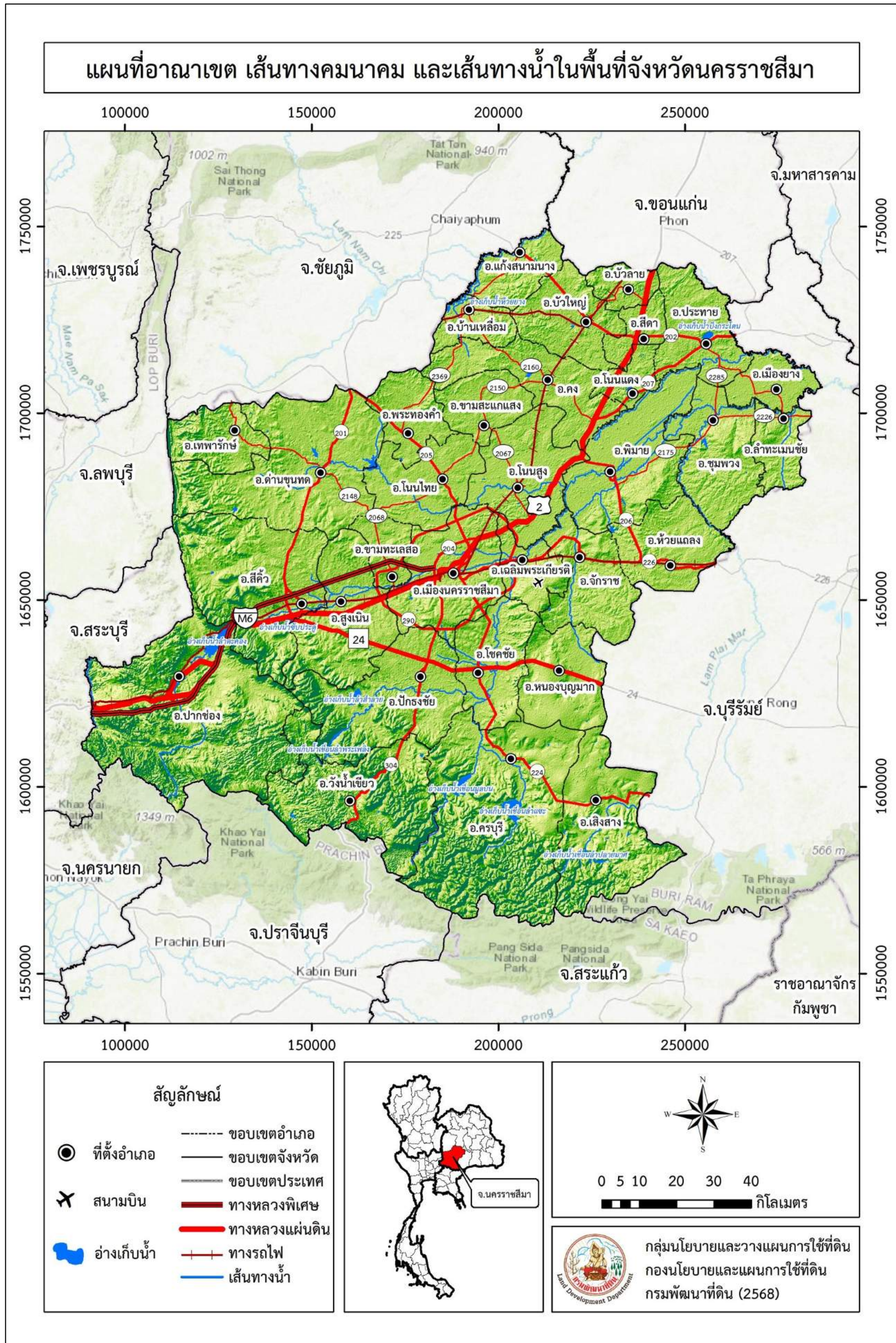
(1) เดินทางจากกรุงเทพฯ

มีรถโดยสารธรรมดา รถปรับอากาศชั้น 1 ชั้น 2 และรถตู้ปรับอากาศ สาย 21 (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา) วิ่งให้บริการจาก สถานีขนส่งหมอชิต 2 กรุงเทพฯ มายังจังหวัดนครราชสีมา ทุกวันตลอด 24 ชั่วโมง นอกจากนั้น ยังสามารถที่จะเลือกเดินทางโดยรถโดยสารประจำทางจากกรุงเทพฯ ปลายทาง จังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานที่ผ่านจังหวัดนครราชสีมาได้เช่นกัน

(2) เดินทางภายในจังหวัด

ภายในเขตเทศบาลและพื้นที่ใกล้เคียง มีขนส่งสาธารณะให้บริการ เช่น รถโดยสารประจำทาง หมวด 1 หมวด 4 (รถสองแถว) รถจักรยานยนต์รับจ้าง รถสามล้อเครื่อง และรถสามล้อ ถ้าต้องการเดินทาง ไปต่างอำเภอ จะมีรถโดยสารประจำทางหมวด 4 ให้บริการไปยังอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา หลายสายด้วยกัน สามารถขึ้นรถได้ที่สถานีขนส่งแห่งที่ 1 ถนนบูรินทร มีทั้งประเภทรถสองแถว และรถบัส โดยสารประจำทางให้บริการ จะมีรถโดยสารไป อำเภอปักธงชัย อำเภอประทาย อำเภอด่านขุนทด อำเภอปากช่อง อำเภอสูงเนิน สำหรับสถานีขนส่งผู้โดยสารแห่งที่ 2 นั้น จะมีรถโดยสารไปเฉพาะ อำเภอพิมาย อำเภอห้วยแถลง และตำบลด่านเกวียน อำเภอโชคชัย โดยระยะทางจากอำเภอเมืองนครราชสีมา ไปอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

อำเภอเฉลิมพระเกียรติ	23 กิโลเมตร	อำเภอขามทะเลสอ	25 กิโลเมตร
อำเภอโนนไทย	30 กิโลเมตร	อำเภอโชคชัย	32 กิโลเมตร
อำเภอปักธงชัย	36 กิโลเมตร	อำเภอโนนสูง	39 กิโลเมตร
อำเภอสูงเนิน	40 กิโลเมตร	อำเภอจักราช	44 กิโลเมตร
อำเภอพระทองคำ	46 กิโลเมตร	อำเภอขามสะแกแสง	51 กิโลเมตร
อำเภอหนองบุญมาก	54 กิโลเมตร	อำเภอสีคิ้ว	54 กิโลเมตร
อำเภอครบุรี	60 กิโลเมตร	อำเภอพิมาย	60 กิโลเมตร
อำเภอด่านขุนทด	63 กิโลเมตร	อำเภอห้วยแถลง	70 กิโลเมตร
อำเภอโนนแดง	75 กิโลเมตร	อำเภอดง	80 กิโลเมตร
อำเภอวังน้ำเขียว	80 กิโลเมตร	อำเภอบ้านเหลื่อม	85 กิโลเมตร
อำเภอปากช่อง	88 กิโลเมตร	อำเภอสีดา	89 กิโลเมตร
อำเภอเสิงสาง	89 กิโลเมตร	อำเภอเทพารักษ์	93 กิโลเมตร
อำเภอบัวใหญ่	93 กิโลเมตร	อำเภอชุมพวง	99 กิโลเมตร
อำเภอประทาย	100 กิโลเมตร	อำเภอบัวลาย	102 กิโลเมตร
อำเภอลำทะเมนชัย	118 กิโลเมตร	อำเภอเมืองยาง	122 กิโลเมตร
อำเภอแก้งสนามนาง	127 กิโลเมตร		

รูปที่ 2-1 อาณาเขต เส้นทางคมนาคม และเส้นทางน้ำ จังหวัดนครราชสีมา

3) รถไฟ

จังหวัดนครราชสีมา มีรถไฟสายภาคตะวันออกเฉียงเหนือกรุงเทพฯ-อุบลราชธานี และ กรุงเทพฯ-หนองคาย ทั้งขบวนรถด่วนพิเศษ รถด่วน รถเร็ว และรถธรรมดา วิ่งให้บริการจากสถานีกรุงเทพ (หัวลำโพง) ผ่านจังหวัดนครราชสีมาทุกวัน นอกจากนี้ยังมีขบวนรถท้องถิ่นวิ่งให้ระหว่างสถานีรถไฟ นครราชสีมาไปยังสถานีรถไฟจังหวัดอื่น ๆ เช่น สุรินทร์ อุบลราชธานี อุตรดิตถ์ หนองคาย และอำเภอแก่งคอย จังหวัดสระบุรีอีกด้วย

4) ทางอากาศ

ท่าอากาศยานนครราชสีมา ตั้งอยู่บริเวณป่าสงวนแห่งชาติหนองเต็งจักราช ตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา เปิดให้บริการตั้งแต่วันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2540 โดยมีเที่ยวบินพาณิชย์มาทำการบินอย่างต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2561 ในปัจจุบันการใช้ประโยชน์ท่าอากาศยาน นครราชสีมาเน้นใช้เป็นท่าอากาศยานขึ้น-ลง ของเครื่องบินเช่าเหมาเครื่องบินเอกชน เครื่องบินส่วนบุคคล เครื่องบินทหาร เครื่องบินราชการและรัฐวิสาหกิจ

2.2 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมา เป็นที่ราบสูง ทิศตะวันตกและทิศใต้มีภูเขาและป่า เป็นแนวยาวกั้นเขตแดน คือทิวเขาตองพญาเย็น (เขาใหญ่) และทิวเขาตองรัก ส่วนบริเวณตอนล่าง ค่อนไปทางเหนือและตะวันออกเป็นที่ราบลุ่ม สามารถแบ่งออกเป็น 3 บริเวณ คือ

1) บริเวณเทือกเขาที่สูงทางตอนใต้

พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับทะเลปานกลาง มากกว่า 250 เมตร อยู่ในบริเวณอำเภอปากช่อง อำเภอปักธงชัย อำเภอวังน้ำเขียว อำเภอครบุรี และอำเภอเสิงสาง เทือกเขานี้เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำ ลำธารหลายสายที่ไหลไปทางตะวันออกของภาค ได้แก่ แม่น้ำมูล ลำตะของ ลำพระเพลิง และลำปลายมาศ พื้นที่ระหว่างเทือกเขาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นลูกคลื่นลอนลึก และลูกคลื่นลอนตื้น ตอนล่างของหุบเขา มีความลาดชันค่อนข้างมาก ทำให้มีการชะล้างพังทลายของหน้าดินในบริเวณนี้ค่อนข้างสูง

2) บริเวณที่สูงทางตอนกลาง

พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับทะเลปานกลาง 200-250 เมตร อยู่ในเขตอำเภอด่านขุนทด อำเภอเทพารักษ์ อำเภอสีคิ้ว อำเภอสูงเนิน อำเภอโนนไทย อำเภอพระทองคำ อำเภอขามทะเลสอ อำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอโชคชัย อำเภอหนองบุญมาก อำเภอจักราช และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นลูกคลื่นลอนตื้น ยกเว้นบริเวณใกล้เชิงเขามีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนลึก พื้นที่บางส่วนเป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย ได้แก่ ลำตะของ ลำพระเพลิง ลำตะคอง และ แม่น้ำมูล

3) พื้นที่ลูกคลื่นและพื้นที่ราบลุ่มทางตอนเหนือ

พื้นที่ที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลไม่เกิน 200 เมตร อยู่ในเขตอำเภอแก่งสนามนาง อำเภอบ้านเหลื่อม อำเภอบัวใหญ่ อำเภอสีดา อำเภอบัวลาย อำเภอโนนแดง อำเภอประทาย อำเภอลำทะเมนชัย อำเภอเมืองยาง อำเภอชุมพวง อำเภอพิมาย อำเภอคง อำเภอขามสะแกแสง อำเภอโนนสูง และอำเภอห้วยแถลง มีลักษณะเป็นพื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้นที่สูงสลับที่นา บางตอนเป็นพื้นที่ราบลุ่ม บริเวณริมฝั่งแม่น้ำลำเชียงไกร ลำปลายมาศ และมีที่ราบลุ่มบริเวณริมฝั่งลำสะเทต

2.3 สภาพภูมิอากาศ

สภาพอากาศทั่วไปของจังหวัดนครราชสีมาอยู่ภายใต้อิทธิพลของมรสุม 2 ชนิด คือ มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ (เริ่มตั้งแต่ประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์) มรสุมนี้มีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกเหนือแถบประเทศมองโกเลียและจีน พัดพาเอามวลอากาศเย็นและแห้งจากแหล่งกำเนิดเข้ามาปกคลุมประเทศไทย ทำให้บริเวณจังหวัดนครราชสีมาประสบกับภาวะอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้งโดยทั่วไป ส่วนมรสุมอีกชนิดหนึ่งคือ มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ (เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม) มรสุมนี้มีแหล่งกำเนิดจากบริเวณความกดอากาศสูงในซีกโลกใต้บริเวณมหาสมุทรอินเดีย ซึ่งพัดออกจากศูนย์กลางเป็นลมตะวันออกเฉียงใต้และเปลี่ยนเป็นลมตะวันตกเฉียงใต้ เมื่อพัดข้ามเส้นศูนย์สูตรพัดพาเอามวลอากาศชื้นจากมหาสมุทรอินเดียมาสู่ประเทศไทย ทำให้บริเวณจังหวัดนครราชสีมามีเมฆมากและฝนตกชุกโดยทั่วไป

ปริมาณน้ำฝน จากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา (2568) ช่วงปี พ.ศ. 2558-2567 พบว่ามีปริมาณน้ำฝนรวมตลอดปี 1,155.7 มิลลิเมตร โดยมีปริมาณน้ำฝนสูงสุดในเดือนกันยายนประมาณ 249.7 มิลลิเมตร และปริมาณน้ำฝนต่ำสุดในเดือนมกราคมประมาณ 7.6 มิลลิเมตร

ความชื้นสัมพัทธ์ จากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา (2568) ช่วงปี พ.ศ. 2558-2567 มีความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดปีร้อยละ 72.1 โดยมีความชื้นสัมพัทธ์สูงสุดในเดือนกันยายนประมาณร้อยละ 83.1 และต่ำสุดในเดือนกุมภาพันธ์ประมาณร้อยละ 63.5

อุณหภูมิ จากข้อมูลของกรมอุตุนิยมวิทยา (2568) ช่วงปี พ.ศ. 2558-2567 มีอุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปี 28.9 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดในเดือนเมษายนประมาณ 37.3 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนมกราคมประมาณ 19.9 องศาเซลเซียส

ฤดูกาล ฤดูกาลของจังหวัดนครราชสีมาพิจารณาตามลักษณะลมฟ้าอากาศของประเทศไทย แบ่งออกได้เป็น 3 ฤดู (กรมอุตุนิยมวิทยา, 2568) ดังนี้

1) ฤดูร้อน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม จะมีอากาศร้อนอบอ้าวและแห้งแล้ง แต่บางครั้งอาจมีมวลอากาศเย็นจากประเทศจีน แผ่ลงมาปกคลุมถึงประเทศไทยตอนบน ทำให้เกิดการปะทะกันของมวลอากาศเย็น กับมวลอากาศร้อนที่ปกคลุมอยู่เหนือประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดพายุฝนฟ้าคะนอง และลมกระโชกแรง หรืออาจมีลูกเห็บตกก่อให้เกิดความเสียหายได้ พายุฝนฟ้าคะนองที่เกิดขึ้นในฤดูนี้มักเรียกว่าพายุฤดูร้อน

2) ฤดูฝน เริ่มต้นประมาณกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม อากาศจะเริ่มชุ่มชื้นและมีฝนตกชุกตั้งแต่ประมาณกลางเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป จนถึงช่วงประมาณปลายเดือนมิถุนายนจะมีฝนทิ้งช่วง ซึ่งอาจนานประมาณ 1-2 สัปดาห์หรือบางปีอาจมีฝนน้อยนาน 1 เดือน ในเดือนกรกฎาคมมีฝนตกอย่างต่อเนื่อง และมีปริมาณฝนเพิ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายเดือนกรกฎาคมเป็นต้นไป จนกระทั่งประมาณกลางเดือนตุลาคมมีฝนลดลง ยกเว้นภาคใต้ยังคงมีฝนตกมากไปจนถึงเดือนธันวาคม ฝนตกหนักถึงหนักมาก โดยเฉพาะภาคใต้ฝั่งตะวันออก การเริ่มต้นฤดูฝนอาจจะช้าหรือเร็วกว่ากำหนดได้ประมาณ 1-2 สัปดาห์

3) ฤดูหนาว เริ่มต้นประมาณกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ ในช่วงกลางเดือนตุลาคมนาน 1-2 สัปดาห์ เป็นช่วงเปลี่ยนฤดูจากฤดูฝนเป็นฤดูหนาว อากาศแปรปรวนไม่แน่นอน

อาจเริ่มมีอากาศเย็นหรืออาจยังมีฝนฟ้าคะนอง โดยเฉพาะบริเวณภาคกลางตอนล่าง และภาคตะวันออก ลงไป ซึ่งจะหมดฝนและเริ่มมีอากาศเย็นช้ากว่าภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การวิเคราะห์ช่วงฤดูเพาะปลูก

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 10 ปี พ.ศ. 2558-2567 ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดนครราชสีมา ได้นำมาวิเคราะห์สมมูลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ET_o) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม cropwat for Window“ Ver“ion 8.0 โดยใช้สมการ penman-Monteith สามารถสรุปสมมูลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดิน และการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนเมษายนถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินไป เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายนถึงปลายเดือนตุลาคม

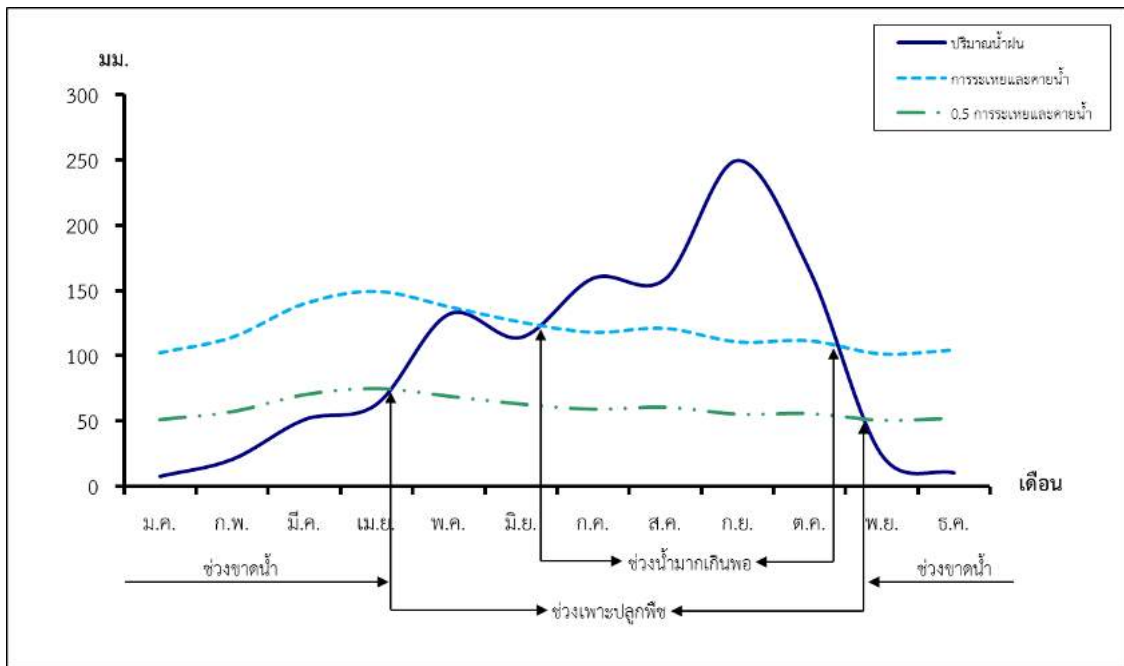
ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนพฤศจิกายนถึงปลายเดือนเมษายน (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567

เดือน	อุณหภูมิ (°C)			ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณน้ำฝน (มม.)	จำนวนวันที่ฝนตก (วัน)	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ (มม.)	ปริมาณน้ำฝนใช้การ* (มม.)
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย					
ม.ค.	19.9	31.4	25.5	66.4	7.6	2.0	102.3	7.5
ก.พ.	21.2	33.5	27.1	63.5	20.6	4.0	114.2	20.0
มี.ค.	24.4	36.5	30.4	64.8	51.1	5.0	140.1	46.9
เม.ย.	25.5	37.3	31.5	65.9	62.9	6.0	149.7	56.6
พ.ค.	25.9	36.1	31.4	74.1	131.9	13.0	138.0	104.1
มิ.ย.	25.8	35.5	31.0	72.8	114.1	12.0	126.0	93.3
ก.ค.	25.5	34.2	30.4	75.9	159.5	16.0	118.1	118.8
ส.ค.	25.3	34.1	30.1	77.5	158.9	17.0	121.2	118.5
ก.ย.	24.8	32.8	29.2	83.1	249.7	17.0	110.7	149.9
ต.ค.	24.1	31.8	27.9	80.1	165.3	12.0	111.6	121.6
พ.ย.	22.6	31.8	26.9	72.9	23.7	4.0	101.4	22.8
ธ.ค.	20.2	30.6	24.9	68.4	10.2	3.0	104.5	10.1
เฉลี่ย	23.8	33.8	28.9	72.1	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	1,155.7	111.0	1,437.8	870.1

หมายเหตุ: *จากการคำนวณโดยโปรแกรม cropwat for Window“ Ver“ion 8.0

ที่มา: กรมอุตุนิยมวิทยา (2568)

รูปที่ 2-2 กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567

2.4 สภาพการใช้ที่ดิน

2.4.1 สภาพการใช้ที่ดินทั่วไป

จากข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา เมื่อนำมาวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดินพบว่า มีการใช้ที่ดิน 5 ประเภทหลัก ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เบ็ดเตล็ด พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง และพื้นที่น้ำ โดยมีรายละเอียดตามตารางที่ 2-2 และรูปที่ 2-3 ซึ่งสรุปได้ดังนี้

1) **พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง** มีเนื้อที่ 1,066,533 ไร่ หรือร้อยละ 8.32 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านบนพื้นราบ มีเนื้อที่ 609,505 ไร่ หรือร้อยละ 4.76 ของเนื้อที่จังหวัด

2) **พื้นที่เกษตรกรรม** มีเนื้อที่ 8,716,469 ไร่ หรือร้อยละ 68.05 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ พื้นที่นา พืชไร่ ไม้ยืนต้น ไม้ผล พืชสวน ท่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ พืชน้ำ สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และเกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่มีการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชไร่มากที่สุด มีเนื้อที่ 4,159,220 ไร่ หรือร้อยละ 32.46 ของเนื้อที่จังหวัด

3) **พื้นที่ป่าไม้** มีเนื้อที่ 2,177,932 ไร่ หรือร้อยละ 17.00 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบสมบูรณ์ มีเนื้อที่ 1,274,115 ไร่ หรือร้อยละ 9.95 ของเนื้อที่จังหวัด

4) **พื้นที่น้ำ** มีเนื้อที่ 347,422 ไร่ หรือร้อยละ 2.72 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นอ่างเก็บน้ำ มีเนื้อที่ 134,501 ไร่ หรือร้อยละ 1.05 ของเนื้อที่จังหวัด

5) **พื้นที่เบ็ดเตล็ด** มีเนื้อที่ 500,371 ไร่ หรือร้อยละ 3.91 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ มีเนื้อที่ 284,904 ไร่ หรือร้อยละ 2.22 ของเนื้อที่จังหวัด

สภาพการใช้ที่ดินในจังหวัดนครราชสีมาที่ครอบคลุมพื้นที่มากที่สุด คือ พื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาเป็นพื้นที่ป่าไม้ ส่วนพื้นที่น้ำมีพื้นที่น้อยที่สุด

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	1,066,533	8.32
U101	ตัวเมืองและย่านการค้า	73,336	0.57
U200	หมู่บ้าน/ที่ดินจัดสรรร้าง	1,183	0.01
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	609,505	4.76
U300	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ ร้าง	337	n.s.
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	166,787	1.30
U401	สนามบิน	1,821	0.01
U402	สถานีรถไฟ	36	n.s.
U403	สถานีขนส่ง	129	n.s.
U405	ถนน	26,522	0.21
U406	ทางรถไฟ	7,216	0.06
U500	พื้นที่อุตสาหกรรมร้าง	1,102	0.01
U501	อุตสาหกรรม	4,201	0.03
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	72,194	0.56
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	12,771	0.10
U600	สถานที่ร้าง	2,939	0.02
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	23,439	0.18
U602	รีสอร์ท โรงแรม เกสต์เฮาส์	47,377	0.37
U603	สุสาน ป่าช้า	1,874	0.02
U605	สถานีบริการน้ำมัน	2,497	0.02
U701	สนามกอล์ฟ	11,267	0.09
a	พื้นที่เกษตรกรรม	8,716,469	68.05
a 1	พื้นที่นา	3,783,743	29.54
a100	นาร้าง	9,682	0.08
a101	นาข้าว	3,755,839	29.32
M201+a101	พื้นที่ลุ่ม+นาข้าว	18,222	0.14
a 2	พืชไร่	4,159,220	32.46
a200	ไร่ร้าง	23,490	0.18
a202	ข้าวโพด	483,675	3.78

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
a203	อ้อย	1,266,092	9.89
a204	มันสำปะหลัง	2,381,422	18.59
a205	สับปะรด	45	n.s.
a208	ถั่วเขียว	485	n.s.
a209	ถั่วเหลือง	11	n.s.
a210	ถั่วลิสง	76	n.s.
a212	ถั่วดำ ถั่วแดง	11	n.s.
a213	ข้าวฟ่าง	46	n.s.
a216	ข้าวไร่	225	n.s.
a218	มันแกว	13	n.s.
a219	มันเทศ	429	n.s.
a220	แตงโม	699	0.01
a224	มะเขือเทศ	188	n.s.
a228	ทานตะวัน	480	n.s.
a229	พริก	1,749	0.01
a236	เผือก	84	n.s.
a 3	ไม้ยืนต้น	390,321	3.05
a300	ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม	1,280	0.01
a301	ไม้ยืนต้นผสม	7,797	0.06
a302	ยางพารา	97,947	0.77
a303	ปาล์มน้ำมัน	18,217	0.14
a304	ยูคาลิปตัส	242,866	1.90
a305	สัก	11,801	0.09
a306	สะเดา	3,087	0.02
a307	สนประดิพัทธ์	299	n.s.
a308	กระถิน	171	n.s.
a309	ประดู่	798	0.01
a312	กาแฟ	168	n.s.
a314	หม่อน	1,148	0.01

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
a315	ไฟปลูกเพื่อการค้า	3,144	0.03
a316	นุ่น	14	n.s.
a317	หมาก	738	0.01
a318	จามจุรี	156	n.s.
a319	เปล้า	65	n.s.
a321	ยมหอม มะฮอกกานี	115	n.s.
a322	กฤษณา	172	n.s.
a323	ตะกู	338	n.s.
a 4	ไม้ผล	193,457	1.52
a400	ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม	1,109	0.01
a401	ไม้ผลผสม	30,566	0.24
a402	ส้ม	176	n.s.
a403	ทุเรียน	5,970	0.05
a404	เงาะ	415	n.s.
a405	มะพร้าว	7,913	0.06
a406	ลิ้นจี่	1,479	0.01
a407	มะม่วง	59,220	0.46
a408	มะม่วงหิมพานต์	146	n.s.
a409	พุทรา	1,157	0.01
a410	น้อยหน่า	29,980	0.23
a411	กล้วย	16,649	0.13
a412	มะขาม	11,291	0.09
a413	ลำไย	3,309	0.03
a414	ฝรั่ง	1,074	0.01
a415	มะละกอ	2,123	0.02
a416	ขนุน	5,164	0.04
a417	กระท้อน	1,014	0.01
a418	ชมพู	166	n.s.
a419	มังคุด	15	n.s.

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
a420	กลางสาด ลองกอง	73	n.s.
a422	มะนาว	730	0.01
a423	ไม้ผลเมืองหนาว	328	n.s.
a424	มะขามเทศ	4,735	0.04
a426	แก้วมังกร	6,274	0.05
a427	ส้มโอ	394	n.s.
a428	ละมุด	774	0.01
a429	มะปราง มะยงชิด	1,063	0.01
a430	มะไฟ ละไม	25	n.s.
a431	ทับทิม	125	n.s.
a5	พืชสวน	35,518	0.28
a500	พืชสวนร้าง/เสื่อมโทรม	1,102	0.01
a501	พืชสวนผสม	14	n.s.
a502	พืชผัก	27,593	0.22
a503	ไม้ดอก ไม้ประดับ	4,010	0.03
a504	องุ่น	2,100	0.02
a505	พริกไทย	26	n.s.
a506	สตรอว์เบอร์รี่	76	n.s.
a507	เสาวรส	100	n.s.
a509	พืชสมุนไพร	204	n.s.
a510	นาห้วย	10	n.s.
a512	แคนตาลูป	175	n.s.
a514	หน่อไม้ฝรั่ง	81	n.s.
a515	เห็ด	27	n.s.
a7	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	105,713	0.82
a700	โรงเรือนร้าง	1,205	0.01
a701	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	35,052	0.27
a702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	34,319	0.27
a703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	28,671	0.22

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
a704	โรงเรือนเลี้ยงสุกร	6,466	0.05
a8	พืชน้ำ	79	n.s.
a803	บัว	66	n.s.
a806	ผักบุ้ง	13	n.s.
a9	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	23,975	0.19
a900	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำร้าง	1,163	0.01
a902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	22,369	0.18
a903	สถานที่เพาะเลี้ยงกุ้ง	138	n.s.
a905	ฟาร์มจระเข้	305	n.s.
a0	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	24,443	0.19
a001	เกษตรผสมผสาน/ไร่นาสวนผสม	24,443	0.19
F	พื้นที่ป่าไม้	2,177,932	17.00
F100	ป่าไม่ผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	2,689	0.02
F101	ป่าไม่ผลัดใบสมบูรณ์	1,274,115	9.95
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	244,925	1.91
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	390,736	3.05
F500	ป่าปลูกรอสภาพฟื้นฟู	1,131	0.01
F501	ป่าปลูกสมบูรณ์	264,336	2.06
W	พื้นที่น้ำ	347,422	2.72
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	92,671	0.72
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	55,739	0.44
W201	อ่างเก็บน้ำ	134,501	1.05
W202	บ่อน้ำในไร่นา	51,965	0.41
W203	คลองชลประทาน	12,546	0.10
M	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	500,371	3.91
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	71,533	0.56
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	284,904	2.22
M201	พื้นที่ลุ่ม	80,184	0.63
M300	เหมืองเก่า บ่อขุดเก่า	3,675	0.03

ตารางที่ 2-2 (ต่อ)

สัญลักษณ์	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
M301	เหมืองแร่	2,951	0.02
M302	บ่อลูกรัง	992	0.01
M303	บ่อทราย	13,425	0.11
M304	บ่อดิน	7,855	0.06
M401	พื้นที่กองวัสดุ	434	n.s.
M403	ที่หินโผล่	310	n.s.
M405	พื้นที่ถม	16,083	0.13
M500	นาเกลือร้าง	9,489	0.07
M501	นาเกลือ	7,860	0.06
M701	ที่ทิ้งขยะ	676	0.01
รวมเนื้อที่		12,808,727	100.00

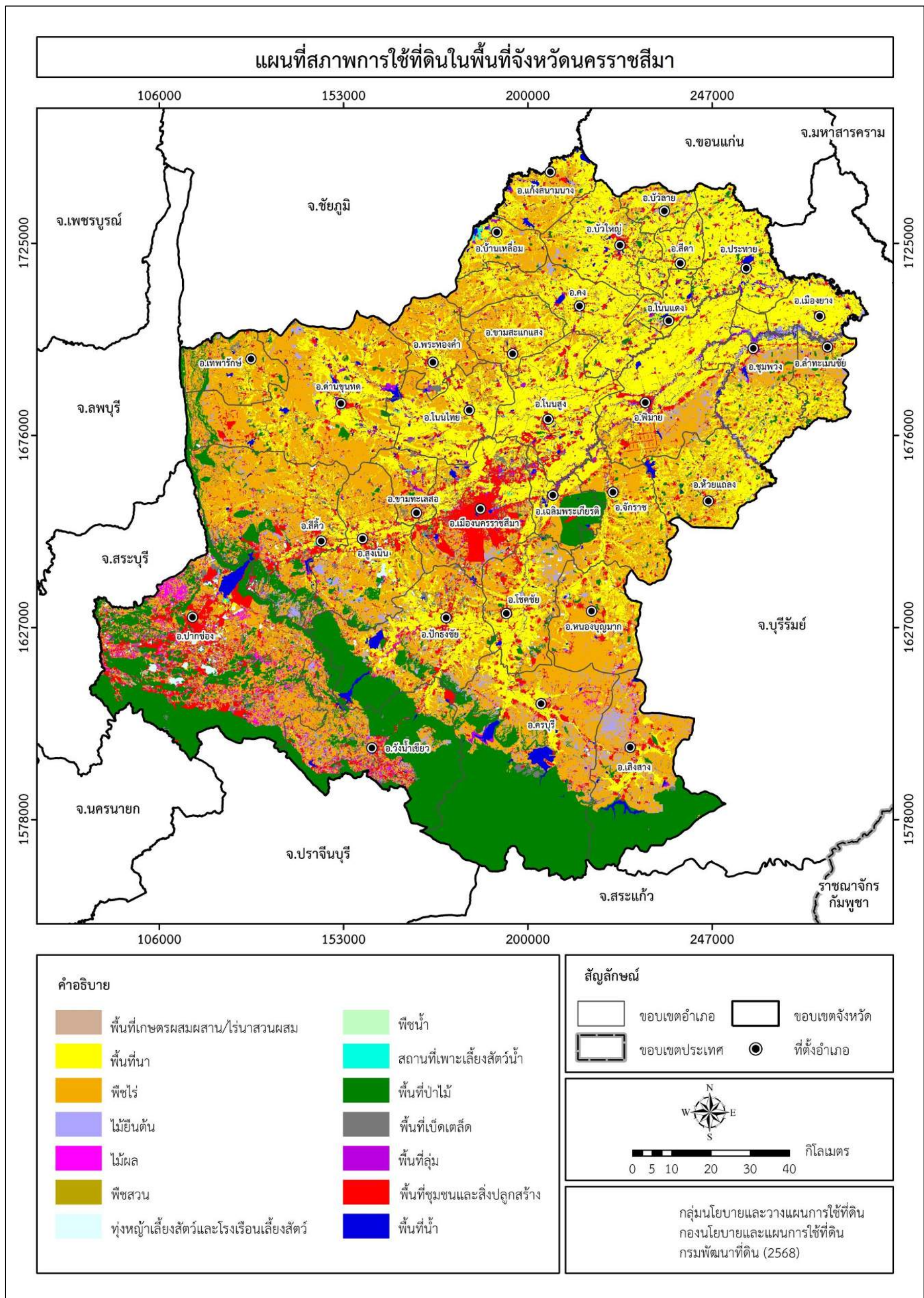
หมายเหตุ: 1. การใช้ที่ดินเป็นการใช้ที่ดินทั้งในและนอกพื้นที่เขตป่าตามกฎหมาย
 2. เนื้อที่ได้จากการคำนวณโดยระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) และทำการถ่วงน้ำหนักกับเนื้อที่จากกรมการปกครองและกรมแผนที่ทหาร 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,808,727 ไร่
 3. $x + y$ หมายถึงพื้นที่ที่มีการใช้ที่ดิน 2 ครั้งต่อปี การใช้ที่ดินในฤดูฝนและการใช้ที่ดินในฤดูแล้ง
 4. n.s. หมายถึงมีน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ

ที่มา: กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566)

2.4.2 พืชที่สำคัญของจังหวัด

1) พืชเศรษฐกิจหลัก

(1) ข้าวนาปี	(2) มันสำปะหลัง
(3) อ้อยโรงงาน	(4) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์
(5) มะม่วง	(6) ยูคาลิปตัส
(7) ขนุน	(8) ปาล์มน้ำมัน
(9) ยางพารา	(10)ทุเรียน
(11) ถั่วลิสง	

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา

2) พืชสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (พืช GI และพืชอัตลักษณ์)

(1) มะขามเทศเพชรโนนไทย (pet Non Thai manila Tamarind หรือ Ma Kam Thet pet Non Thai) (เลขที่ สข 63100139 ประกาศ ณ วันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2563) เป็นมะขามพันธุ์ฝักใหญ่ ทรงผล(ฝัก)โค้งเป็นวงกลม หรือโค้งเป็นวงซ้อนกันคล้ายสปริง เมื่อแก่มีลักษณะฝักงอวาวใหญ่ มีรอยหยักเล็กน้อยตามตำแหน่งที่มีเมล็ด ผิวเปลือกมีสีเขียวปนแดง เนื้อกรอบ สีขาวขุ่นปนชมพู หรือสีขาวขุ่นปนแดง รสชาติหวาน มัน ปลูกในพื้นที่อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา จึงมีความเหมาะสมในการปลูกมะขามเทศซึ่งเป็นพืชที่ปลูกได้ดีในดินเค็ม

(2) น้อยหน่าปากช่องเขาใหญ่ (pakchong Khaoyai Sugar apple หรือ Noi-nha pakchong Khaoyai) (เลขที่ สข 65100187 ประกาศ ณ วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2565) ประกอบด้วยน้อยหน่าจำนวน 3 สายพันธุ์ ได้แก่ น้อยหน่าหนังหรือน้อยหน่าญวน น้อยหน่าฝ้ายหรือน้อยหน่าเนื้อ และน้อยหน่าลูกผสมหรืออะติมัวย่า ที่มีรสชาติดหวานหรือหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย กลิ่นหอมละมุน เมล็ดเล็ก ปลูกและผลิตในพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ลักษณะของดินเป็นชุดดินปากช่อง มีธาตุเหล็กและแมงกานีสสะสมอยู่ มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับระบบเอนไซม์ต่าง ๆ โดยช่วยในการสังเคราะห์และสร้างคลอโรฟิลล์ ผลิตฮอร์โมนและสังเคราะห์คาร์โบไฮเดรต ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของต้น ผล รวมไปถึงรสชาติของน้อยหน่า นอกจากนี้ธาตุเหล็กและแมงกานีสยังส่งผลทำให้น้อยหน่าไม่อ่อนแอต่อโรค เช่น โรครากเน่า เป็นต้น

(3) กาแฟดงมะไฟ (Kafae dong Ma Fai) (เลขที่ สข 59100076 ประกาศ ณ วันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2559) ใช้กาแฟอาราบิก้า (arabica) สายพันธุ์คาติมอร์ F-7 ปลูกในพื้นที่หมู่บ้านดงมะไฟ ตำบลมะเกลือใหม่ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา มีระดับคาเฟอีนที่ต่ำกว่ากาแฟอาราบิก้าจากแหล่งอื่นคือมีระดับคาเฟอีนไม่เกินร้อยละ 1 โดยน้ำหนัก จึงเหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการบริโภคกาแฟที่มีปริมาณคาเฟอีนต่ำ

(4) กาแฟวังน้ำเขียว (greenery coffee Ozone) (เลขที่ สข 61100117 ประกาศ ณ วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2561) ใช้กาแฟอาราบิก้า สายพันธุ์คาร์ติมอร์ F-7 และกาแฟโรบัสต้า พันธุ์ชุมพร 2 ปลูกในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา กาแฟพันธุ์อาราบิก้ามีกลิ่นหอมและรสชาติเป็นที่ยอมรับ ส่วนกาแฟพันธุ์โรบัสต้ามีกลิ่นหอมน้อยกว่ากาแฟพันธุ์อาราบิก้า

(5) ข้าวหอมมะลิทุ่งสัมฤทธิ์ (Thoung“amrit Ja“mine r rice หรือ Khao Hommali Thoung“amrit) (เลขที่ สข 61100118 ประกาศ ณ วันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2561) ข้าวเปลือก ข้าวกล้อง และข้าวขาว ที่แปรรูปมาจากข้าวหอมมะลิพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ปลูกในฤดูนาปี บนพื้นที่ทุ่งสัมฤทธิ์ ครอบคลุมพื้นที่ 14 อำเภอ 113 ตำบล ของจังหวัดนครราชสีมา ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ได้รับผลกระทบจากความเค็มของดิน และมีชั้นหินเกลือรองรับอยู่ด้านล่าง ดินมีการระบายน้ำเร็ว ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ แห้งแล้ง ส่งผลให้ข้าวเกิดความเครียดทำให้หลังสารที่ทำให้เกิดความหอม 2-acetyl-1-pyrroline (2ap) ทำให้ข้าวขาวดอกมะลิ 105 มีกลิ่นหอมตามธรรมชาติ หอมมากกว่าที่ปลูกในพื้นที่อื่น ๆ และยังมีเมล็ดเรียวยาว

(6) **ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่** (pakchong Khaoyai darian หรือ Tu rian pakchong Khaoyai) (เลขที่ สข 64100159 ประกาศ ณ วันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2564) เป็นทุเรียนพันธุ์หมอนทองที่ปลูกในเขตพื้นที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา ทุเรียนที่ปลูกในพื้นที่ดังกล่าวมีเนื้อสัมผัสเนียน แน่นหนึบ แท่ง ละเอียด เส้นใยน้อย มีสีเหลืองอ่อนสม่ำเสมอทั้งผล กลิ่นหอมอ่อน รสชาติหวาน มัน

2.5 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

2.5.1 ข้อมูลด้านสังคม

จากรายงานแผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวนประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 พบว่า มีพื้นที่ประมาณ 12.81 ล้านไร่ หรือ 20,493.964 ตารางกิโลเมตร และหลักฐานทะเบียนราษฎรของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ปี พ.ศ. 2567 พบว่า มีประชากรรวม 2,620,172 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 128 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 1,079,582 ครัวเรือน มีความหนาแน่นครัวเรือนเฉลี่ย 53 ครัวเรือนต่อตารางกิโลเมตร เป็นครัวเรือนเกษตรที่มากขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 357,479 ครัวเรือน หรือร้อยละ 33.11 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด อำเภอที่มีประชากรมากที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองนครราชสีมามีประชากร 477,277 คน ส่วนอำเภอที่มีประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ อำเภอเมืองยางมีประชากรเพียง 19,371 คน โดยมีความหนาแน่นประชากรมากที่สุด คือ อำเภอเมืองนครราชสีมาเฉลี่ย 632 คนต่อตารางกิโลเมตร และความหนาแน่นครัวเรือนมากที่สุด คือ อำเภอเมืองนครราชสีมาเฉลี่ย 348 ครัวเรือนต่อตารางกิโลเมตร (ตารางที่ 2-3)

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากร ครั้วเรือนประชากร ครั้วเรือนเกษตร และพื้นที่ จังหวัดนครราชสีมา

จังหวัด/อำเภอ	ประชากร ^{/1} (คน)	ครั้วเรือนประชากร ^{/1} (ครั้วเรือน)	ครั้วเรือนภาคเกษตร ^{/2} (ครั้วเรือน)	พื้นที่ ^{/3} (ตร.กม.)	ความหนาแน่น ^{/4}	
					ประชากร (คน/ตร.กม.)	ครั้วเรือน (ครั้วเรือน/ตร.กม.)
นครราชสีมา	2,620,172	1,079,582	357,479	20,493.964	127.85	52.68
เฉลิมพระเกียรติ	36,097	12,171	5,509	254.093	142.06	47.90
เทพารักษ์	25,348	9,024	4,850	357.465	70.91	25.24
เมืองนครราชสีมา	477,277	262,832	15,843	755.596	631.66	347.85
เมืองยาง	19,371	5,785	6,433	255.522	75.81	22.64
เสิงสาง	69,815	23,369	9,310	1,200.239	58.17	19.47
แก้งสนามนาง	36,019	11,203	6,714	107.258	335.82	104.45
โชคชัย	84,361	36,707	10,582	503.917	167.41	72.84
โนนแดง	24,703	7,688	5,004	193.407	127.73	39.75
โนนไทย	69,819	23,787	14,260	541.994	128.82	43.89
โนนสูง	123,367	40,688	21,552	676.981	182.23	60.10
ขามทะเลสอ	30,500	11,620	4,743	203.605	149.80	57.07
ขามสะแกแสง	42,474	14,000	8,087	297.769	142.64	47.02
คง	78,151	24,605	16,286	454.737	171.86	54.11
ครบุรี	95,525	38,809	15,331	1,816.851	52.58	21.36
จักราช	71,142	21,926	12,333	501.672	141.81	43.71
ชุมพวง	81,604	25,187	15,708	540.567	150.96	46.59
ด่านขุนทด	128,004	45,081	21,937	1,428.143	89.63	31.57
บัวใหญ่	79,644	27,707	14,436	305.028	261.10	90.83

ตารางที่ 2-3 (ต่อ)

จังหวัด/อำเภอ	ประชากร ^{/1} (คน)	ครัวเรือนประชากร ^{/1} (ครัวเรือน)	ครัวเรือนภาคเกษตร ^{/2} (ครัวเรือน)	พื้นที่ ^{/3} (ตร.กม.)	ความหนาแน่น ^{/4}	
					ประชากร (คน/ตร.กม.)	ครัวเรือน (ครัวเรือน/ตร.กม.)
บัวลาย	23,493	7,656	4,610	106.893	219.78	71.62
บ้านเหลื่อม	20,372	6,680	4,076	218.875	93.08	30.52
ประทาย	76,003	23,925	15,297	600.648	126.54	39.83
ปักธงชัย	115,031	44,868	16,167	1,374.321	83.70	32.65
ปากช่อง	198,617	119,427	13,809	1,825.168	108.82	65.43
พระทองคำ	40,714	14,648	8,282	359.522	113.24	40.74
พิมาย	125,990	44,273	19,907	896.871	140.48	49.36
ลำทะเมนชัย	32,324	9,874	6,333	308.457	104.79	32.01
วังน้ำเขียว	46,003	22,009	6,737	1,129.996	40.71	19.48
สีคิ้ว	123,809	53,404	13,854	1,247.068	99.28	42.82
สีดา	23,293	7,885	5,065	162.825	143.06	48.43
สูงเนิน	85,405	39,837	11,724	782.853	109.09	50.89
หนองบุญมาก	60,534	19,625	8,948	590.448	102.52	33.24
ห้วยแถลง	75,363	23,282	13,752	495.175	152.19	47.02

ที่มา: ¹ สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2568)

² สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร (2568)

³ สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา (2562)

⁴ จากการคำนวณ

จากตารางที่ 2-4 ในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2558-2567) พบว่า ประชากร และนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 0.05 และ 2.49 ต่อปี ตามลำดับ แรงงานต่างด้าว มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 9.45 ต่อปี

ตารางที่ 2-4 จำนวนประชากร นักท่องเที่ยวต่างชาติ และแรงงานต่างด้าว ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2558-2567

ปี	ประชากร ¹ (คน)	นักท่องเที่ยวต่างชาติ ² (คน)	แรงงานต่างด้าว ³ (คน)
2558	2,628,818	141,737	14,110
2559	2,631,435	147,453	9,407
2560	2,639,226	186,277	15,699
2561	2,646,401	195,786	19,638
2562	2,648,927	197,820	31,973
2563	2,633,207	43,933	21,330
2564	2,634,154	15,190	18,760
2565	2,630,058	106,880	26,355
2566	2,625,794	153,989	22,652
2567	2,620,172	325,616	29,709
อัตราการเปลี่ยนแปลง⁴ (ร้อยละ)	-0.05	-2.49	9.45

ที่มา: ¹ สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง (2568)

² กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2568)

³ สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว กระทรวงแรงงาน (2568)

⁴ จากการคำนวณ

2.5.2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

11 ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครราชสีมา (Gross Provincial Product: GPPI)

“ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด” (Gross Provincial Products: GPP) หมายถึง จำนวนรายได้จากกิจกรรมการผลิตของจังหวัด โดยแสดงในหน่วย บาท

จากรายงานของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนครราชสีมา (gpp) ปี พ.ศ. 2565 มีมูลค่าเพิ่ม ณ ราคาประจำปี เท่ากับ 335,472 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 เท่ากับ 17,710 ล้านบาท ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว (gpp per capita) ปี 2565 มีค่าเท่ากับ 134,338 บาทต่อคนต่อปี เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2564 เท่ากับ 7,348 บาท โดยอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี (Long term growth) คำนวณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2556-2565 ขยายตัวอยู่ที่ร้อยละ 3.62 3.72 และ 2.54 ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2-5)

โครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย สาขาอุตสาหกรรม สาขาเกษตรกรรมและประมง และสาขาขายส่งขายปลีก เป็นสำคัญ โดยสินค้าหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ คือ มันสำปะหลัง และเป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผลิตอาหารและเครื่องดื่ม (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5, 2563)

ตารางที่ 2-5 ผลผลิตขั้นมูลรวมจังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2556-2565

ปี	ผลผลิตขั้นมูลรวมจังหวัด ¹		
	ณ ราคาประจำปี (ล้านบาท)	ต่อหัว (บาท/คน/ปี)	ปริมาณลูกโซ่ (ล้านบาท)
2556	245,485	97,381	160,624
2557	246,180	97,705	160,847
2558	251,780	99,978	163,289
2559	262,841	104,421	168,843
2560	277,510	110,304	177,028
2561	297,280	118,221	187,488
2562	297,812	118,606	185,904
2563	296,932	118,449	184,361
2564	317,762	126,990	195,307
2565	335,472	134,338	196,862
อัตราเพิ่มการเปลี่ยนแปลง ² (ร้อยละ)	3.62	3.72	2.54

ที่มา: ¹ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2565 และ 2567)

² จากการคำนวณ

2) พืชเศรษฐกิจสำคัญในจังหวัดนครราชสีมา

จากข้อมูลการผลิตทางการเกษตรที่สำคัญจังหวัดนครราชสีมาของกรมส่งเสริมการเกษตร (2568) พบว่าจังหวัดนครราชสีมามีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้าวนาปี มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มะขามเทศ มะม่วง สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) ข้าวนาปี

การผลิต ปี พ.ศ. 2563-2567 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.02 1.79 4.89 และ 3.04 ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2-6)

ตารางที่ 2-6 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2563-2567^๑

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	3,207,903.03	3,103,726.28	1,175,556.03	378.76
2564	3,171,850.53	2,754,316.08	1,041,656.25	378.19
2565	3,068,136.38	2,847,601.13	1,191,214.20	418.32
2566	3,156,160.14	3,060,206.49	1,239,032.20	404.89
2567	3,218,744.73	3,217,957.88	1,368,552.51	425.29
อัตราการเปลี่ยนแปลง ^๒ (ร้อยละ)	0.02	1.79	4.89	3.04

ที่มา: ^๑ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)^๒ จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวนาปีเฉลี่ยไร่ละ 4,136.34 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 442.00 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 13.00 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 5,746.00 บาท และผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 1,609.66 บาท (ตารางที่ 2-7)

ตารางที่ 2-7 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตข้าวนาปี ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	4,136.34
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	442.00
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	13.00
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	5,746.00
ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (บาท)	1,609.66

ที่มา: จากการสำรวจ

สรุปได้ว่า การผลิตข้าวนาปีมีต้นทุนการผลิตสูงจากการดูแลเอาใจใส่ โดยมีค่าใช้จ่ายด้านปุ๋ยเคมี สารเคมีชีวภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้ผลผลิตสูง ส่งผลให้มีผลตอบแทนสุทธิสูง

วิธีการตลาด จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 (2563) พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อขายร้อยละ 83.44 เก็บไว้ทำพันธุ์ร้อยละ 8.56 และเก็บไว้เพื่อบริโภคร้อยละ 8.00 การขายผลผลิตจะขายทันทีหลังการเก็บเกี่ยวเสร็จร้อยละ 67.69 และทยอยขายเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือนร้อยละ 15.75 ให้กับสถาบันเกษตรกรที่เป็นสมาชิกร้อยละ 39.10 โรงสีร้อยละ 24.34 และพ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นร้อยละ 4.25 สถาบันเกษตรกร (สหกรณ์การเกษตร) บางสหกรณ์นำผลผลิตข้าว (ข้าวเปลือก) ไปขายให้กับโรงสีหรือผู้ประกอบการรายใหญ่ บางสหกรณ์ที่มีการบริหารจัดการแบบครบวงจรก็จะแปรรูปเป็นข้าวสารหรือแปรรูปข้าวเป็นอย่างอื่น เพื่อนำออกจำหน่าย

โรงสีเป็นสถานที่รับซื้อข้าวเปลือกจากเกษตรกร พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่น และสหกรณ์การเกษตร เพื่อแปรรูปเป็นข้าวสาร และเพื่อเก็งกำไรในช่วงที่ราคาข้าวเพิ่มสูงขึ้น และสามารถส่งผลผลิตแปรรูปขายให้กับตลาดต่างประเทศได้โดยตรง พ่อค้ารวบรวมท้องถิ่น เกษตรกรรายย่อยบางส่วนนิยมนำผลผลิตไปขายให้กับพ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่น เพราะสะดวกในการขนส่งและใกล้บ้าน ถึงแม้ว่าอาจจะได้ราคาค่อนข้างต่ำกว่าแหล่งรับซื้อแหล่งใหญ่ พ่อค้ารวบรวมในท้องถิ่นจะมีลานรับซื้อเป็นของตนเอง และมีรถบรรทุกสามารถนำผลผลิตไปขายให้กับโรงสีหรือผู้ประกอบการรายใหญ่

(2) มันสำปะหลัง

การผลิต ปี พ.ศ. 2563-2567 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว และผลผลิตรวม มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 18.59 13.55 12.87 ตามลำดับ และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 0.79 ต่อปี (ตารางที่ 2-8)

ตารางที่ 2-8 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมันสำปะหลัง ปี พ.ศ. 2563-2567¹

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	2,974,059.09	1,321,847.10	4,804,823.23	3,634.93
2564	2,771,115.40	1,427,854.51	5,232,865.25	3,664.84
2565	2,490,659.40	1,292,470.19	4,819,473.39	3,728.89
2566	2,229,389.70	1,138,119.73	4,290,849.31	3,770.12
2567	1,185,467.72	714,808.01	2,663,940.08	3,726.79
อัตราการเปลี่ยนแปลง ² (ร้อยละ)	-18.59	-13.55	-12.87	0.79

ที่มา: ¹ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)

² จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ยไร่ละ 4,496.64 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 3,483.46 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้ กิโลกรัมละ 2.08 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 7,245.60 บาท และผลตอบแทนสุทธิ ไร่ละ 2,748.96 บาท (ตารางที่ 2-9)

ตารางที่ 2-9 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมันสำปะหลัง ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	4,496.64
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	3,483.46
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	2.08
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	7,245.60
ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (บาท)	2,748.96

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการตลาด จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 (2563) พบว่า ผลผลิตจากเกษตรกรร้อยละ 89 ขายให้กับโรงงานแปรงมันสำปะหลัง ลานมันร้อยละ 10 และขายไปต่างจังหวัดร้อยละ 1 เนื่องจากเป็นพื้นที่ติดต่อสะดวกในการขนส่ง ลานมันรับซื้อมันสำปะหลังจากเกษตรกรเพื่อไปทำมันเส้น โดยส่งขายให้กับโรงงานเอทานอลร้อยละ 2 ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 5 และส่งออกต่างจังหวัดร้อยละ 3

(3) อ้อยโรงงาน

การผลิต ปี พ.ศ. 2563-2567 พื้นที่ปลูก และพื้นที่เก็บเกี่ยว มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 4.45 และ 2.28 ต่อปี ตามลำดับ ในขณะที่ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 25.79 และ 28.73 ต่อปี (ตารางที่ 2-10)

ตารางที่ 2-10 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของอ้อยโรงงาน ปี พ.ศ. 2563-2567^๑

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	726,025.67	463,541.80	4,164,036.83	8,983.09
2564	635,787.72	357,280.08	3,897,873.86	10,909.85
2565	676,517.48	401,289.07	4,437,855.92	11,059.00
2566	802,882.68	417,650.00	39,903,514.60	95,542.95
2567	514,442.68	381,961.39	4,098,801.19	10,730.93
อัตราการเปลี่ยนแปลง^๒ (ร้อยละ)	-4.45	-2.28	25.79	28.73

ที่มา: ^๑ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)

^๒ จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตอ้อยโรงงานเฉลี่ยไร่ละ 10,525.00 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 12,860.00 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 1.22 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 15,689.20 บาท และผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 5,164.20 บาท (ตารางที่ 2-11)

ตารางที่ 2-11 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตอ้อยโรงงาน ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	10,525.00
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	12,860.00
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	1.22
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	15,689.20
ผลตอบแทนสุทธิต่อไร่ (บาท)	5,164.20

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการตลาด จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 (2561) พบว่า เกษตรกรจะจัดทะเบียนคู่สัญญาขายผลผลิตอ้อยโรงงานกับโรงงานน้ำตาลภายในจังหวัดนครราชสีมาร้อยละ 98 และส่งไปขายจังหวัดอื่น (จังหวัดลพบุรี) ร้อยละ 2 โรงงานน้ำตาลรับซื้อผลผลิตอ้อยโรงงานจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกในพื้นที่จังหวัดร้อยละ 97.17 และเกษตรกรที่เป็นสมาชิกของโรงงานน้ำตาลที่อยู่ในจังหวัดข้างเคียง ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ ชัยภูมิ และขอนแก่น ร้อยละ 0.83

(4) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

การผลิต ปี พ.ศ. 2563-2567 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 10.02 9.56 16.46 และ 7.64 ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2-12)

ตารางที่ 2-12 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี พ.ศ. 2563-2567^๑

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	626,748.09	616,678.09	769,474.70	1,247.77
2564	624,887.72	613,575.22	518,591.32	845.2
2565	539,259.94	514,053.69	505,944.43	984.22
2566	534,590.92	535,101.42	441,618.06	825.3
2567	399,663.88	399,663.88	339,192.06	848.69
อัตราการเปลี่ยนแปลง ^๒ (ร้อยละ)	-10.02	-9.56	-16.46	-7.64

ที่มา: ^๑ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)^๒ จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เฉลี่ยไร่ละ 4,603.50 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 1,000.00 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 8.90 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 8,900.00 บาท และผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 4,296.50 บาท (ตารางที่ 2-13)

ตารางที่ 2-13 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	4,603.50
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	1,000.00
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	8.90
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	8,900.00
ผลตอบแทนทุนสุทธิต่อไร่ (บาท)	4,296.50

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการตลาด จากข้อมูลสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5 (2563) พบว่าเกษตรกรขายผลผลิตส่วนใหญ่ให้กับพ่อค้าผู้รวบรวมในท้องถิ่นที่อยู่ในแหล่งผลิตนั้น ๆ โดยไม่มีการปรับปรุงคุณภาพ หรือปรับลดความชื้น ที่เหลือขายให้กับสถาบันเกษตรกร/สหกรณ์ และไซโล พ่อค้ารวบรวมเป็นแหล่งรับซื้อผลผลิตที่ตั้งอยู่ใกล้เคียงกับแหล่งผลิตมากที่สุด นอกจากรับซื้อจากเกษตรกรโดยตรงร้อยละ 85 แล้วยังรับซื้อจากสถาบันเกษตรกร/สหกรณ์อีกร้อยละ 4 ซึ่งพ่อค้ารวบรวมจะส่งขายผลผลิตไปยังโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ร้อยละ 84 ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 1 และส่งออกต่างจังหวัด/ต่างประเทศร้อยละ 4 สถาบันเกษตรกร/สหกรณ์เป็นแหล่งรับซื้อจากเกษตรกรที่เป็นสมาชิกซึ่งราคาที่รับซื้อค่อนข้างสูงกว่าแหล่งรับซื้อทั่วไป สถาบันเกษตรกร/สหกรณ์รับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรร้อยละ 10 และขายให้พ่อค้ารวบรวมร้อยละ 4 ไซลอร้อยละ 2 โรงงานอุตสาหกรรมร้อยละ 1 ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ร้อยละ 1 และส่งออกต่างจังหวัด/ต่างประเทศร้อยละ 2 ผู้ประกอบการไซโลรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรโดยตรงร้อยละ 5 สถาบันเกษตรกร/สหกรณ์ร้อยละ 2 ผู้ประกอบการไซโลขายไปยังโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ร้อยละ 2 และส่งออกต่างจังหวัด/ต่างประเทศร้อยละ 5

(5) มะขามเทศเพชรโนนไทย

การผลิต ปี 2563-2567 พื้นที่ปลูกมีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 6.28 พื้นที่เก็บเกี่ยวผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 11.44 25.92 และ 12.99 ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2-14)

ตารางที่ 2-14 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมะขามเทศเพชรโนนไทย ปี พ.ศ. 2563-2567^๑

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	5,789.00	2,000.00	285.90	142.95
2564	9,444.00	5,169.00	1,922.49	371.93
2565	9,017.00	4,006.00	2,630.28	656.59
2566	5,479.75	2,996.00	3,143.73	1,049.31
2567	5,495.00	4,516.00	707.88	156.75
อัตราการเปลี่ยนแปลง ² (ร้อยละ)	-6.28	11.44	25.92	12.99

ที่มา: ^๑ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)

^๒ จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตมะขามเทศเพชรโนนไทยเฉลี่ยไร่ละ 12,883 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 630 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้ กิโลกรัมละ 85 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 53,550 บาท และผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 40,667 บาท

สรุปได้ว่ามะขามเทศเป็นพืชที่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินเค็ม ดูแลง่าย ใช้น้ำน้อย เจริญงอกงาม และให้ผลผลิตดีมาก พันธุ์ที่เกษตรกรนิยมปลูกได้แก่ พันธุ์เพชรโนนไทย ซึ่งมีคุณสมบัติหวานกรอบ เนื้อแน่น รสชาติดี เป็นที่ต้องการของตลาด และมะขามเทศจะออกสู่ตลาดในช่วงเดือนมกราคม-เดือนมีนาคม ของทุกปี (ตารางที่ 2-15)

ตารางที่ 2-15 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมะขามเทศเพชรโนนไทยที่ให้ผลผลิต ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	12,883.00
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	630.00
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	85.00
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	53,550.00
ผลตอบแทนทุนสุทธิต่อไร่ (บาท)	40,667.00

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการตลาด จากการสำรวจ พบว่า ผลผลิตมะขามเทศเพชรโนนไทยในจังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรขายผลผลิตทั้งหมดให้กับ 1) ชุมชมมะขามเทศเพชรโนนไทย 2) หน่วยงานราชการ ภาครัฐ 3) พ่อค้าผู้รวบรวมในพื้นที่ส่งตลาดเขมร 4) ห้างสรรพสินค้าเซ็นทรัล 5) ตลาดเซฟวัน

(6) มะม่วง

การผลิต ปี พ.ศ. 2563-2567 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ มีแนวโน้มลดลงเฉลี่ยร้อยละ 11.56 26.02 28.95 และ 3.96 ต่อปี ตามลำดับ (ตารางที่ 2-16)

ตารางที่ 2-16 พื้นที่ปลูก พื้นที่เก็บเกี่ยว ผลผลิตรวม และผลผลิตต่อไร่ ของมะม่วง ปี พ.ศ. 2563-2567^๑

ปี	พื้นที่ปลูก (ไร่)	พื้นที่เก็บเกี่ยว (ไร่)	ผลผลิตรวม (ตัน)	ผลผลิตต่อไร่ (กก.)
2563	31,904.50	15,485.00	10,755.27	694.56
2564	25,422.25	9,235.00	12,942.07	1,401.42
2565	22,837.50	4,482.25	4,190.39	934.89
2566	19,735.00	6,564.25	2,936.76	447.39
2567	19,595.50	4,069.25	4,087.74	1,004.54
อัตราการเปลี่ยนแปลง ² (ร้อยละ)	-11.56	-26.02	-28.95	-3.96

ที่มา: ^๑ กรมส่งเสริมการเกษตร (2568)

^๒ จากการคำนวณ

ต้นทุน และผลตอบแทน จากการสำรวจ พบว่า ต้นทุนการผลิตมะม่วงเฉลี่ยไร่ละ 14,834.95 บาท ผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 1,268.92 กิโลกรัม ราคาที่เกษตรกรขายได้กิโลกรัมละ 33.63 บาท ได้รับผลตอบแทนไร่ละ 42,673.78 บาท และผลตอบแทนสุทธิไร่ละ 27,838.83 บาท (ตารางที่ 2-17)

ตารางที่ 2-17 ต้นทุน และผลตอบแทน การผลิตมะม่วง ปี พ.ศ. 2567

รายการ	จำนวน
ต้นทุนรวม (บาท/ไร่)	14,834.95
ผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	1,268.92
ราคาที่เกษตรกรขายได้ (บาท/กิโลกรัม)	33.63
ผลตอบแทนต่อไร่ (บาท)	42,673.78
ผลตอบแทนทุนสุทธิต่อไร่ (บาท)	27,838.83

ที่มา: จากการสำรวจ

วิธีการตลาด จากการสำรวจ พบว่า ผลผลิตมะม่วงในจังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรขายผลผลิตทั้งหมดส่งไปขายที่ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี

บทที่ 3

สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าตามมติคณะรัฐมนตรี

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดินของรัฐด้านทรัพยากรป่าไม้ โดยเมื่อพิจารณาจำแนกพื้นที่ป่าไม้ตามข้อกำหนดการใช้ที่ดินประเภทและวัตถุประสงค์ของการประกาศเขตป่าไม้ตามกฎหมายสามารถจำแนกได้ดังนี้ (รายละเอียดดังตารางที่ 3-1)

1) เขตพื้นที่อนุรักษ์

พื้นที่จังหวัดนครราชสีมาที่มีพื้นที่อนุรักษ์ เนื้อที่รวม 1,453,437 ไร่ หรือร้อยละ 11.35 ของเนื้อที่จังหวัด สามารถจำแนกได้ดังนี้

(1) เขตอุทยานแห่งชาติ ได้แก่

- เขตอุทยานแห่งชาติทับลาน มีเนื้อที่ 1,217,871 ไร่ หรือร้อยละ 9.51
- เขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีเนื้อที่ 233,082 ไร่ หรือร้อยละ 1.82
- เขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีเนื้อที่ 185 ไร่
- พื้นที่เตรียมประกาศเป็นเขตอุทยานเขื่อนลำน้ำตกเจ็ดสาวน้อย มีเนื้อที่ 2,299 ไร่

หรือร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่จังหวัด

(2) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้แก่

- เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ 332 ไร่

2) เขตป่าสงวนแห่งชาติ

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า จังหวัดนครราชสีมาที่มีพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติอยู่หลายแห่งรวมเนื้อที่ 5,003,537 ไร่ หรือร้อยละ 39.06 ของเนื้อที่จังหวัด

เมื่อวิเคราะห์พื้นที่เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติจะพบเขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (โซน E) มีเนื้อที่มากที่สุด ร้อยละ 27.02 ของเนื้อที่จังหวัด รองลงมาคือเขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (โซน c) ร้อยละ 11.26 ของเนื้อที่จังหวัด และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมกับการเกษตร (โซน a) ร้อยละ 0.78 ของเนื้อที่จังหวัด ตามลำดับ

3) พื้นที่ป่าไม้ถาวร

จังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่ป่าไม้ถาวร มีเนื้อที่ 5,526,003 ไร่ หรือร้อยละ 43.14 ของเนื้อที่จังหวัด

ตารางที่ 3-1 พื้นที่ป่าไม้ จังหวัดนครราชสีมา

เขตป่าไม้	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
1. เขตอุทยานแห่งชาติ ^๑	1,453,437	11.35
2. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ^๑	332	n.s.
3. เขตป่าสงวนแห่งชาติ ^๒	5,003,537	39.06
- เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (โซน c)	1,442,460	11.26
- เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (โซน E)	3,461,315	27.02
- เขตพื้นที่ป่าเหมาะสมกับการเกษตร (โซน a)	99,762	0.78
4. ป่าไม้ถาวรตามมติคณะรัฐมนตรี ^๓	5,526,003	43.14
5. พื้นที่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย	825,418	6.45
รวม	12,808,727	100.00

หมายเหตุ: n.s. = มีน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ

ที่มา: ^๑กรมป่าไม้ (2564)

^๒กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2564)

^๓สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่ กรมพัฒนาที่ดิน (2560)

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลชั้นคุณภาพลุ่มน้ำตามมติคณะรัฐมนตรี พบว่า ในจังหวัดนครราชสีมา มีชั้นคุณภาพลุ่มน้ำทั้ง 5 ชั้น ประกอบด้วยชั้นคุณภาพลุ่มน้ำดังนี้ (ตารางที่ 3-2)

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1a เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ซึ่งมีสภาพเป็นป่าสมบูรณ์ก่อน ปี พ.ศ. 2525 โดยพื้นที่นี้ควรสงวนรักษาไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร (ห้ามมีการใช้ประโยชน์อย่างอื่น) มีเนื้อที่ 922,509 ไร่ หรือร้อยละ 7.20 ของเนื้อที่จังหวัด

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1b เป็นพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สภาพป่าถูกบุกรุกหรือมีการเปลี่ยนแปลงไปเพื่อพัฒนาการใช้ที่ดินรูปแบบอื่นก่อน ปี พ.ศ. 2525 โดยพื้นที่นี้ควรสงวนรักษาไว้เป็นป่าต้นน้ำลำธาร และควบคุมการใช้ประโยชน์เป็นพิเศษ มีเนื้อที่ 172,525 ไร่ หรือร้อยละ 1.35 ของเนื้อที่จังหวัด

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 2 เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันค่อนข้างสูง ซึ่งมีคุณภาพเหมาะสมต่อการเป็นป่าต้นน้ำลำธาร และสามารถนำมาใช้ประโยชน์เพื่อกิจการที่สำคัญ เช่น การทำเหมืองแร่ สวนยางพารา หรือพืชที่มีความมั่นคงต่อเศรษฐกิจ มีเนื้อที่ 255,486 ไร่ หรือร้อยละ 1.99 ของเนื้อที่จังหวัด

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 3 เป็นพื้นที่ที่มีความลาดเทสูง สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งกิจกรรมทำไม้ เหมืองแร่ และสามารถใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรได้ โดยถ้าเป็นบริเวณที่เป็นดินลึกควรปลูกไม้ผลหรือไม้ยืนต้น แต่ถ้าเป็นบริเวณที่เป็นดินตื้นควรปลูกป่าและทุ่งหญ้า มีเนื้อที่ 639,503 ไร่ หรือร้อยละ 4.99 ของเนื้อที่จังหวัด

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 4 เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันต่ำ และป่าถูกบุกรุกเป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์เพื่อกิจการทำไม้ เหมือนแร่ และสามารถใช้พื้นที่เพื่อการเกษตรได้ โดยถ้าเป็นบริเวณที่เป็นดินลึกและมีความลาดชันมากควรปลูกไม้ผล แต่ถ้าเป็นบริเวณที่มีความลาดชันน้อยจะใช้ประโยชน์เพื่อการปลูกพืชไร่ได้ มีเนื้อที่ 3,199,242 ไร่ หรือร้อยละ 24.98 ของเนื้อที่จังหวัด

พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 5 เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีเนื้อที่ 7,619,462 ไร่ หรือร้อยละ 59.49 ของเนื้อที่จังหวัด

ตารางที่ 3-2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา

ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1a	922,509	7.20
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 1b	172,525	1.35
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 2	255,486	1.99
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 3	639,503	4.99
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 4	3,199,242	24.98
พื้นที่ลุ่มน้ำชั้น 5	7,619,462	59.49
รวม	12,808,727	100.00

ที่มา: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555)

3.1.3 สถานภาพของทรัพยากรป่าไม้ในปัจจุบัน

พื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าตามกฎหมายวิเคราะห์จากการซ้อนทับข้อมูลพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ พื้นที่เตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ) ที่ราชพัสดุ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดิน ป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ) พื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามมติคณะรัฐมนตรี เรื่องการกำหนดชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ป่าไม้ถาวรนอกเขตป่า เขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม และสภาพการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ปี 2566 พบว่า พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีสภาพป่าสมบูรณ์ 1,929,187 ไร่ หรือร้อยละ 15.06 ของเนื้อที่จังหวัด และเป็นพื้นที่รอสภาพการฟื้นฟู 248,745 ไร่ หรือร้อยละ 1.94 ของเนื้อที่จังหวัด นอกจากนั้นเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และพื้นที่อื่น ๆ

เมื่อจำแนกสภาพการใช้ที่ดินตามประเภทป่าไม้ตามกฎหมาย (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่เตรียมการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ) และเขตป่าตามมติคณะรัฐมนตรี (เขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดิน ป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ ป่าไม้ถาวรนอกเขตป่า) พบว่า พื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีสถานภาพของทรัพยากรป่าไม้ (ตารางที่ 3-3)

ตารางที่ 3-3 สถานภาพทรัพยากรป่าไม้ จังหวัดนครราชสีมา

สถานะพื้นที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
พื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย	พื้นที่ป่าไม้	1,134,586	8.86
	พื้นที่เกษตรกรรม	66,865	0.52
	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	19,404	0.15
	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	12,415	0.10
พื้นที่ราชพัสดุ	พื้นที่ป่าไม้	73103	0.57
	พื้นที่เกษตรกรรม	211,251	1.65
	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	26,806	0.21
	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	125,537	0.98
	พื้นที่น้ำ	10,455	0.08
นอกเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย	พื้นที่ป่าไม้	972,696	7.60
	พื้นที่เกษตรกรรม	8,423,514	65.76
	พื้นที่เบ็ดเตล็ด	466,546	3.64
	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	928,582	7.25
	พื้นที่น้ำ	336,967	2.63
รวมเนื้อที่		12,808,727	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าตามมติคณะรัฐมนตรี คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และทำการถ่วงน้ำหนักกับเนื้อที่ จากกรมการปกครองและกรมแผนที่ทหาร 20,493.964 ตารางกิโลเมตร หรือ 12,808,727 ไร่

3.2 ทรพยากรน้ำ

3.2.1 น้ำผิวดิน

1) แหล่งน้ำชลประทาน มีการพัฒนาโครงการชลประทานที่เป็นทั้งขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยมีโครงการชลประทานประเภทต่าง ๆ ที่ดำเนินการแล้วถึง ปี พ.ศ. 2560 จำนวนทั้งสิ้น 818 แห่ง สามารถเก็บกักน้ำได้ 1,427.98 ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่ชลประทาน 1,043,670 ไร่ (ตารางที่ 3-4)

2) แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน กรมพัฒนาที่ดินได้มีการดำเนินการสนับสนุนให้เกษตรกรในการขุดบ่อน้ำในไร่นา ขนาด 1,260 ลูกบาศก์เมตร ซึ่งวัตถุประสงค์หลักเพื่อใช้ในการกิจกรรมทางการเกษตร แต่จะเป็นการเสริมในช่วงที่ขาดแคลนน้ำเท่านั้น พบว่า ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2565-2567 จังหวัดนครราชสีมา มีบ่อน้ำในไร่นารวม 5,139 บ่อ โดยในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวน 2,050 บ่อ ปี พ.ศ. 2566 มีจำนวน 1,329 บ่อ และ ปี พ.ศ. 2567 มีจำนวน 1,760 บ่อ (ตารางที่ 3-5 และรูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-4 โครงการชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา

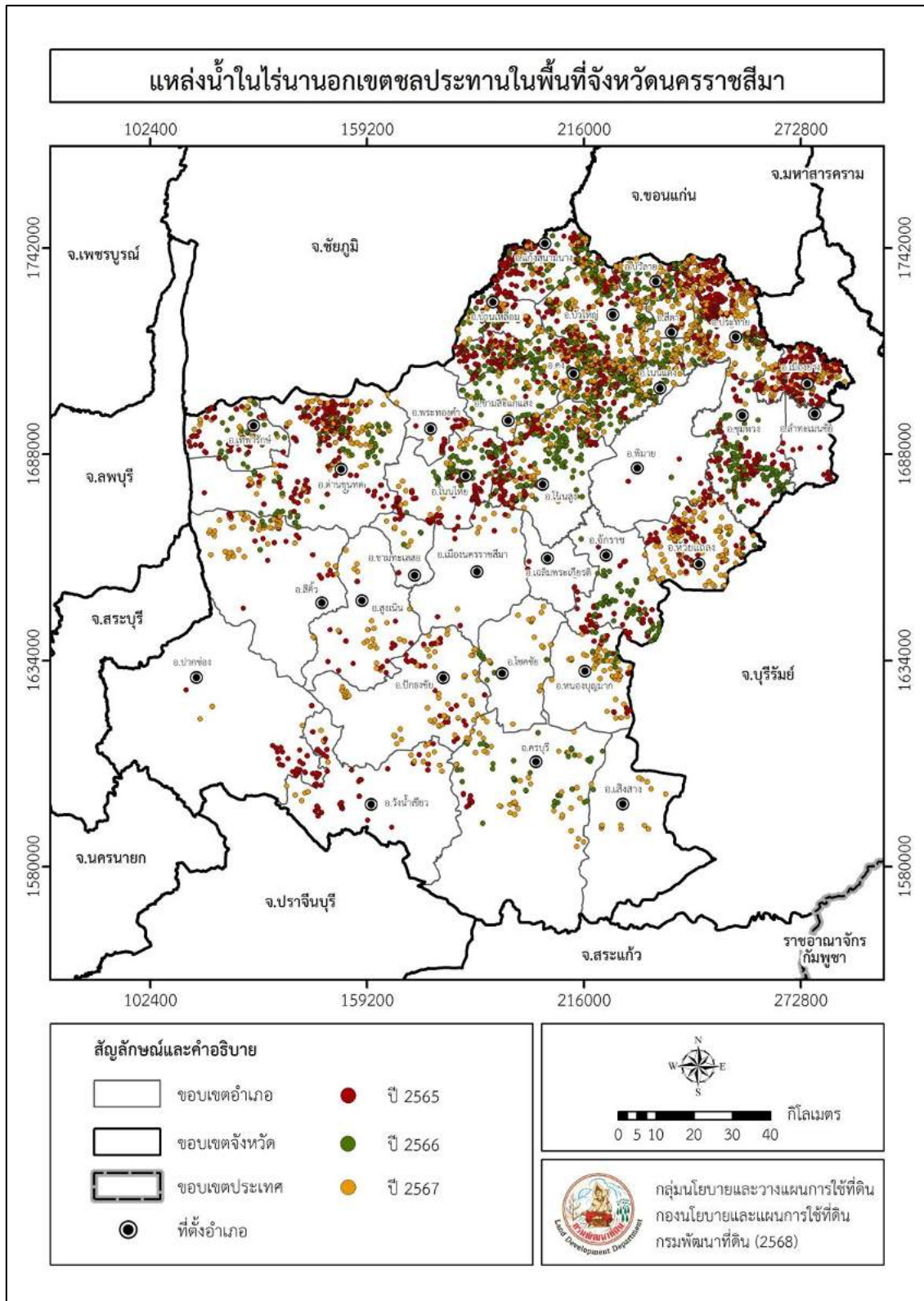
ประเภท	ขนาด			รวม
	ใหญ่	กลาง	เล็ก	
1. อ่างเก็บน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	4	23	375	402
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	982.02	178.81	29.35	1190.18
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	416,229	87,658	16,916	520,803
2. แก้มลิง				
- จำนวน (แห่ง)	-	3	20	23
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	-	2.39	31.31	33.7
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	1,300	1,000	2,300
3. ฝาย				
- จำนวน (แห่ง)	-	2	233	235
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	604	1,136	1,740
4. ประตูระบายน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	1	1	3	5
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	254,133	3,500	2,750	260,383
5. สถานีสูบน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	-	1	74	75
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	2,000	157,322	159,322
6. ระบบส่งน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	3	3
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	1,400	1,400
7. ระบบระบายน้ำ				
- จำนวน (แห่ง)	-	-	5	5
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	-	10,000	10,000
8. อื่น ๆ				
- จำนวน (แห่ง)	-	3	67	70
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	-	204.10		204.10
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	-	37,100	50,622	87,722
รวมทุกประเภท				
- จำนวน (แห่ง)	5	33	780	818
- ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	982.02	385.30	60.66	1,427.98
- พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	670,362	132,162	241,146	1,043,670

ที่มา: สำนักบริหารโครงการ กรมชลประทาน (2561)

ตารางที่ 3-5 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา

อำเภอ	จำนวนบ่อ			รวม
	ปี 2565	ปี 2566	ปี 2567	
แก้งสนามนาง	120	55	45	220
ขามทะเลสอ	-	5	9	14
ขามสะแกแสง	33	50	20	103
คง	193	222	110	525
ครบุรี	11	47	50	108
จักราช	89	80	85	254
เฉลิมพระเกียรติ	1	-	1	2
ชุมพวง	134	152	100	386
โชคชัย	-	25	45	70
ด่านขุนทด	158	135	108	401
เทพารักษ์	41	30	20	91
โนนแดง	-	91	72	163
โนนไทย	98	52	20	170
โนนสูง	102	80	65	247
บัวลาย	31	75	50	156
บัวใหญ่	112	152	95	359
บ้านเหลื่อม	37	30	30	97
ประทาย	230	48	174	452
ปักธงชัย	29	-	70	99
ปากช่อง	34	-	2	36
พระทองคำ	24	-	8	32
พิมาย	223	-	110	333
เมืองนครราชสีมา	7	-	5	12
เมืองยาง	158	-	87	245
ลำทะเมนชัย	76	-	40	116
วังน้ำเขียว	43	-	20	63
สีคิ้ว	22	-	45	67
สีดา	12	-	67	79
สูงเนิน	15	-	22	37
เสิงสาง	-	-	15	15
หนองบุญมาก	17	-	55	72
ห้วยแถลง	-	-	1,15	1,15
รวม	2,050	1,329	1,760	5,139

ที่มา: กรมพัฒนาที่ดิน (2567)

รูปที่ 3-1 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน จังหวัดนครราชสีมา

3.2.2 น้ำใต้ดิน

จากข้อมูลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2568) พบว่า จังหวัดนครราชสีมามีจำนวน บ่อบาดาลรวม 2,871 บ่อ โดยแบ่งออกเป็นบ่อบาดาลเพื่อการเกษตรจำนวน 275 บ่อ และบ่อบาดาลเพื่อการอุปโภคบริโภค จำนวน 2,596 บ่อ โดยกระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ที่พบมากที่สุดคือ อำเภอปากช่อง รองลงมา คือ อำเภอเมืองนครราชสีมา อำเภอหนองบุญมาก และอำเภอครบุรี ตามลำดับ (ตารางที่ 3-6 และรูปที่ 3-2) และชนิดชั้นหินอุ้มน้ำที่แบ่งตามกลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำ รายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 3-7 และรูปที่ 3-3)

1I กลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำที่เป็นตะกอนน้ำพา มีเนื้อที่ 895,792 ไร่ หรือร้อยละ 6.99 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วย ชั้นกรวดทรายของแม่น้ำสายใหญ่ ๆ ส่วนใหญ่จะพบในพื้นที่ราบลุ่มซึ่งเป็นแอ่ง อยู่กลางหุบเขา น้ำบาดาลจะกักเก็บอยู่ในชั้นกรวดและทรายตามช่องว่างระหว่างเม็ดกรวดและเม็ดทราย ชั้นหินอุ้มน้ำที่พบ คือ ชั้นหินอุ้มน้ำตะกอนน้ำพา (Qfd) และชั้นหินอุ้มน้ำตะกอนตะกั่ว (Qt)

2I กลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำที่เป็นตะกอนตะกั่วยุคเก่า มีเนื้อที่ 249 ไร่ ประกอบด้วย ชั้นของกรวดทรายและดินเหนียวเกิดสลับกันเป็นชั้นหนา ชั้นหินอุ้มน้ำที่พบ คือ ชั้นหินอุ้มน้ำตะกอน ตะกั่วยุคเก่า (Qot)

3I กลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำที่เป็นหินตะกอน มีเนื้อที่ 9,814,387 ไร่ หรือร้อยละ 76.62 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วยหินทราย หินดินดาน หินกรวดมน โดยน้ำใต้ดินจะถูกกักเก็บไว้ในรอยแตก รอยเลื่อน หรือรอยต่อระหว่างชั้นหิน ช่องว่างระหว่างเม็ดทราย ชั้นหินอุ้มน้ำที่พบ คือ ชั้นหินอุ้มน้ำ หินชุดห้วยหินลาด (HL) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคราชตอนกลาง (Jmk) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคกกรวด (KK) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดมหาสารคาม (M“) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดภูกระดึง (pk) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดพระวิหาร (pw) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดเสาขาว (Sk) และชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคราชตอนล่าง (Tr JLK)

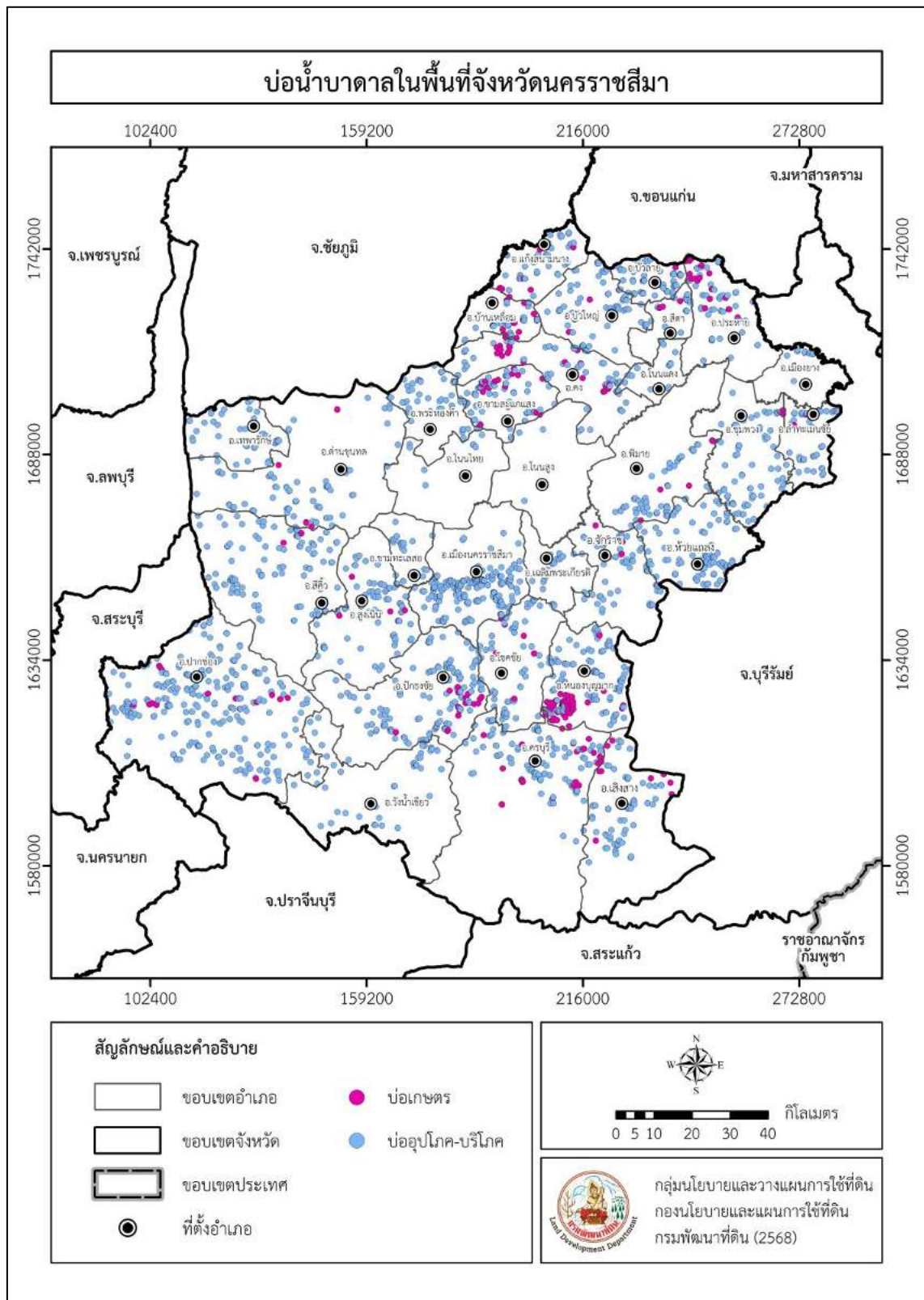
4I กลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำที่เป็นหินคาร์บอนेट มีเนื้อที่ 1,256,622 ไร่ หรือร้อยละ 9.81 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบขึ้นด้วยหินปูน มีแนวชั้นหนา สีเทาและสีเทาดำ มีรอยแตกและแนวแตก ตามแนวชั้นมีรูพรุนและโพรงเล็ก ๆ ชั้นหินอุ้มน้ำที่พบ คือ ชั้นหินอุ้มน้ำหินคาร์บอนेटอายุเพอร์เมียน (pc) และชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดภูพาน (pp)

5I กลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำที่เป็นหินแข็ง มีเนื้อที่ 818,520 ไร่ หรือร้อยละ 6.40 ของเนื้อที่จังหวัด คุณสมบัติการกักเก็บน้ำบาดาลขึ้นอยู่กับโพรงของหิน แนวรอยแตก แนวเลื่อน และการผุพังของหิน ชั้นหินให้น้ำที่พบ คือ ชั้นหินอุ้มน้ำหินบะซอลต์ (b“) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชั้นกึ่งแปรอายุเพอร์เมียน คาร์บอนิเฟอรัส (pcm“) ชั้นหินอุ้มน้ำหินชั้นกึ่งแปรยุคใหม่ (Tr m“) และชั้นหินอุ้มน้ำหินภูเขาไฟ (Vc)

ตารางที่ 3-6 บ่อน้ำบาดาล จังหวัดนครราชสีมา

อำเภอ	ประเภทบ่อ		รวม
	บ่อเกษตร	บ่ออุปโภค-บริโภค	
แก้งสนามนาง	4	43	47
ขามทะเลสอ	-	24	24
ขามสะแกแสง	18	75	93
คง	21	54	75
ครบุรี	28	102	130
จักราช	4	106	110
เฉลิมพระเกียรติ	-	22	22
ชุมพวง	6	89	95
โชคชัย	6	67	73
ด่านขุนทด	7	88	95
เทพารักษ์	-	49	49
โนนแดง	-	20	20
โนนไทย	-	30	30
โนนสูง	-	9	9
บัวลาย	1	70	71
บัวใหญ่	3	108	111
บ้านเหลื่อม	18	51	69
ประทาย	24	69	93
ปักธงชัย	20	152	172
ปากช่อง	15	308	323
พระทองคำ	-	46	46
พิมาย	6	66	72
เมืองนครราชสีมา	1	287	288
เมืองยาง	-	11	11
ลำทะเมนชัย	12	52	64
วังน้ำเขียว	-	43	43
สีคิ้ว	3	122	125
สีดา	3	17	20
สูงเนิน	5	87	92
เสิงสาง	7	83	90
หนองบุญมาก	63	129	192
ห้วยแถลง	-	117	117
รวมทั้งหมด	275	2,596	2,871

ที่มา: กรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2568)

รูปที่ 3-2 บ่อน้ำบาดาล จังหวัดนครราชสีมา

ตารางที่ 3-7 ชนิดชั้นหินอุ้มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา

ชั้นหินอุ้มน้ำ	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
ตะกอนน้ำพา	895,792	6.99
ชั้นหินอุ้มน้ำตะกอนน้ำพา (Qfd)	779,450	6.08
ชั้นหินอุ้มน้ำตะกอนตะพักน้ำ (Qt)	116,342	0.91
ตะกอนตะพักน้ำยุคเก่า	249	n.s.
ชั้นหินอุ้มน้ำตะกอนตะพักน้ำยุคเก่า (Qot)	249	n.s.
หินตะกอน	9,814,387	76.62
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดห้วยหินลาด (HL)	61,242	0.48
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคราชตอนกลาง (Jmk)	367	n.s.
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคกกรวด (Kk)	2,261,667	17.66
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดมหาสารคาม (M“)	4,911,938	38.35
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดภูกระดึง (pk)	120,745	0.94
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดพระวิหาร (pw)	1,840,695	14.37
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดเสาชั่ว (Sk)	617,384	4.82
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดโคราชตอนล่าง (Tr JLK)	349	n.s.
หินคาร์บอนेट	1,256,622	9.81
ชั้นหินอุ้มน้ำหินคาร์บอนेटอายุเพอร์เมียน (pc)	566,768	4.42
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชุดภูพาน (pp)	689,854	5.39
หินแข็ง (หินชั้นกึ่งแปร, หินแปร, หินแกรนิต, หินภูเขาไฟ)	818,520	6.40
ชั้นหินอุ้มน้ำหินบะซอลต์ (b“)	410,616	3.21
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชั้นกึ่งแปรอายุเพอร์เมียน คาร์บอนิเฟอรัส (pcm“)	2,265	0.02
ชั้นหินอุ้มน้ำหินชั้นกึ่งแปรยุคใหม่ (Tr m“)	249,693	1.95
ชั้นหินอุ้มน้ำหินภูเขาไฟ (Vc)	155,946	1.22
แหล่งน้ำ	23,157	0.18
รวมเนื้อที่	12,808,727	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

n.s. = มีน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ

ที่มา: ดัดแปลงจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2560)

คุณภาพน้ำใต้ดินและศักยภาพการพัฒนาน้ำใต้ดิน

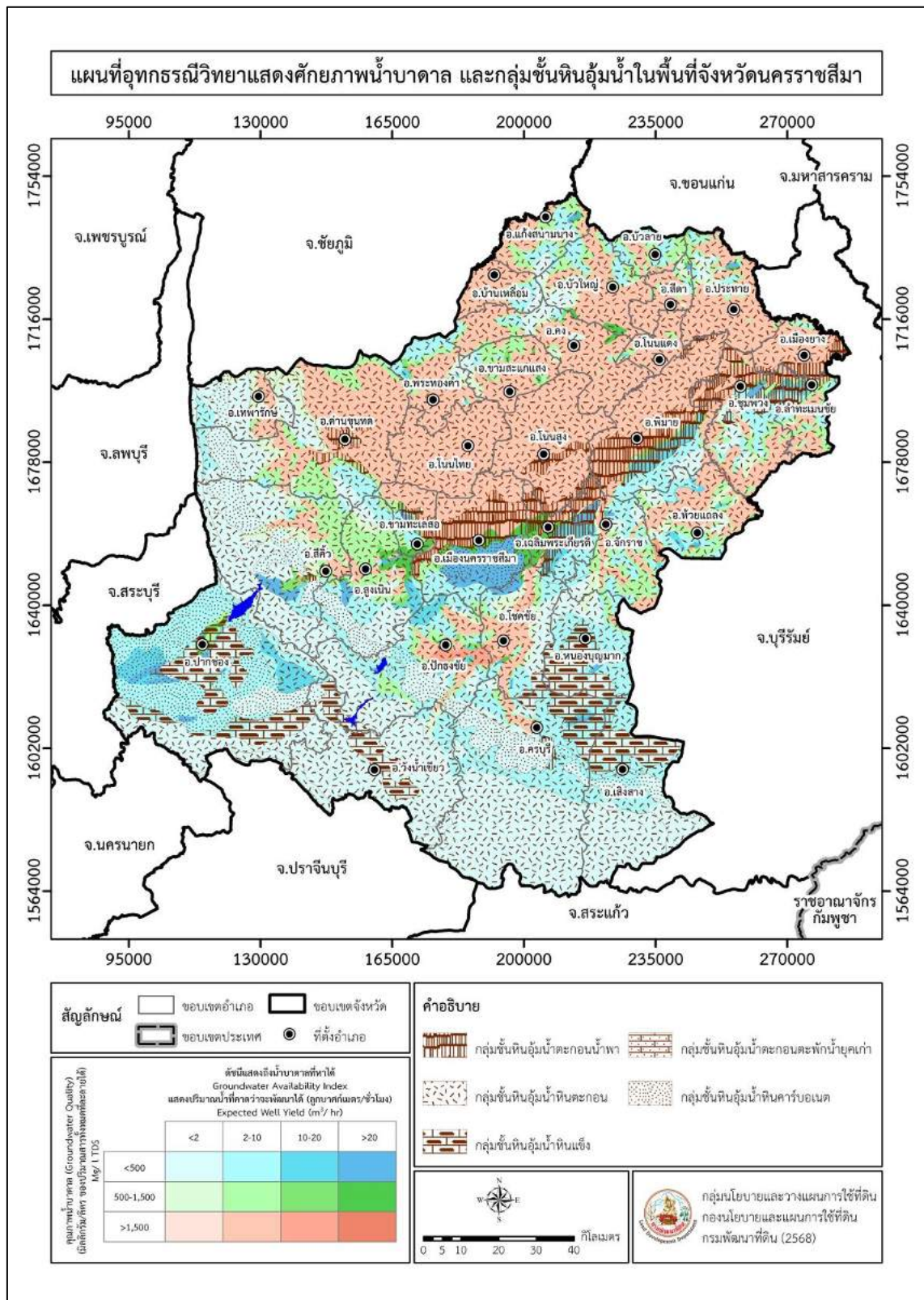
คุณภาพน้ำใต้ดิน ในการศึกษาคุณภาพน้ำใต้ดินของจังหวัดนครราชสีมา พิจารณาจากปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำ ซึ่งมองไม่เห็นด้วยตาเปล่าเนื่องจากเล็กมาก (Total dissolved Solid, Td“) มีหน่วยเป็นมิลลิกรัมต่อลิตร นอกจากนี้ยังพิจารณาควบคู่กับอัตราการให้น้ำ (yield) มีหน่วยเป็นลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง

จากการศึกษาพบว่า อัตราการให้น้ำน้อยกว่า 2 ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง และมีค่าปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปนอยู่ในน้ำ (Td“) น้อยกว่า 500 มิลลิกรัมต่อลิตร มีเนื้อที่มากที่สุด โดยมีเนื้อที่ 3,934,115 ไร่ หรือร้อยละ 30.71 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้มีการจัดการน้ำและพัฒนาน้ำใต้ดิน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางการเกษตรต่อไป

ตารางที่ 3-8 คุณภาพและอัตราการให้น้ำของน้ำใต้ดิน จังหวัดนครราชสีมา

อัตราการให้น้ำ (ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง)	ปริมาณของแข็งที่ละลายเจือปน (มิลลิกรัมต่อลิตร)	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
น้อยกว่า 2	น้อยกว่า 500	3,934,115	30.71
น้อยกว่า 2	500 - 1,500	392,798	3.07
น้อยกว่า 5	มากกว่า 1,500	1,033,225	8.07
2-10	น้อยกว่า 500	2,296,737	17.93
2-10	500 - 1,500	995,522	7.77
5-10	มากกว่า 1,500	3,268,285	25.52
10-20	น้อยกว่า 500	314,329	2.45
10-20	500 - 1,500	70,793	0.55
10-20	มากกว่า 1,500	74,180	0.58
มากกว่า 20	น้อยกว่า 500	255,541	2.00
มากกว่า 20	500 - 1,500	49,562	0.39
มากกว่า 20	1,500	100,476	0.78
Water body	Water body	23,164	0.18
รวมเนื้อที่		12,808,727	100.00

ที่มา: ดัดแปลงจากกรมทรัพยากรน้ำบาดาล (2560)

รูปที่ 3-3 อุทกธรณีวิทยาแสดงศักยภาพน้ำบาดาล และกลุ่มชั้นหินอุ้มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา

3.3 ทรัพยากรดิน

ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญในการทำการเกษตร เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช เป็นแหล่งให้ธาตุอาหารและน้ำแก่พืช ดินมีลักษณะและสมบัติที่แตกต่างกันเกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลร่วมกันของปัจจัยต่าง ๆ ที่ควบคุมการเกิดและการพัฒนาการของดิน ซึ่งจะส่งผลต่อการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตรกรรมที่มีความเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน การใช้ทรัพยากรดินต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานานหรือใช้ไม่ถูกต้อง จะทำให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรม ดังนั้นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงบำรุงดินรวมทั้งอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อให้ทรัพยากรดินมีความอุดมสมบูรณ์ที่เหมาะสมต่อการทำการเกษตรอย่างยั่งยืนต่อไป

3.3.1 สถานภาพทรัพยากรดิน

1) ทรัพยากรดินในจังหวัดนครราชสีมา ประกอบด้วย (รูปที่ 3-4)

(1) **ดินในพื้นที่ราบลุ่ม** พบบริเวณที่ราบน้ำท่วมถึง ที่ราบตะกอนน้ำพา พื้นที่เกือบราบเกิดจากวัสดุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนน้ำพา การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ของหินตะกอนสองยุค (ทราย/เหนียว) หรือตะกอนเนื้อหยาบที่ถูกชะมาทับถมอยู่บนหินตะกอนเนื้อละเอียด การผุพังอยู่กับที่ และ/หรือเคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนักของหินภูเขาไฟ หินทรายแป้ง มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงลูกคลื่นลอนลาดเล็กน้อย มีน้ำแช่ขังหรือระดับน้ำใต้ดินอยู่ใกล้ผิวดินในช่วงฤดูฝน ดินมีการระบายน้ำเลวถึงดีปานกลาง มีสีเทา สีเทาเข้ม สีเทาปนน้ำตาล สีเทาปนน้ำตาลอ่อน หรือสีน้ำตาลปนเทา พบจุดประสีต่าง ๆ ตลอดหน้าตัดดินหรือบางชั้นของหน้าตัดดิน เช่น จุดประสีแดง สีแดงปนเหลือง สีน้ำตาลปนเหลือง สีเหลืองปนน้ำตาล สีน้ำตาลเข้ม ที่บ่งบอกถึงการมีน้ำแช่ขังในหน้าตัดดิน ปฏิบัติการเป็นกรดจัดมากถึงปานกลาง (4.5-7.0) ในดินบน และกรดจัดมากถึงด่างปานกลาง (4.5-8.0) ในดินล่าง ความอุดมสมบูรณ์ของดินต่ำถึงปานกลาง บางบริเวณดินล่างพบศิลาแลงอ่อน โดยจำแนกตามลักษณะของเนื้อดินและสมบัติบางประการที่เด่นชัด ได้เป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

- **กลุ่มดินเหนียว** มีเนื้อดินบนเป็นดินเหนียวปนทรายแป้ง ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินร่วนปนดินเหนียว ดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง ได้แก่ ชุดดินบุรีรัมย์ (br) ดินขำที่เป็นดินเหนียวละเอียด (cni-f) ชุดดินกันทรวิชัย (Ka) ชุดดินหนองกุ้ง (Nkg) ชุดดินโนนไทย (Nt) ดินโนนไทยที่มีการระบายน้ำค่อนข้างเลว (Nt-“pd) ชุดดินพิมาย (pm) ชุดดินธวัชบุรี (Th) ชุดดินท่าตูม (Tt) และชุดดินวัฒนา (Wa)

- **กลุ่มดินทรายแป้ง** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้งหรือดินร่วน ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ได้แก่ ชุดดินขำ (cni) ดินหนองกุ้งที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด (Nkg-f“i) ชุดดินศรีธรรมภูมิ (Sik) และดินธวัชบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด (Th-f“i)

- **กลุ่มดินร่วนละเอียด** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินร่วนปนดินเหนียว ได้แก่ ดินละหานทรายที่เป็นดินร่วนละเอียด (Lah-fl) ชุดดินหนองบุญนา (Nbn) ดินหนองบุญนาที่มีศิลาแลงอ่อน (Nbn-pic) ดินหนองกุ้งที่เป็นดินร่วนละเอียด (Nkg-fl) ชุดดินร้อยเอ็ด (re) และดินสีทนที่เป็นดินร่วนละเอียด (St-fl)

- **กลุ่มดินร่วนหยาบ** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนปนทรายทับอยู่บนดินเหนียว ได้แก่ ชุดดินละหานทราย (Lah) ชุดดินนาโดน (Nad)

ชุดดินหนองบุญมากที่เป็นดินร่วนหยาบ (Nbn-col) ดินหนองบุญมากที่มีศิลาแลงอ่อนและเป็นดินร่วนหยาบ (Nbn-pic,col) ชุดดินโนนแดง (Ndg) ดินร้อยเอ็ดที่เป็นดินร่วนหยาบ (r e-col) และชุดดินสีทน (St)

- **กลุ่มดินเค็ม** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ดินเหนียวปนทราย ดินเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินเหนียว ได้แก่ ชุดดินกุลาร่องไห้ (Ki) ดินกุลาร่องไห้ที่เป็นดินร่วนหยาบ (Ki-col) ดินกุลาร่องไห้ที่เป็นดินเนื้อปูน (Ki-cal) ชุดดินขามทะเลสอ (Kt“) ชุดดินปะทาย (pt) และชุดดินทุ่งสัมฤทธิ์ (T“r)

(2) **ดินในพื้นที่ดอน** พบบริเวณสันดินริมน้ำ ที่ราบน้ำตะกอนน้ำพา ตะพักลำน้ำน้ำ พื้นที่เหลือค้างจากการกัดกร่อน เกิดจากวัตถุต้นกำเนิดดินพวกตะกอนน้ำพา การสลายตัวผุพังอยู่กับที่ ของหินตะกอนสองยุค (ทราย/เหนียว) หรือตะกอนของ หินตะกอนเนื้อหยาบที่ถูกชะมาทับถมอยู่ บนหินตะกอนเนื้อละเอียด การผุพังสลายตัวอยู่กับที่ และ/หรือ เคลื่อนย้ายมาเป็นระยะทางไม่ไกลนัก ของพวกหินทราย หินตะกอนเนื้อหยาบ หรือหินภูเขาไฟ มีสภาพพื้นที่ราบเรียบถึงเนินเขา ดินมีการระบายน้ำ ค่อนข้างเลวถึงดีมากเกินไป บางบริเวณพบชั้นลูกรัง ก้อนกรวด เศษหิน หรือชั้นหินพื้น ภายในความลึก 50 เซนติเมตร หรือเนื้อดินเป็นดินทรายจัด มีสีน้ำตาล สีนํ้าตาลเข้ม สีนํ้าตาลปนเทา หรือแดงเข้ม ปฏิบัติเป็นกรดจัดมากถึงเป็นกลาง (5.0-8.0) ในดินบน และกรดจัดมากถึงด่างปานกลาง (4.5-8.5) ในดินล่าง ความอุดมสมบูรณ์ต่ำ โดยจำแนกตามลักษณะของเนื้อดินและสมบัติบางประการที่เด่นชัด ได้เป็น 8 กลุ่ม ดังนี้

- **กลุ่มดินเหนียว** มีเนื้อดินบนเป็นดินเหนียว ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ดินร่วนปนทรายแป้ง หรือดินร่วนปนดินเหนียว ดินล่างเป็นดินเหนียวหรือดินเหนียวปนทรายแป้ง ได้แก่ ชุดดินบ้านจ้อง (bg) ชุดดินโชคชัย (ci) ชุดดินครบุรี (Kbr) ชุดดินกลางดง (Kld) ชุดดินลพบุรี (Lb) ดินลพบุรีที่เป็นดินสีน้ำตาล (Lb-br) ชุดดินเลย (Lo) ชุดดินลำสนธิ (L“) ชุดดินหนองมด (Nm) ชุดดินปากช่อง (pc) ชุดดินสูงเนิน (Sn) ดินสูงเนินที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง (Sn-mw) ดินสูงเนินที่มีจุดประสีเทา (Sn-gm) ดินเทพารักษ์ที่เป็นดินสี (Tpr-d) ชุดดินวังไผ่ (Wi) และดินวังไผ่ที่เป็นดินสีน้ำตาล (Wi-br)

- **กลุ่มดินริมแม่น้ำหรือตะกอนน้ำพารูปพัด** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนทราย หรือดินร่วนปนทรายแป้ง ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนปนทรายแป้ง หรือดินร่วนปนทราย ได้แก่ ชุดดินชุมพลบุรี (chp) ดินชุมพลบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด (chp-f“i) ดินชุมพลบุรีที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินทรายแป้งละเอียด (chp-gm,f“i) ดินจอมพระที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด (cpr-f“i) ดินดงยางเอนที่มีจุดประสีเทา (don-gm) และดินสูงเนินที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด (Sn-f“i)

- **กลุ่มดินร่วนละเอียด** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายหรือดินเหนียว ได้แก่ ดินห้วยแถลงที่เป็นดินร่วนละเอียด (Ht-fl) ชุดดินคง (Kng) ดินคงที่มีจุดประสีเทา (Kng-gm) ชุดดินโคราช (Kt) ดินโคราชที่มีจุดประสีเทาและมีศิลาแลงอ่อน (Kt-gm,pic) ชุดดินพล (pho) ดินพลที่เป็นดินร่วนละเอียด (pho-fl) ดินพลที่ไม่มีศิลาแลงอ่อน (pho-nopic) ดินปักธงชัยที่เป็นดินร่วนละเอียด (ptc-fl) ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด (ptc-mw,fl) ดินภูพานที่เป็นดินร่วนละเอียด (pu-fl) ดินภูพานที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด (pu-mw,fl) ดินภูพานที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนละเอียด (pu-gm,fl) ชุดดินสีคิ้ว (Si) ดินสีคิ้วที่มีการระบายน้ำดี

ปานกลาง (Si-mw) ดินสีคิ้วที่มีจุดประสีเทา (Si-gm) ชุดดินสติก (Suk) ดินสติกที่มีจุดประสีเทา (Suk-gm) ชุดดินวาริน (Wn) และชุดดินยโสธร (yt)

- **กลุ่มดินร่วนหยาบ** มีเนื้อดินบนและดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย ได้แก่ ดินตะกอนน้ำพาเชิงซ้อนที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนหยาบ (ac-mw,col) ชุดดินจักราช (ckr) ดินจักราชที่มีจุดประสีเทา (ckr-gm) ชุดดินชุมพวง (cpg) ชุดดินจอมพระ (cpr) ชุดดินห้วยแถลง (Ht) ดินห้วยแถลงที่มีความอึดตัวเบสสูง (Ht-hb) ชุดดินปักธงชัย (ptc) ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง (ptc-mw) ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทา (ptc-gm) ดินปักธงชัยที่มีความอึดตัวเบสสูงและมีจุดประสีเทา (ptc-hb,gm) ชุดดินพระทองคำ (ptk) ชุดดินภูพาน (pu) ดินภูพานที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง (pu-mw) ดินภูพานที่มีจุดประสีเทา (pu-gm) ดินสีคิ้วที่เป็นดินร่วนหยาบ (Si-col) ดินสีคิ้วที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนหยาบ (Si-mw,col) ดินสีคิ้วที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนหยาบ (Si-gm,col) ดินสติกที่เป็นดินร่วนหยาบ (Suk-col) และชุดดินยางตลาด (yl)

- **กลุ่มดินทราย** มีเนื้อดินบนและดินล่างเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินทรายปนดินร่วน ได้แก่ ชุดดินบ้านไผ่ (bpi) ดินจักราชที่มีจุดประสีเทาและมีทรายหนามาก (ckr-gm,vtk) ดินชุมพวงที่เป็นทรายหนา (cpg-tk) ชุดดินจันทึก (cu) ชุดดินคำบง (Kg) ดินคำบงที่เป็นทรายหนา (Kg-tk) ดินคำบงที่เป็นดินลิกปานกลางและเป็นทรายหนา (Kg-md,tk) ชุดดินมหาสารคาม (M^k) ดินมหาสารคามที่เป็นทรายหนามาก (M^k-vtk) ดินมหาสารคามที่มีจุดประสีเทา (M^k-gm) ชุดดินน้ำพอง (Ng) และดินสติกที่เป็นทรายหนา (Suk-tk)

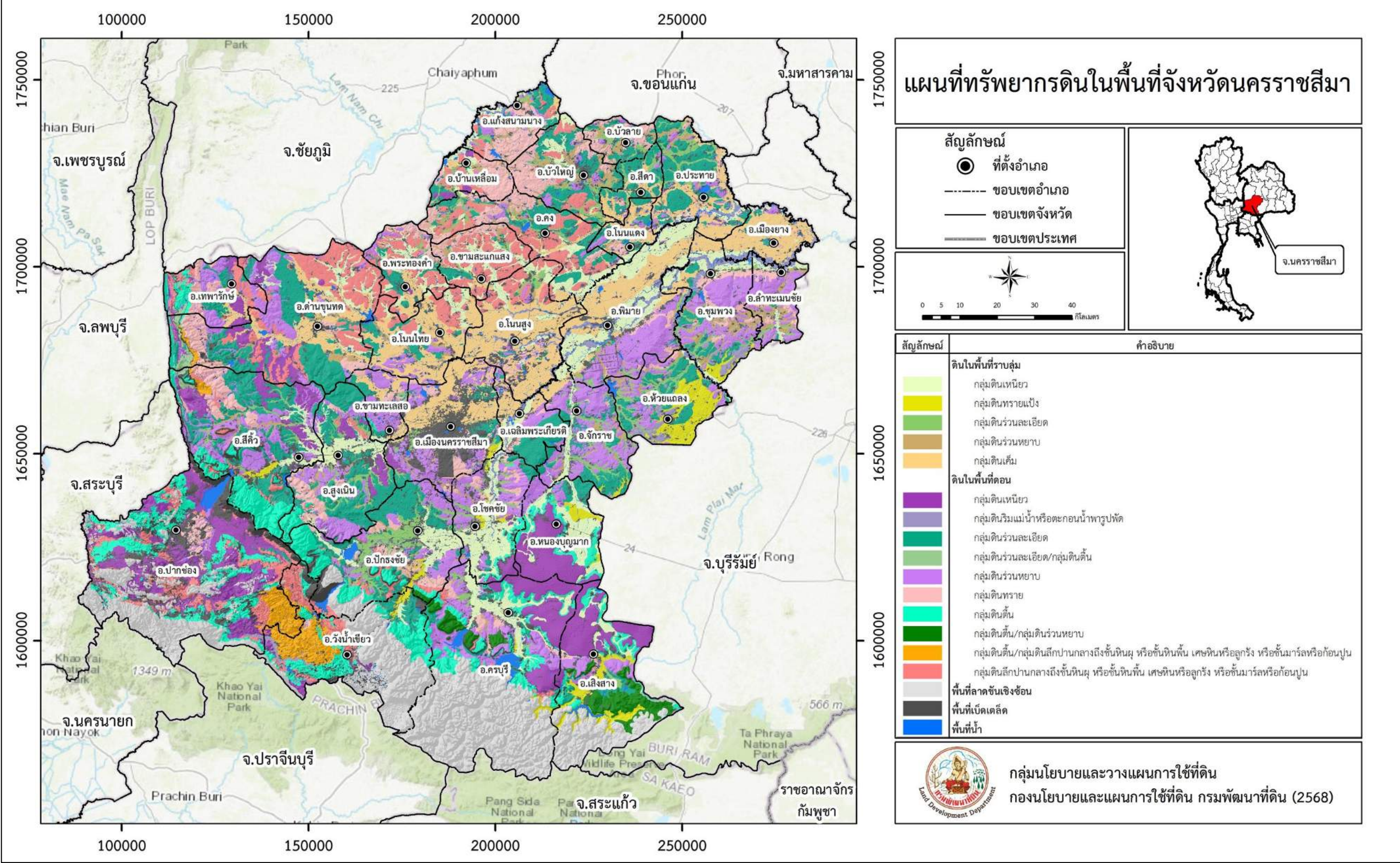
- **กลุ่มดินตื้น** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนปนดินเหนียว ดินล่างเป็นดินร่วนปนดินทราย ดินร่วนปนดินเหนียว ดินร่วนเหนียวปนทราย หรือดินเหนียวปนกรวดมาก จนถึงหินพื้น มีกรวด ก้อนหิน หรือเศษหินปะปนอยู่มากกว่าร้อยละ 35 หรือพบหินพื้นภายในความลึก 50 เซนติเมตร จากผิวดิน ได้แก่ ชุดดินมวกเหล็ก (ML) ชุดดินแม่ริม (Mr) ดินภูสะนาที่เป็นดินร่วนปนชิ้นส่วนหยาบ (p^{-l}-k) ชุดดินศรีสะเกษ (S^k) ชุดดินสุรินทร์ (Su) และชุดดินวังน้ำเขียว (Wk)

- **กลุ่มดินที่พบชั้นมาร์ล** เป็นดินตื้นถึงลิกปานกลาง มีเนื้อดินบนและดินล่างเป็น ดินร่วนปนดินเหนียว พบชั้นปูนมาร์ลภายในความลึก 100 เซนติเมตรจากผิวดิน ได้แก่ ชุดดินตาลี (TK)

- **กลุ่มดินลิกปานกลาง** มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วน ดินร่วนปนดินเหนียว ดินร่วนเหนียวปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินร่วนปนทราย ดินล่างเป็นดินร่วนปนทราย ดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง หรือดินเหนียวจนถึงหินพื้น มีกรวด ก้อนหิน หรือเศษหินปะปนอยู่ร้อยละ 15-35 หรือพบหินพื้นภายในความลึก 50-100 เซนติเมตร จากผิวดิน ได้แก่ ชุดดินจัตุรัส (ct) ดินจัตุรัสที่มีจุดประสีเทา (ct-gm) ชุดดินโพนงาม (png) ดินภูพานที่เป็นดินลิกปานกลาง (pu-md) ดินภูพานที่เป็นดินลิกปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด (pu-md,fl) ดินภูพานที่เป็นดินลิกปานกลางและมีการระบายน้ำดีปานกลาง (pu-md,mw) ดินสีคิ้วที่เป็นดินลิกปานกลาง (Si-md) ชุดดินเทพารักษ์ (Tpr) ดินเทพารักษ์ที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง (Tpr-mw) และชุดดินวังสะพุง (W^u)

(3) **พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน** ได้แก่ ภูเขาหรือเทือกเขา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์

(4) **พื้นที่เบ็ดเตล็ด** ได้แก่ ผาชัน (ES) พื้นที่ป่าไม้ (F) พื้นที่เขตทหาร (Ma) ที่ลุ่มชื้นแฉะ (Mar SH) ที่ดินดัดแปลง (ML) ที่ดินหินพื้นโผล่ (r c) พื้นที่อยู่อาศัย (U) และพื้นที่น้ำ (W)

รูปที่ 3-4 ทรัพยากรดิน จังหวัดนครราชสีมา

2) ทรัพยากรดินมีปัญหาทางการเกษตร

ทรัพยากรดินปัญหาทางการเกษตร สามารถจำแนกตามสาเหตุของการเกิด ได้เป็น 2 ประเภท คือ ดินปัญหาที่เกิดตามสภาพธรรมชาติและดินปัญหาที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยดินปัญหาที่เกิดตามสภาพธรรมชาติ ได้แก่ ดินอินทรีย์ ดินเค็ม ดินเปรี้ยวจัด ดินทรายจัด และดินตื้น สำหรับดินปัญหาที่เกิดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน เช่น ดินดาน ดินปนเปื้อน ดินเหมืองแร่ร้าง และดินในพื้นที่นาทิ้งร้าง นอกจากนี้ ยังรวมถึงดินที่มีปัญหาเล็กน้อยที่เป็นข้อจำกัดทางการเกษตร เช่น ดินกรด และดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เป็นต้น (กรมพัฒนาที่ดิน, 2564)

จากการวิเคราะห์ทรัพยากรดินของจังหวัดนครราชสีมา พบปัญหาทรัพยากรดินที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (ตารางที่ 3-9 และรูปที่ 3-5) ส่วนใหญ่เป็นดินเค็มบก มีเนื้อที่ 1,181,698 ไร่ หรือร้อยละ 9.23 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งเป็นดินที่มีปริมาณเกลือที่ละลายออกมามากเกินความต้องการ และขาดสมดุลธาตุอาหาร รองลงมา คือ ปัญหาดินตื้นในพื้นที่ดอน มีเนื้อที่ 1,075,000 ไร่ หรือร้อยละ 8.40 ของเนื้อที่จังหวัด แบ่งเป็นดินตื้นถึงชั้นลูกรัง ก้อนกรวด หรือเศษหิน เนื้อที่ 604,047 ไร่ หรือร้อยละ 4.72 ของเนื้อที่จังหวัด ดินตื้นถึงชั้นหินพื้น มีเนื้อที่ 343,659 ไร่ หรือร้อยละ 2.69 ของเนื้อที่จังหวัด ดินตื้นถึงชั้นมาร์ลหรือก้อนปูน มีเนื้อที่ 64,168 ไร่ หรือร้อยละ 0.50 ของเนื้อที่จังหวัด และดินที่มีหินโผล่ มีเนื้อที่ 63,126 ไร่ หรือร้อยละ 0.49 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการขนไของรากพืช การไถพรวนความสามารถในการดูดซับหรือการซึมของน้ำลงในดินต่ำ และอินทรีย์วัตถุต่ำ ทำให้การเกาะยึดตัวของเม็ดดินไม่ดี เกิดน้ำไหลบ่า การชะล้างพังทลายของดินและแร่ธาตุได้ง่าย และปัญหาดินทรายจัดในพื้นที่ดอน มีเนื้อที่ 776,796 ไร่ หรือร้อยละ 6.06 ซึ่งเนื้อดินมีปริมาณอนุภาคขนาดทรายเป็นส่วนประกอบอยู่สูง ทำให้ความสามารถในการอุ้มน้ำ การดูดซับและแลกเปลี่ยนธาตุอาหารพืชต่ำ เสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำหรือความชื้นในกรณีฝนทิ้งช่วง พืชเจริญเติบโตไม่ดีหรืออาจตายได้ นอกจากนี้หากฝนตกหนักจะเกิดการชะล้างพังทลายของดินได้ง่าย

นอกจากปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติแล้ว ยังมีปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินที่เกิดจากการใช้ที่ดินแบบเข้มข้น เกษตรกรมุ่งเน้นการใช้ปุ๋ยเคมีเพื่อเพิ่มผลผลิตเป็นสำคัญ ใช้ปุ๋ยเคมีไม่สอดคล้องกับปริมาณธาตุอาหารพืชที่มีอยู่ในดิน ฉีดพ่นสารเคมีในการกำจัดวัชพืชปราบศัตรูพืชทั้งโรคและแมลง ขาดการปรับปรุงบำรุงดิน และการจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำที่ถูกต้องเหมาะสมในการทำเกษตรกรรม เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวควรกำหนดมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำ การปรับปรุงบำรุงดิน เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรดินเพื่อการเกษตรกรรมได้อย่างยั่งยืนต่อไป

ตารางที่ 3-9 ทรัพยากรดินที่มีปัญหาทางการเกษตร จังหวัดนครราชสีมา

สถานภาพทรัพยากรดิน	เนื้อที่	
	ไร่	ร้อยละ
ดินที่มีปัญหาทางการเกษตร	3,033,494	23.69
ดินเค็มบก	1,181,698	9.23
ดินทรายจัดในพื้นที่ดอน	776,796	6.06
ดินตื้นในพื้นที่ดอน	1,075,000	8.40
ดินตื้นถึงชั้นลูกรัง ก้อนกรวด หรือเศษหิน	604,047	4.72
ดินตื้นถึงชั้นหินพื้น	343,659	2.69
ดินตื้นถึงชั้นมาร์ลหรือก้อนปูน	64,168	0.50
ดินที่มีหินโผล่	63,126	0.49
ดินที่ไม่มีปัญหาทางการเกษตร	6,891,934	53.80
พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน	1,298,973	10.14
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	1,236,904	9.65
พื้นที่น้ำ	347,422	2.72
รวมเนื้อที่	12,808,727	100.00

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: ดัดแปลงจากกองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน กรมพัฒนาที่ดิน (2564)

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา

3.3.2 การชะล้างพังทลายของดิน

การชะล้างพังทลายของดิน เป็นปรากฏการณ์การที่หน้าดินถูกน้ำหรือลมกัดเซาะและพัดพาไปทับถมที่อื่น เป็นผลทำให้เกิดการสูญเสียหน้าดินซึ่งเป็นแหล่งของธาตุอาหารพืช และกระทบต่อประสิทธิภาพในการผลิตพืช ซึ่งการชะล้างพังทลายของดินที่เกิดขึ้นในประเทศไทยส่วนใหญ่มีอิทธิพลจากน้ำโดยหลังจากจากที่เม็ดฝนกระแทกผิวดิน มีผลทำให้เม็ดดินแตกเป็นอนุภาคเล็ก ส่วนหนึ่งไหลซึมลงไปในดิน ขณะที่ส่วนหนึ่งหลุดตามช่องว่างในเนื้อดิน ทำให้การซึมของน้ำลดลง และเมื่อดินอิ่มตัวด้วยน้ำทำให้เกิดการไหลบ่าผิวดิน แล้วพัดพาตะกอนดินสู่ที่ต่ำ ความเร็วและแรงของน้ำเพิ่มมากขึ้นตามความลาดชันและความยาวของพื้นที่ จากนั้นน้ำที่ไหลบ่าจะกัดเซาะผิวดินให้เป็นร่องเล็กและใหญ่ขึ้นเมื่อมีการกัดเซาะมากขึ้นในการประเมินการชะล้างพังทลายของดินของจังหวัดนครราชสีมา ใช้สมการสูญเสียดินสากล (Universal Soil Loss Equation ; USLE) ของ Wischmeier and Smith (1978) สำหรับวิเคราะห์ปริมาณดินที่สูญเสียจากการชะล้างพังทลาย โดยมีรูปแบบของสมการ ดังนี้

$$a = r K L S c p$$

a คือ ปริมาณดินที่สูญเสียที่คำนวณได้ต่อพื้นที่ (ตันต่อเฮกตาร์ต่อปี)

r คือ ค่าปัจจัยของน้ำฝนและการไหลบ่า (rainfall and runoff erosivity factor) ซึ่งสามารถอธิบายได้จากค่าความสัมพันธ์ของพลังงานจลน์ของเม็ดฝนที่ตกกระทบผิวดิน กับปริมาณความหนาแน่นของฝนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ในที่นี้ใช้ข้อมูลปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยรายปี (average annual rainfall) มาใช้ในการวิเคราะห์

K คือ ค่าปัจจัยความคงทนต่อการถูกชะล้างพังทลายของดิน (“soil erodibility factor”) ซึ่งภายใต้สภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันดินแต่ละชนิดจะทนต่อการชะล้างพังทลายได้แตกต่างกัน โดยจะเป็นผลมาจากสมบัติเฉพาะของดินนั้น ๆ สามารถวิเคราะห์ค่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับลักษณะดินนี้จากภาพ Nomograph โดยประเมินได้จากสมบัติของดิน 5 ประการคือ 1) ผลรวมปริมาณร้อยละดินของทรายแป้งและปริมาณร้อยละของทรายละเอียดมาก 2) ปริมาณร้อยละของทราย 3) ปริมาณร้อยละอินทรีย์วัตถุในดิน 4) โครงสร้างของดิน และ 5) การซาบซึมน้ำของดิน ซึ่งกรมพัฒนาที่ดิน (2563) ทำการประเมินโดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ราบ ใช้ลักษณะดินบนของชุดดิน และพื้นที่สูง ใช้หน่วยธรณีวิทยา ในการกำหนดค่า K ซึ่งในการประเมินอัตราการชะล้างพังทลายของดินครั้งนี้ใช้ค่า K ตามเนื้อดินบนของชุดดินและตามหน่วยธรณีวิทยา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

LS คือ ค่าปัจจัยความลาดชันของพื้นที่ (“slope length and “slope steepness” factor”) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความลาดชันและความยาวของความลาดชัน ตามปกติแล้วค่าการชะล้างพังทลายของดินนั้นจะเพิ่มขึ้นเมื่อความลาดชันสูงขึ้นและเมื่อความยาวของความลาดชันลดลง ซึ่งในการประเมินอัตราการชะล้างพังทลายของดินครั้งนี้ใช้ค่าปัจจัยรวมของความลาดชันและความยาวของความลาดชันตามการศึกษาของกรมพัฒนาที่ดิน (2563)

c คือ ค่าปัจจัยการจัดการพืช (cropping management factor) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพืชคลุมดิน ซึ่งพืชแต่ละชนิดย่อมมีความต้านทานในการชะล้างพังทลายของดินที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความสูงของต้น ลักษณะพุ่ม หรือการยึดอนุภาคดินของรากพืชนั้น ๆ เป็นต้น ในกรณีที่ไม่มีพืชปกคลุมดินปัจจัยนี้จะมีค่าเท่ากับหนึ่ง ส่วนกรณีที่พืชปกคลุมดินสามารถต้านทานการชะล้างพังทลายของดินได้ดีขึ้น ส่งผลให้วิธีการปลูกพืชทุกชนิดจะให้ค่าปัจจัยนี้น้อยกว่าหนึ่ง นอกจากนี้แล้ว

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ พืชนี้ยังมีความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่นั้น ๆ อีกด้วย เนื่องจากสภาพภูมิอากาศนั้นมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช ซึ่งในการประเมินอัตราการชะล้างพังทลายของดินครั้งนี้ใช้ค่าปัจจัยการจัดการพืชตามการศึกษาของกรมพัฒนาที่ดิน (2563)

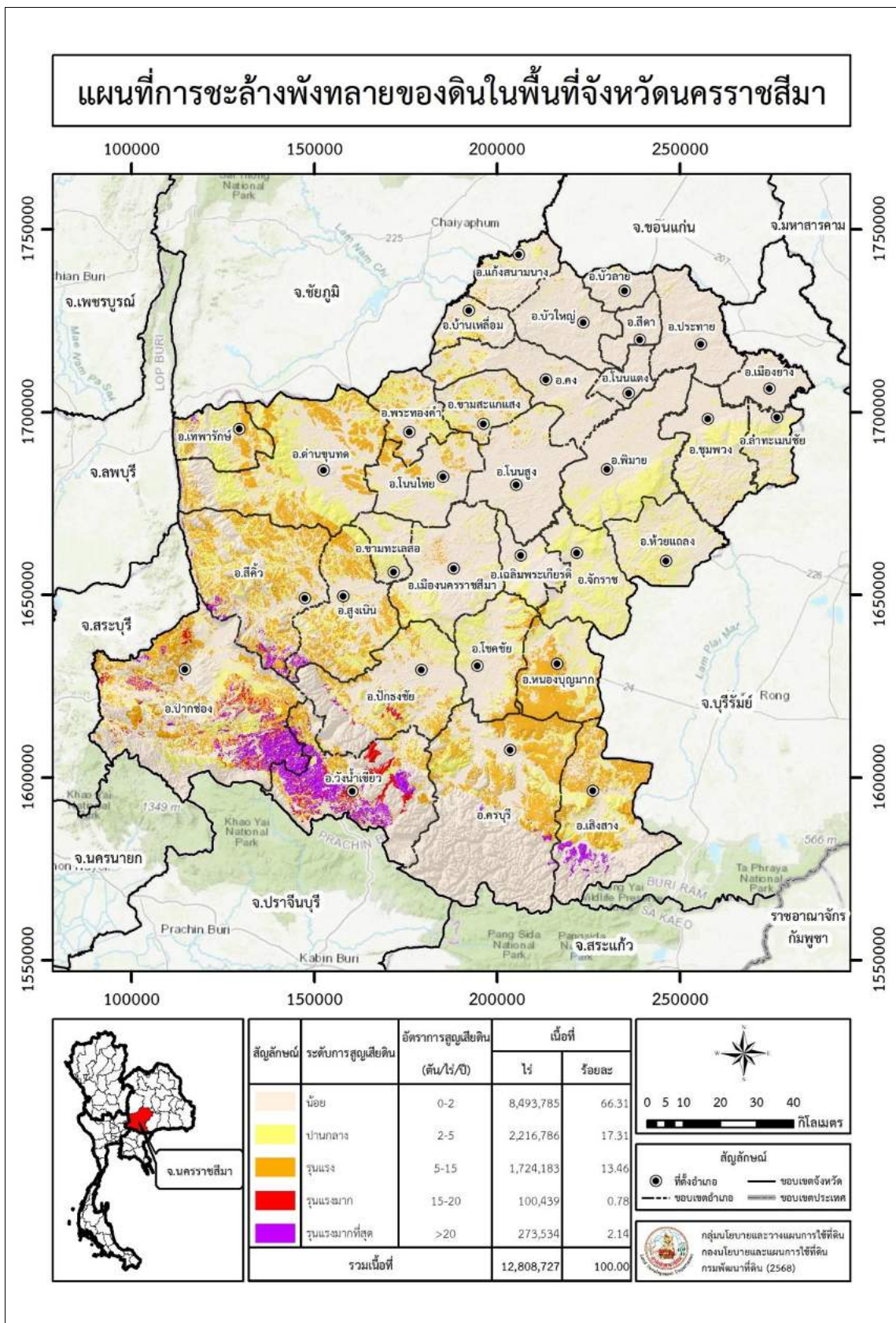
p คือ ค่าปัจจัยการปฏิบัติเพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน (con“ervation practice“ factor) เป็นปัจจัยที่แสดงถึงมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำในพื้นที่นั้นๆ เช่น การปลูกพืชตามแนวระดับ (contouring) การปลูกพืชสลับขวางความลาดเอียง (“trip cropping) เป็นต้น ในการประเมินการชะล้างพังทลายของดินครั้งนี้ใช้ค่าปัจจัยการปฏิบัติป้องกันการชะล้างพังทลายตามการศึกษาของกรมพัฒนาที่ดิน (2563)

จากผลการประเมินการชะล้างพังทลายของดิน โดยใช้สมการการสูญเสียดินสากล (Univer“al Soil Lo““ Equation : USLE) ซึ่งจัดชั้นความรุนแรงของการสูญเสียดินเป็น 5 ระดับ พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีระดับความรุนแรงของการสูญเสียดิน ดังนี้ (ตารางที่ 3-10 และรูปที่ 3-6)

- 1) การสูญเสียดินน้อย มีเนื้อที่ 8,493,785 ไร่ หรือร้อยละ 66.31 ของเนื้อที่จังหวัด มีอัตราการสูญเสียดิน 0-2 ตันต่อไร่ต่อปี
- 2) การสูญเสียดินปานกลาง มีเนื้อที่ 2,216,786 ไร่ หรือร้อยละ 17.31 ของเนื้อที่จังหวัด มีอัตราการสูญเสียดิน 2-5 ตันต่อไร่ต่อปี
- 3) การสูญเสียดินรุนแรง มีเนื้อที่ 1,724,183 ไร่ หรือร้อยละ 13.46 ของเนื้อที่จังหวัด มีอัตราการสูญเสียดิน 5-15 ตันต่อไร่ต่อปี
- 4) การสูญเสียดินรุนแรงมาก มีเนื้อที่ 100,439 ไร่ หรือร้อยละ 0.78 ของเนื้อที่จังหวัด มีอัตราการสูญเสียดิน 15-20 ตันต่อไร่ต่อปี
- 5) การสูญเสียดินรุนแรงมากที่สุด มีเนื้อที่ 273,534 ไร่ หรือร้อยละ 2.14 ของเนื้อที่จังหวัด มีอัตราการสูญเสียดินมากกว่า 20 ตันต่อไร่ต่อปี

ตารางที่ 3-10 ระดับการสูญเสียดิน จังหวัดนครราชสีมา

ระดับการสูญเสียดิน	อัตราการสูญเสียดิน (ตัน/ไร่/ปี)	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
น้อย	0-2	8,493,785	66.31
ปานกลาง	2-5	2,216,786	17.31
รุนแรง	5-15	1,724,183	13.46
รุนแรงมาก	15-20	100,439	0.78
รุนแรงมากที่สุด	>20	273,534	2.14
รวมเนื้อที่		12,808,727	100.00

รูปที่ 3-6 การชะล้างพังทลายของดิน จังหวัดนครราชสีมา

บทที่ 4

การประเมินคุณภาพที่ดิน

4.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นการประเมินศักยภาพของหน่วยทรัพยากรที่ดินต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่าง ๆ ในระดับการจัดการที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดินที่สามารถบ่งชี้หรือเปรียบเทียบการกำหนดการใช้ที่ดินในกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมต่อการใช้ประโยชน์ รวมทั้งจะได้ทราบถึงว่ามีข้อจำกัดในการใช้ประโยชน์มากน้อยเพียงใด

การประเมินคุณภาพที่ดินตามหลัก FaO Framework ได้กำหนดคุณภาพที่ดินที่จะนำมาประเมินไว้ทั้งหมด 25 ปัจจัย โดยการประเมินคุณภาพที่ดินเพื่อวางแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ได้พิจารณาปัจจัยคุณภาพที่ดินเพียงบางปัจจัย โดยขึ้นอยู่กับความพร้อมของข้อมูล ความแตกต่างของภูมิภาค และระดับความรุนแรงของคุณลักษณะดินที่มีผลต่อผลผลิต ตลอดจนชนิดของพืช และความเป็นประโยชน์ที่ดิน (Land Use requirement) ซึ่งคุณภาพที่ดิน (Land Quality) ที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้มีดังนี้

- 1) สภาวะการหยั่งลึกของราก (rooting condition: r) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ความลึกของดิน
- 2) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (oxygen availability to root: o) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ สภาพการระบายน้ำของดิน
- 3) การมีเกลือมากเกินไป (excess of salt: x) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ค่าการนำไฟฟ้าของดิน
- 4) ความเสียหายจากการกัดกร่อน (erosion hazard: e) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ความลาดชันของพื้นที่
- 5) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (potential for mechanization: w) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ความลาดชันของพื้นที่
- 6) ปริมาณสารพิษในดิน ("oil toxicity": z) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ระดับความลึกของชั้นจาโรไซด์
- 7) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (nutrient retention capacity: n) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ความจุในการแลกเปลี่ยนประจุบวก (cEc) และความอิ่มตัวด้วยประจุบวกที่เป็นค่า (bs)
- 8) ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (nutrient availability: a) คุณลักษณะที่ดินที่เป็นตัวแทน ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของดิน

การจำแนกชั้นความเหมาะสมของที่ดิน (Land Suitability classification) ตามหลักการของ FaO Framework ได้จำแนกชั้นความเหมาะสมของที่ดินได้ดังนี้

- 1) ชั้นที่มีความเหมาะสมสูง (S1: Highly suitable)
- 2) ชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (S2: Moderately suitable)
- 3) ชั้นที่มีความเหมาะสมเล็กน้อย (S3: Marginally suitable)
- 4) ชั้นที่ไม่มีความเหมาะสม (Not suitable)

4.2 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

ผลการประเมินความเหมาะสมของที่ดินในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ตามคู่มือการประเมินคุณภาพที่ดินสำหรับพืชเศรษฐกิจ (บัณฑิต และคำรน, 2542) สามารถสรุปชั้นความเหมาะสมของที่ดินสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินในการปลูกพืชได้ดังนี้

1I ข้าวนาปี

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

2I มันสำปะหลัง

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) และการมีเกลือมากเกินไป (x)

3I ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

4I อ้อยโรงงาน

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

5I มะม่วง

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

6I มะขามเทศ

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) และความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

7I น้อยหน่า

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) และการมีเกลือมากเกินไป (x)

8I กล้าย

- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

9I ขนุน

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาพการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลือมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาพการหยั่งลึกของราก (r) และการมีเกลือมากเกินไป (x)

10I ทูเรียน

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) และการมีเกลื้อมากเกินไป (x)

11I กาแฟ

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) และสภาวะการหยั่งลึกของราก (r)

12I ยางพารา

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

13I ปาล์มน้ำมัน

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n) และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร (“)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)

14I ยูคาลิปตัส

- ชั้นความเหมาะสมสูง (S1) ไม่พบข้อจำกัด
- ชั้นความเหมาะสมปานกลาง (S2) พบมีข้อจำกัด คือ สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) การมีเกลื้อมากเกินไป (x) ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o) และความจุในการดูดซับธาตุอาหาร (n)
- ชั้นความเหมาะสมเล็กน้อย (S3) พบมีข้อจำกัด คือ ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e) ศักยภาพการใช้เครื่องจักร (w) สภาวะการหยั่งลึกของราก (r) และการมีเกลื้อมากเกินไป (x)

บทที่ 5

กระบวนการวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดิน

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา จัดทำขึ้นตามแนวนโยบายแห่งรัฐ และแผนพัฒนาที่ระดับต่าง ๆ ทั้งยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แผนพัฒนากลุ่มจังหวัดและแผนพัฒนาจังหวัด โดยวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางกายภาพ ศักยภาพด้านเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด ปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ตลอดจนการประเมินศักยภาพที่ดินในปัจจุบัน และโอกาสในการพัฒนาศักยภาพและแนวทางการใช้ที่ดินสำหรับอนาคตของจังหวัด ที่มีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันในการแก้ไขปัญหาการใช้ที่ดินของพื้นที่และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เหมาะสมกับโอกาสและศักยภาพของจังหวัด โดยนำมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT analysis) กำหนดกลยุทธ์การพัฒนา โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

5.1 แนวนโยบายแห่งรัฐ

ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดกรอบการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

5.1.1 ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580)

ยุทธศาสตร์ชาติด้านที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน

1) การเกษตรสร้างมูลค่า ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้เล่นสำคัญด้านการผลิตและการค้าสินค้าเกษตรในเวทีโลกด้วยพื้นฐานทางพืชเกษตรเขตร้อน และมีข้อได้เปรียบด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่สามารถพัฒนาต่อยอดโครงสร้างธุรกิจการเกษตรด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มเน้นเกษตรคุณภาพสูงและขับเคลื่อนการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม

(1) เกษตรปลอดภัย สร้างความตระหนักแก่ผู้ผลิตและผู้บริโภคทั่วโลกในเรื่องความสำคัญของมาตรฐานระบบการจัดการความปลอดภัยของอาหาร ใส่ใจและวางกรอบให้เกษตรกรและผู้ผลิตทำการผลิตสินค้าที่สอดคล้องกับมาตรฐาน และเข้าสู่ระบบมาตรฐานการจัดการคุณภาพทางการเกษตร

(2) เกษตรชีวภาพ ส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของประเทศในการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิต และนำไปสู่การผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง จากฐานเกษตรกรรมและฐานทรัพยากรชีวภาพ และสร้างความมั่นคงของประเทศทั้งด้านอาหารและสุขภาพ โดยเฉพาะพืชสมุนไพร

(3) เกษตรแปรรูป ปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา รวมทั้งนวัตกรรมจากภูมิปัญญาในการแปรรูป สร้างความแตกต่าง และเพิ่มมูลค่าในผลิตภัณฑ์และสินค้าเกษตร รวมทั้งส่งเสริมผลิตภัณฑ์เกษตรคุณภาพสูงของไทยสู่ตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ

(4) เกษตรอัจฉริยะ นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเป็นฟาร์มอัจฉริยะ เพื่อเพิ่มผลผลิตการเกษตรในเชิงมูลค่าและปริมาณต่อพื้นที่สูงสุด และเตรียมพร้อมรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

2) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต อุตสาหกรรมและบริการไทยต้องพร้อมรับมือและสร้างโอกาสจากความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ที่เป็นผลของการหล่อหลอมเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีทางกายภาพเข้าด้วยกัน

(1) อุตสาหกรรมและบริการขนส่งและโลจิสติกส์ ใช้ตำแหน่งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศไทยในการส่งเสริมการคมนาคมขนส่ง และโลจิสติกส์ ให้เป็นฐานการผลิตของภูมิภาคเพื่อการส่งออกสู่ตลาดโลก และศูนย์กลางการท่องเที่ยวในภูมิภาค ลดต้นทุนทางด้านโลจิสติกส์และเพิ่มมูลค่าจากการเป็นศูนย์กลางทางภูมิศาสตร์

3) สร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของการท่องเที่ยวระดับโลกที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับและเพิ่มสัดส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูงมุ่งพัฒนาธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้มีมูลค่าสูงเพิ่มมากยิ่งขึ้น ด้วยอัตลักษณ์และวัฒนธรรมไทยและใช้ประโยชน์จากข้อมูลและภูมิปัญญาท้องถิ่น

5.1.2 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)

หมวดหมู่ที่ 1 ไทยเป็นประเทศชั้นนำด้านสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง

เป้าหมายที่ 1 มูลค่าเพิ่มของสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปสูงขึ้น

กลยุทธ์การพัฒนา

กลยุทธ์ที่ 1 การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมแบบมุ่งเป้า เพื่อให้เกิดการยกระดับกระบวนการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่ม

1) สนับสนุนการวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิตและแปรรูปแบบมุ่งเป้าโดยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน เพื่อให้เกิดการนำงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสมของตลาด

2) ส่งเสริมและขยายผลงานวิจัยจากหน่วยงานวิจัย มหาวิทยาลัยและสถาบันอาชีวศึกษาภาคเอกชน และองค์กรเกษตรกรที่มีส่วนในการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรม เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยและสร้างการมีส่วนร่วมระหว่างผู้พัฒนาเทคโนโลยีและผู้ใช้งาน

กลยุทธ์ที่ 2 การส่งเสริมการผลิตและการขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ ผลผลิตเกษตรปลอดภัย สมุนไพรแปรรูป อาหารทางการแพทย์ อาหารทางเลือก อาหารฟังก์ชัน พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ โปรตีนจากพืชและแมลง

1) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและธุรกิจผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปมูลค่าเพิ่มสูงที่มีศักยภาพทางการตลาดในอนาคต

2) กำหนดแผนที่นาทางในการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตและใช้ผลิตภัณฑ์ชีวภาพที่ผลิตจากวัตถุดิบทางการเกษตร ของเหลือทิ้งจากกระบวนการผลิตภาคเกษตร และผลพลอยได้อื่น อาทิ พลังงานวัสดุและเคมีชีวภาพ ปุ๋ยชีวภาพ วัคซีน สารชีวภัณฑ์ คาร์บอนเครดิต คาร์บอนซิงก์ รวมถึงการผลักดันไปสู่การปฏิบัติ

3) ส่งเสริมให้เกษตรกรประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรมกระบวนการผลิตที่หลากหลาย และคลังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร รวมถึงอัตลักษณ์ของท้องถิ่น

4) ส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกพืชในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ไปสู่การผลิตสินค้าเกษตรที่มีมูลค่าเพิ่มสูง

5) รมรณรงค์ และส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีการตระหนัก เลือกใช้ และบริโภคสินค้าเกษตร และเกษตรแปรรูปที่ปลอดภัย มีคุณภาพสูง และได้มาตรฐาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดตลาดสินค้าคุณภาพ ในวงกว้างอย่างทั่วถึง

6) ส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการมีการใช้สินค้าเกษตรและสินค้าเกษตรแปรรูป ที่ได้คุณภาพ อาทิ ผลผลิตจากการเกษตรสำหรับใช้ในโรงพยาบาล โรงเรียน และเรือนจำ อาหารทางการแพทย์ กลยุทธ์ที่ 3 การขยายผลรูปแบบเกษตรยั่งยืนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูง จากแบบอย่างความสำเร็จในประเทศ

1) ส่งเสริมการทำเกษตรยั่งยืนที่ตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ที่อาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน ผ่านการดำเนินการปกป้อง จัดการอย่างยั่งยืน และฟื้นฟูธรรมชาติ หรือระบบนิเวศที่เปลี่ยนไป เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของมนุษย์ และเป็นประโยชน์ต่อความหลากหลาย ทางชีวภาพ อาทิ การปลูกป่าเศรษฐกิจ การทำวนเกษตร การลดการเผาตอซัง การทำประมงถูกกฎหมาย การปฏิบัติต่อแรงงานที่ถูกต้อง

2) สนับสนุนปัจจัยการผลิตที่จำเป็น เพื่อให้เกิดการขยายผลรูปแบบเกษตรกรรมเป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมและมีมูลค่าเพิ่มสูง อาทิ สารชีวภัณฑ์ ปุ๋ยชีวภาพ พร้อมทั้งให้มีการจัดเก็บข้อมูลปริมาณ การผลิตและการใช้สารชีวภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง

3) ขยายผลแบบอย่างความสำเร็จในการบริหารจัดการเพื่อผลิตสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับ ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ

5.1.3 ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ ระยะ 20 ปี (2560-2579)

วิสัยทัศน์ “เกษตรกรรมมั่นคง ภาคการเกษตรมั่นคง ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน” โดยมียุทธศาสตร์ และประเด็นที่เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัด ดังนี้

เกษตรกรรมมั่นคง

- พัฒนานองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกรสู่ความเป็น Smart Farmer เสริมสร้างความภาคภูมิใจ และความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต พัฒนาเกษตรกรรายย่อยให้เป็นผู้ประกอบการธุรกิจเกษตร ด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม
- ส่งเสริมการรวมกลุ่มของเกษตรกรและเชื่อมโยงเครือข่าย สถาบันเกษตรกรสู่ Smart group และ Smart Enterprise สร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันเกษตรกรทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และการบริหารจัดการ

ภาคการเกษตรมั่นคง

- ส่งเสริมและสนับสนุนภาคการเกษตรในการเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน โดยขับเคลื่อน การวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรม ตลอดโซ่อุปทานสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร
- พัฒนาระบบสารสนเทศทางการเกษตรที่ทันสมัย ให้เกษตรกร องค์กรเกษตรกร ภาคเอกชน รวมทั้งภาครัฐ นำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างทั่วถึง
- ส่งเสริมการทำเกษตรกรรมยั่งยืน อาทิ เกษตรอินทรีย์ เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน
- สร้างทุนทางปัญญาให้แก่บุคลากรและนักวิจัยภาครัฐให้เป็น Smart Officer และ Smart researcher ตลอดจนเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของหน่วยงานทุกภาคส่วน โดยใช้กลไก ประชาธิปไตย

ทรัพยากรการเกษตรยั่งยืน

- บริหารจัดการทรัพยากรการเกษตรอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับ Sdg “ และส่งเสริมการทำการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการทำการเกษตร
- บริหารจัดการน้ำครบวงจร เพิ่มพื้นที่ชลประทานให้เต็มศักยภาพ ส่งเสริมการใช้น้ำทางการเกษตรอย่างคุ้มค่า รวมทั้งการปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะสำหรับการทำเกษตร

5.1.4 แนวทางการพัฒนาพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามกรอบแผนพัฒนาภาค พ.ศ.2566-2570

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2566-2570 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเป็น “ศูนย์กลางเศรษฐกิจของอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” และมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

- 1) พัฒนาภาคเกษตรด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่มุ่งสู่ฐานเศรษฐกิจชีวภาพที่มีมูลค่าสูง
 - พัฒนาข้าวหอมมะลิให้ได้มาตรฐานเกษตรปลอดภัยและอินทรีย์
 - ส่งเสริมการปลูกพืชมูลค่าสูง
 - ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ-โคนม คุณภาพสูง
 - ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมโยงและถ่ายทอดเทคโนโลยีจากภาควิชาการในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรตลอดห่วงโซ่อุตสาหกรรมชีวภาพอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) บริหารจัดการน้ำให้เพียงพอเพื่อรองรับการพัฒนาเมืองและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
 - นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพสำหรับภาคเกษตรในระดับไร่นา
 - บริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการเชิงลุ่มน้ำทั้งระบบ โดยดำเนินการในระดับลุ่มน้ำให้มีความสมดุลระหว่างการใช้น้ำทุกกิจกรรมกับปริมาณน้ำต้นทุน
- 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นถิ่นไปสู่มาตรฐานสากลเพื่อสร้างเศรษฐกิจในชุมชน
- 4) พัฒนาเมือง เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน รวมทั้งพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (NeEc-bioeconomy) ให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาค
- 5) พัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้ได้มาตรฐานเพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชน
- 6) ยกระดับคุณภาพชีวิตของคนทุกช่วงวัยให้ได้มาตรฐานและแก้ปัญหาความยากจนให้กับผู้มีรายได้น้อยเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม

5.1.5 เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585)

จังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัด ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585) ที่มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยความมั่นคงแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค และได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585) ว่า "มหานครแห่งโอกาส และการพัฒนาอย่างยั่งยืน"

5.1.6 ประเด็นการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2566-2585)

1) ส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยผลิตภาพ (Efficiency-driven Economy) สู่วิทยฐานะความรู้ (Knowledge-based Economy) ที่เป็ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาสินค้าและบริการ ตลอดจนพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้รองรับการพัฒนาในมิติต่างๆ

2) ยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเกษตร ภาคผลิต และภาคบริการ เพื่อสร้างโอกาสของประชาชน และการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ รวมทั้งเป็นพื้นที่การลงทุนสำหรับธุรกิจชั้นนำ

3) บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ส่งเสริมการพัฒนาทุกระดับ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชาชน และมุ่งเน้นเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

4) มุ่งเน้นการเป็นจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางด้านการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและการเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมโลก และสนับสนุนการเข้าถึงทุกพื้นที่ในจังหวัด เพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

5) ส่งเสริมการดำเนินการภาครัฐให้มีประสิทธิภาพ มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ ในทุกระดับและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างเท่าเทียม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินอย่างมีส่วนร่วม

ประเด็นการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาที่ ๒

"ยกระดับขีดความสามารถของภาคเกษตร ภาคผลิต ภาคอุตสาหกรรม เพื่อสร้างโอกาสของประชาชนในการแข่งขัน และการเริ่มต้นธุรกิจใหม่"

1) เป้าประสงค์

(1) เพื่อพัฒนาปัจจัยพื้นฐานด้านการผลิตทางการเกษตร ให้เอื้อต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร

(2) เพื่อยกระดับการผลิตและการแปรรูปสร้างมูลค่าเพิ่ม

(3) เพื่อเชื่อมโยงการตลาดและสร้างหลักประกันรายได้ให้แก่เกษตรกร

(4) เพื่อพัฒนาจังหวัดนครราชสีมาให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2) ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

(1) มีพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรมเพิ่มขึ้น 1.08 ล้านไร่ต่อปี

(2) ผลิตภัณท์มวลรวมทางการเกษตรของจังหวัดเพิ่มขึ้น ร้อยละ 2 ต่อปี

(3) ต้นทุนต่อหน่วยการผลิตการเกษตรที่ลดลง ร้อยละ 5 ต่อปี

(4) สินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่นมีมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 4

(5) สินค้าเกษตรมีมูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 4

(6) การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 ตำบล 1 วิสาหกิจชุมชน

3) แนวทางการพัฒนา

(1) พัฒนาแหล่งน้ำเพื่อเพิ่มพื้นที่ที่มีความเหมาะสมสำหรับการทำเกษตรกรรม โดยการขุดลอกลำน้ำ การขุดลอกแก้มลิงเพื่อเพิ่มปริมาณน้ำต้นทุน การสร้างฝายเพื่อชะลอน้ำ การจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อร่วมกันดูแลแม่น้ำ ลำคลองและระบบส่งน้ำ การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกร

มีแหล่งน้ำผิวดินและใต้ดินเป็นของตนเอง การสำรวจ วิเคราะห์ และวิจัยดิน การปรับปรุงแก้ปัญหาดินเปรี้ยว และดินเค็ม อนุรักษ์ทรัพยากรดินและน้ำ จำแนกประเภทสำมะโนที่ดิน การจัดทำระบบสารสนเทศด้านการพัฒนาที่ดิน เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมและยั่งยืนและการส่งเสริมเครือข่ายอาสาสมัครเกษตรกรด้านการพัฒนาที่ดิน

(2) พัฒนาขีดความสามารถด้านการผลิตพืชเศรษฐกิจและพืชทางเลือกให้ได้มาตรฐาน และมีมูลค่าสูง ด้วยการเกษตรอัจฉริยะ โดยการพัฒนาสินค้าเกษตรอัตลักษณ์พื้นถิ่น ผลไม้ และสมุนไพร ให้มีมูลค่าสูง ส่งเสริมและสนับสนุนสินค้าเกษตรปลอดภัยได้รับมาตรฐานมีการรับรอง ส่งเสริมการผลิตพืชทางเลือกที่มีมูลค่าสูงตามความเหมาะสมของพื้นที่แบบครบวงจร นำผลการวิจัยมาใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาสินค้าเกษตรด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ไขปัญหาสินค้าเกษตร พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง (Smart farmer) และมีโอกาสเข้าถึงแหล่งทุน

(3) พัฒนาขีดความสามารถด้านปศุสัตว์ของจังหวัดให้มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน ต้นทุนลดลง และมีผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรขึ้นทะเบียนและปรับปรุงข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน

(4) ยกระดับการผลิต พัฒนาและเพิ่มศักยภาพการผลิตด้านการประมงของจังหวัด นครราชสีมา

(5) บริหารจัดการด้านการประมงและทรัพยากรสัตว์น้ำให้มีความยั่งยืน และคงความหลากหลาย

(6) ยกระดับการผลิตด้วยการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยการส่งเสริม และสนับสนุนให้เกษตรกรมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการวางแผนการผลิตและการจัดการ และการส่งเสริมเกษตรกรในทักษะด้านการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแปรรูปสินค้าเกษตร รวมถึงสินค้าเกษตรให้มีมูลค่าเพิ่มโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับเกษตรกร

(7) ยกระดับขีดความสามารถทางการตลาดสินค้าเกษตรให้เกษตรกร โดยจัดเขตการส่งเสริมอุตสาหกรรม ศูนย์รวมเศรษฐกิจการค้า การลงทุนด้านเกษตรและอาหาร รวมทั้งตลาดประมูลสินค้าเกษตร และส่งเสริมให้สถาบันเกษตรกรมีความเข้มแข็ง

(8) ส่งเสริมการสร้างช่องทางการตลาดปศุสัตว์ให้แก่เกษตรกร

(9) ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง อุตสาหกรรมเป้าหมาย และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ โดยการพัฒนาความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับผู้ประกอบการด้านอุตสาหกรรม ด้านการขนส่ง และโลจิสติกส์ และส่งเสริมการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ที่มีความได้เปรียบด้านการแข่งขัน

(10) ส่งเสริมสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจใหม่ของภาคเอกชน ภาคประชาชน รวมทั้งการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อสร้างโอกาสในการแข่งขัน

4) แผนงาน โครงการสำคัญและกิจกรรม

(1) แผนงาน

- พัฒนาเพื่อยกระดับด้านภาคเกษตร ภาคผลิต ภาคอุตสาหกรรม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

(2) โครงการสำคัญและกิจกรรม

- โครงการพัฒนาด้านการเกษตร การผลิต อุตสาหกรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสถาบันเกษตรกร
 - กิจกรรมหลักที่ 1 การบริหารจัดการน้ำ เพื่อให้มีความเหมาะสมการใช้ประโยชน์ (เกษตร อุตสาหกรรม)
 - กิจกรรมหลักที่ 2 พัฒนาทรัพยากรดิน เพิ่มความอุดมสมบูรณ์
 - กิจกรรมหลักที่ 3 พัฒนาขีดความสามารถด้านการผลิตพืชเศรษฐกิจ และพืชทางเลือกให้ได้มาตรฐาน
 - กิจกรรมหลักที่ 4 พัฒนาขีดความสามารถด้านปศุสัตว์ ให้มีประสิทธิภาพได้มาตรฐาน และผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาด
 - กิจกรรมหลักที่ 5 ยกระดับการผลิตและบริหารจัดการประมงและทรัพยากรสัตว์น้ำ ให้มีประสิทธิภาพ
 - กิจกรรมหลักที่ 6 เพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและความยั่งยืนของระบบนิเวศด้านเกษตร
 - กิจกรรมหลักที่ 7 ยกระดับการผลิตด้านการส่งเสริมการใช้ Technology F New Innovation
 - กิจกรรมหลักที่ 8 ยกระดับขีดความสามารถทางการตลาดสินค้าเกษตร
 - กิจกรรมหลักที่ 9 ส่งเสริมอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง อุตสาหกรรมเป้าหมาย และอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ
 - กิจกรรมหลักที่ 10 ส่งเสริมสนับสนุนการเริ่มต้นธุรกิจใหม่และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

5.1.7 แผนยุทธศาสตร์กรมพัฒนาที่ดิน 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรดินด้วยการสำรวจจำแนกดิน วิเคราะห์ดิน และวางแผนการใช้ที่ดินอย่างเป็นระบบ

- 1) พัฒนาระบบฐานข้อมูลทรัพยากรดินให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของเกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ง่ายและสะดวก
- 2) พัฒนาเทคโนโลยีการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรดินให้มีความถูกต้อง เหมาะสม และครอบคลุมทุกพื้นที่และทุกชนิดพืช
- 3) จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ (War room) ด้านข้อมูลดินและการพัฒนาที่ดิน ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคการเกษตรด้วยงานวิจัยและเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินเชิงนวัตกรรม

- 1) ส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการพัฒนาที่ดินที่เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้ง่ายลงทุนต่ำ เพื่อเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร
- 2) การพัฒนางานวิจัยและส่งเสริมเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินเชิงนวัตกรรม และสามารถนำไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรได้

3) บริหารจัดการข้อมูลด้านงานวิจัย และเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินเชิงนวัตกรรม ให้มีการจัดเก็บและเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบ ด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

4) พัฒนาศักยภาพนักวิชาการให้มีความรู้ความสามารถทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

ยุทธศาสตร์ที่ 3 บริหารจัดการทรัพยากรดินอย่างสมดุลและยั่งยืนด้วยการฟื้นฟูปรับปรุงดิน และอนุรักษ์ดินและน้ำ

1) พัฒนานองค์ความรู้ด้านการฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดิน ที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและง่ายต่อการปฏิบัติ

2) พัฒนาคู่มือด้านการฟื้นฟูปรับปรุงดินทุกประเภทให้เป็นมาตรฐานตามหลักวิชาการ

3) ส่งเสริมและสนับสนุนเทคโนโลยีด้านการฟื้นฟูปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสม กับสภาพปัญหาของพื้นที่

4) ส่งเสริมให้เกษตรกรดำเนินการปรับปรุงบำรุงดินในพื้นที่ทำการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 สร้างและพัฒนาความเข้มแข็งให้กับหมอดินอาสา เกษตรกรและภาคีเครือข่าย

1) สร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายด้านการพัฒนาที่ดินมีความเข้มแข็ง และสามารถนำเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินไปถ่ายทอดให้กับภาคีเครือข่ายได้

2) พัฒนานองค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดินให้เป็นตามหลักวิชาการให้เป็นเกษตรกรมืออาชีพ (“mart farmer”)

3) เสริมสร้างความมั่นคงในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและขยายผลการทำการเกษตรตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม

1) พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการพัฒนาที่ดิน ให้มีความถูกต้อง ทันสมัยและครอบคลุมการนำไปใช้ประโยชน์ เพื่อถ่ายทอดให้กับเกษตรกรและเครือข่ายด้านการพัฒนาที่ดิน

2) สนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดินบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม

3) เสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ให้เกษตรกรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทางการเกษตร เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างเหมาะสมและปลอดภัยจากสารเคมี

ยุทธศาสตร์ที่ 6 พัฒน่องค์กรสู่ความเป็นเลิศด้านการพัฒนาที่ดิน

1) มีฐานข้อมูลด้านแผนงานติดตามประเมินผลเชื่อมโยงทุกหน่วยงาน เพื่อใช้ในการบริหารงาน

2) สร้างเครือข่ายความร่วมมือในการจัดทำแผนงาน การติดตามงาน และประเมินผลโครงการของกรมฯ

3) พัฒนาบุคลากรของกรมฯ ให้มีความรู้ความเข้าใจ สามารถเชื่อมโยงงาน และนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับสถานการณ์

5.1.8 แผนปฏิบัติการการกรรณพัฒนาที่ดิน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570)

ประเด็นการพัฒนาที่ 1 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดินให้เหมาะสมด้วยระบบบริหารจัดการเชิงรุก

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนา ยกระดับ และเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรในพื้นที่เขตเกษตรกรรมชั้นดี
แนวทางการพัฒนาที่ 1.1 พัฒนากลไกการบริหารและคุ้มครองการใช้ประโยชน์ที่ดิน
เพื่อเกษตรกรรม

แนวทางการพัฒนาที่ 1.2 อนุรักษ์พื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี

แนวทางการพัฒนาที่ 1.3 ต้นแบบการขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตร

กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มผลิตภาพและลดความเสี่ยงของดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพสูง

แนวทางการพัฒนาที่ 2.1 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพสูง

แนวทางการพัฒนาที่ 2.2 ป้องกัน และลดความเสี่ยงของดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 2.3 การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและ

องค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพต่ำ

แนวทางการพัฒนาที่ 3.1 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตเกษตรกรรมศักยภาพต่ำ

แนวทางการพัฒนาที่ 3.2 ปรับปรุง พื้นฟู และลดความเสี่ยงของดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 3.3 การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยีและ

องค์ความรู้ด้านการพัฒนาที่ดิน

กลยุทธ์ที่ 4 เพิ่มผลิตภาพและพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เฉพาะ

แนวทางการพัฒนาที่ 4.1 เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่เฉพาะ

แนวทางการพัฒนาที่ 4.2 ปรับปรุง พื้นฟู และลดความเสี่ยงของดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 4.3 การขยายผลการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรด้วยเทคโนโลยี

ประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง

กลยุทธ์ที่ 1 บริหารจัดการข้อมูลทรัพยากรดินและที่ดินตามหลักธรรมาภิบาลข้อมูล

แนวทางการพัฒนาที่ 1.1 พัฒนาชุดข้อมูลให้สอดคล้องกับการกำหนดเป้าหมายการพัฒนา
ระบบข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ของกรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 1.2 เชื่อมโยงฐานข้อมูลบนแพลตฟอร์มมาตรฐานของศูนย์ข้อมูล
เกษตรแห่งชาติหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาที่ 2.1 จัดทำแผนการใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทุกมิติด้วยเครื่องมือและ
เทคโนโลยีที่ทันสมัย

แนวทางการพัฒนาที่ 2.2 ขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินด้วยการสร้างการรับรู้เข้าใจ เข้าถึง
เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่

กลยุทธ์ที่ 3 สร้างเครือข่ายข้อมูลทรัพยากรดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 3.1 จัดตั้งศูนย์ข้อมูลทรัพยากรดินอัจฉริยะ

แนวทางการพัฒนาที่ 3.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือทางวิชาการ

ประเด็นการพัฒนาที่ 3 วิจัย พัฒนา และสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ดินให้เป็นองค์กรอัจฉริยะทางดิน

กลยุทธ์ที่ 1 สร้างและพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมด้านการพัฒนาที่ดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 1.1 พัฒนานวัตกรรมด้านการพัฒนาที่ดินตามพื้นที่เขตเกษตรกรรม

แนวทางการพัฒนาที่ 1.2 พัฒนา platform เพื่อเชื่อมโยงฐานข้อมูลงานวิจัย

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างเครือข่าย และพัฒนาศักยภาพนักวิจัย สนับสนุนเกษตรอัจฉริยะ

แนวทางการพัฒนาที่ 2.1 เพิ่มสมรรถนะบุคลากรวิจัย ให้ทำงานบนฐานวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม

แนวทางการพัฒนาที่ 2.2 สร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านวิชาการ เพื่อบูรณาการงานวิจัย

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมและขยายผลงานวิจัยไปสู่การปฏิบัติ

แนวทางการพัฒนาที่ 3.1 ขยายผลต้นแบบการจัดการดินอย่างยั่งยืน be“t practice ด้วยภาคีเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ

แนวทางการพัฒนาที่ 3.2 ส่งเสริมและพัฒนาช่องทางการถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการดิน

ประเด็นการพัฒนาที่ 4 ยกระดับองค์การเข้าสู่ระบบราชการดิจิทัล

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบราชการดิจิทัลของกรมพัฒนาที่ดิน

แนวทางการพัฒนาที่ 1.1 ยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการ โดยมุ่งเน้น การปรับปรุงองค์กรอย่างรอบด้านและต่อเนื่องตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (pMQa 4.0)

แนวทางการพัฒนาที่ 1.2 เปลี่ยนผ่านสู่องค์กรดิจิทัล มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในกระบวนการทำงานและให้บริการ พัฒนาระบบข้อมูลให้เป็นดิจิทัล (digitalization) ทั้งข้อมูลที่ใช้ภายในหน่วยงานและข้อมูลที่จะเผยแพร่สู่หน่วยงานภายนอกเพื่อนำไปสู่การเปิดเผยข้อมูลภาครัฐ (Open data) การเชื่อมโยงและแบ่งปันข้อมูล (Sharing data) การพัฒนากระบวนการปฏิบัติงาน โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาเป็นกลไกหลักในการดำเนินงาน (digitalize process) และการสร้างนวัตกรรมในการปรับปรุงกระบวนการงานหรือการให้บริการ (e-Service)

แนวทางการพัฒนาที่ 1.3 ยกระดับการบริการให้ตรงกับความต้องการของประชาชน ให้สามารถเข้าถึงและอำนวยความสะดวกกับผู้ใช้บริการ (citizen centric Service)

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาบุคลากรมืออาชีพ

แนวทางการพัฒนาที่ 2.1 สร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลง

แนวทางการพัฒนาที่ 2.2 พัฒนาสมรรถนะบุคลากรด้านการพัฒนาที่ดินเพื่อรองรับองค์กรอัจฉริยะ

แนวทางการพัฒนาที่ 2.3 สร้างวัฒนธรรม สภาพแวดล้อม บรรยากาศที่เอื้อต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

ประเด็นการพัฒนาที่ 5 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการเกษตร

มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบนิเวศการเกษตรที่สนับสนุนการผลิต การแปรรูปการตลาด และการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรตลอดโซ่อุปทาน ทั้งการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์เกษตร รวมถึงการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภาคเกษตรด้วยงานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการเกษตร โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ให้มี

ความหลากหลาย การสร้างหลักประกัน เพื่อความมั่นคงทางการเกษตร อาทิ เกษตรพันธสัญญา การประกันภัยสินค้าเกษตร การส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร รวมทั้งการพัฒนาระบบ เทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ ตลอดจนการพัฒนาและปรับปรุง กฎหมาย ระเบียบ ให้ทันสมัย เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาภาคเกษตร

แนวทางการพัฒนา

- พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และระบบโลจิสติกส์เกษตร
- สร้างหลักประกันเพื่อความมั่นคงทางการเกษตร
- ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์
- ส่งเสริมและพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร
- พัฒนาระบบฐานข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ด้านการเกษตร
- ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร

5.2 การวิเคราะห์ความต้องการของพื้นที่

จังหวัดนครราชสีมา เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศไทย ซึ่งส่งผลให้ความหลากหลายในการเพาะปลูกพืชชนิดต่างๆ และเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญโดยเฉพาะ ข้าว พืชไร่ เช่น อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ไม้ผล เช่น มะม่วง น้อยหน่า ทุเรียน ฯลฯ ไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และมีโรงงานรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรหลายแห่ง แต่อย่างไรก็ตาม จังหวัดนครราชสีมายังประสบปัญหาด้านทรัพยากรดิน ซึ่งเกษตรกรโดยส่วนใหญ่ ประสบปัญหาดินเค็มที่กระทบต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเพาะปลูก โดยพื้นที่ดินเค็มครอบคลุมพื้นที่ทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 9.23 ของพื้นที่จังหวัด นอกจากนี้ยังมีปัญหาดินตื้นโดยเฉพาะดินตื้นถึงชั้นลูกรัง ก้อนกรวด หรือเศษหิน และดินตื้นถึงชั้นหินพื้น ร้อยละ 7.41 ของพื้นที่จังหวัด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาแนวทางในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ดินเค็ม และพื้นที่ดินตื้นโดยเฉพาะการพิจารณาคัดเลือกพืชที่สามารถปลูกในพื้นที่ดังกล่าวได้ รวมทั้งปัญหาด้านการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งพบว่าระดับการสูญเสียดินในจังหวัดนครราชสีมา ตั้งแต่ระดับปานกลางถึงรุนแรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.69 ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งต้องหาแนวทางในการควบคุมปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาด้านการขาดแคลนน้ำ เนื่องจากภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่สำคัญต่อการทำการเกษตร จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำ และการพัฒนาระบบส่งน้ำทั้งในเขต และนอกเขตชลประทาน ปัญหาทางด้านการเกษตรกรรม เช่น ต้นทุนการผลิตสูง ในขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ ปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างต่อเนื่อง โดยขาดการปรับปรุงบำรุงดิน และการใช้ปุ๋ยเคมี หรือสารเคมีทางการเกษตร ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา มีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ ซึ่งขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว และยังมีทุเรียนที่มีการปลูกในพื้นที่อื่น ๆ ด้วย ทุเรียนจากจังหวัดนครราชสีมาเป็นทุเรียนที่มีรสชาติดี แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย รวมทั้งกาแฟที่มีแหล่งปลูกในบางพื้นที่ของจังหวัดนครราชสีมา และมีชื่อเสียงโดยเฉพาะกาแฟพันธุ์อาราบิก้า เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลด้านกายภาพพบว่า สภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศมีความเหมาะสมในการปลูก แต่ยังมีกรรมกรกลุ่มผลิตกาแฟน้อย และส่วนใหญ่

มีการปลูกในพื้นที่ที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมและให้ความรู้เกษตรกรในการขยายพื้นที่ปลูกในพื้นที่ที่เหมาะสม และการพัฒนาผลิตภัณฑ์กาแฟให้เป็นที่ยอมรับให้มากยิ่งขึ้น

5.3 การวิเคราะห์เพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดิน

การวิเคราะห์ศักยภาพที่ดินและประเด็นปัญหาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินเพื่อพัฒนาการเกษตรโดยใช้หลักการ SWOT analysis และการใช้ TOWS Matrix ในการวิเคราะห์และพิจารณากลยุทธ์ในการประกอบการจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ดังนี้

5.3.1 การวิเคราะห์สภาพแวดล้อม (sWot analysis)

จุดแข็ง (strengths)

S1 เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความหลากหลายของการผลิตสินค้าเกษตร เกษตรแปรรูป อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร

S2 มีสภาพพื้นที่เหมาะสมในการปลูกพืชสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หลายชนิด เช่น ข้าวหอมมะลิทุ่งสัมฤทธิ์ กาแฟแดงมะไฟ น้อยหน้าปากช่องเขาใหญ่ เป็นต้น

S3 มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงนิเวศประวัติศาสตร์ อารยธรรม และมีการรวมตัวเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร

S4 เป็นศูนย์กลางการคมนาคม เนื่องจากมีเส้นทางเชื่อมต่อภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัด

S5 มีสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสามารถ

S6 มีแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรและโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรอยู่หลายแห่ง เอื้อให้เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าเพื่อป้อนโรงงานได้อย่างต่อเนื่อง

จุดอ่อน (Weaknesses)

W1 การบริหารจัดการน้ำของจังหวัด ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการอุปโภคบริโภค ภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม

W2 ภาคเกษตรกรรมของจังหวัด ยังประสบปัญหาในเรื่องต้นทุนและปัจจัยการผลิตมีมูลค่าสูง ในขณะที่ราคาพืชผลเกษตรตกต่ำ

W3 มีพื้นที่ป่าไม้ลดลง เกิดการบุกรุก รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เสื่อมโทรม

W4 สินค้าเกษตร โดยเฉพาะไม้ผล ยังไม่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้บริโภค

W5 เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ขาดแคลนแรงงาน และขาดความต่อเนื่องของคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาต่อยอดการทำเกษตร

W6 เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ดินที่มีปัญหา โดยเฉพาะดินเค็ม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกได้ หรือได้ผลผลิตต่ำ

โอกาส (opportunities)

O1 นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สินค้าชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น

O2 กระแสการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

O3 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้กับชุมชนพื้นที่ และช่วยลดช่องว่างของการกระจายรายได้

O4 นโยบายด้านเกษตรของรัฐบาล เช่น การประกันราคาสินค้าเกษตร Smart Farmer เกษตรแปลงใหญ่ ฯลฯ สร้างโอกาสให้ผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าสูง

O5 มียุทธศาสตร์โครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อ Ea“t We“t corridor และเชื่อมโยงต่อภูมิภาคของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้จังหวัดมีโอกาสในการเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคม และโลจิสติกส์ของภาคและภูมิภาค และสร้างโอกาสในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัด

อุปสรรค (t hreats)

T1 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และมีการผันผวนของสภาวะอากาศ ส่งผลให้ฤดูกาลไม่คงที่ เกิดภัยธรรมชาติ และส่งผลกระทบต่อผลผลิตของสินค้าเกษตร

T2 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและการชะลอตัวของโลกและของประเทศ ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนด้านราคา

T3 ประเทศที่พัฒนาแล้วมีการกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้า

T4 มีประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางการค้า แย่งส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้า

5.3.2 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ดินเพื่อการเกษตร (t oWs Matrix)

TOWS Matrix เป็นเครื่องมือการวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง (S) และจุดอ่อน (W) เข้าด้วยกัน พร้อมกับปัจจัยภายนอกที่เป็นทั้งโอกาส (O) และอุปสรรค (T) นำมาประเมินกลยุทธ์ 4 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) กลยุทธ์เชิงรับ (WT) กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) และกลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาแนวคิดเพื่อประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา ได้ผลสรุปดังตารางที่ 5-1

ตารางที่ 5-1 การวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพที่ดินเพื่อการเกษตร (TOWS Matrix)

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	S (จุดแข็ง) S1 เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ มีความหลากหลายของการผลิตสินค้าเกษตร เกษตรแปรรูปอุตสาหกรรม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร S2 มีสภาพพื้นที่เหมาะสมในการปลูกพืชสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) หลายชนิด เช่น ข้าวหอมมะลิทุ่งสัมฤทธิ์ กาแฟดงมะไฟ น้อยหน่าปากช่องเขาใหญ่ เป็นต้น S3 มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติเชิงนิเวศ และมีการรวมตัวเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร S4 เป็นศูนย์กลางการขนส่งสินค้าทางการเกษตร เนื่องจากมีเส้นทางเชื่อมต่อภายในจังหวัดและระหว่างจังหวัด S5 มีสถาบันการศึกษาที่สำคัญที่เป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ และมีบุคลากรทางการศึกษาที่มีความสามารถ S6 มีแหล่งรับซื้อสินค้าเกษตรและโรงงานแปรรูปสินค้าเกษตรอยู่หลายแห่ง เอื้อให้เกษตรกรสามารถผลิตสินค้าเพื่อป้อนโรงงานได้อย่างต่อเนื่อง	W (จุดอ่อน) W1 การบริหารจัดการน้ำของจังหวัด ยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการในการอุปโภคบริโภคภาคการเกษตร ภาคอุตสาหกรรม W2 ภาคเกษตรกรรมของจังหวัดยังประสบปัญหาในเรื่องต้นทุนและปัจจัยการผลิตมีมูลค่าสูง ในขณะที่ราคาพืชผลเกษตรตกต่ำ W3 มีพื้นที่ป่าไม้ลดลง เกิดการบุกรุก รวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย เสื่อมโทรม W4 สินค้าเกษตร โดยเฉพาะไม้ผล ยังไม่มีอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ทำให้ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้บริโภค W5 เกษตรกรส่วนมากเป็นผู้สูงอายุ ทำให้ขาดแคลนแรงงาน และขาดความต่อเนื่องของคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามาต่อยอดการทำเกษตร W6 เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ดินที่มีปัญหา โดยเฉพาะดินเค็ม ส่งผลให้ไม่สามารถใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกได้ หรือได้ผลผลิตต่ำ
o (โอกาส) O1 นโยบายของรัฐบาลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน สินค้าชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น O2 กระแสการบริโภคสินค้าเพื่อสุขภาพ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น O3 นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก สร้างความมั่นคงด้านรายได้ให้กับชุมชนพื้นที่และช่วยลดช่องว่างของการกระจายรายได้	so (เชิงรุก) S1O1 ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร S2O2 ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นด้านสุขภาพของผู้บริโภคและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม S5O1 มุ่งเน้นด้านการศึกษาวิจัยต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร S6O2,4 ส่งเสริมให้เกษตรกรจำหน่ายสินค้าแบบออนไลน์	Wo (เชิงแก้ไข) W1O3 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจัดหาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตร W4O1 สร้างอัตลักษณ์ให้กับผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตได้ในท้องถิ่น ให้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย W5O3 ส่งเสริมให้ความรู้และสร้างแรงจูงใจกับคนรุ่นใหม่ให้เข้ามาทำการเกษตรมากขึ้น

ตารางที่ 5-1 (ต่อ)

O4 นโยบายด้านเกษตรของรัฐบาล เช่น การประกันราคาสินค้าเกษตร Smart Farmer เกษตรแปลงใหญ่ ฯลฯ สร้างโอกาสให้ผลผลิตทางการเกษตรมีมูลค่าสูง O5 มียุทธศาสตร์โครงข่ายเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อ Ea“t We“t corridor และเชื่อมโยงต่อภูมิภาคของประเทศเพื่อนบ้าน ทำให้จังหวัดมีโอกาสในการเป็นศูนย์กลางโครงข่ายคมนาคมและโลจิสติกส์ของภาคและภูมิภาค และสร้างโอกาสในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัด		
t (อุปสรรค) T1 การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม และมีการผันผวนของสภาวะอากาศ ส่งผลให้ฤดูกาลไม่คงที่ เกิดภัยธรรมชาติ และส่งผลต่อการให้ผลผลิตของสินค้าเกษตร T2 เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำและการชะลอตัวของโลกและของประเทศ ส่งผลให้ราคาสินค้าเกษตรมีความผันผวนด้านราคา T3 ประเทศที่พัฒนาแล้วมีการกำหนดมาตรการกีดกันทางการค้า T4 มีประเทศเพื่อนบ้านที่เป็นคู่แข่งทางการค้า แย่งส่วนแบ่งทางการตลาดของสินค้า	st (เชิงป้องกัน) S1T1 บริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรมตามแผนที่บริหารจัดการเชิงรุก (agri-Map) S1,2T2 สนับสนุนและพัฒนารวมกลุ่มของเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง สามารถต่อรองได้	Wt (เชิงรับ) W1,2T1 พัฒน่องค์ความรู้ให้กับเกษตรกร W6T1 มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาพืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ดินที่มีปัญหาได้

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

การดำเนินการจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ได้มีการดำเนินการโดยผ่านกระบวนการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลทั้งข้อมูลด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม โดยจะพิจารณาจากความเหมาะสมของที่ดิน การใช้ประโยชน์ที่ดิน รูปแบบการจัดการร่วมกับแนวนโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ทั้งแผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เพื่อกำหนดเขตการใช้ที่ดินตามศักยภาพและความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งจะเป็แนวทางให้กับเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้นำแผนดังกล่าวนี้มาใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมในจังหวัดนครราชสีมาในด้านเกษตรกรรม เพื่อให้เกิดการใช้ที่ดินได้อย่างเหมาะสม และเกิดการจัดการที่ดิน และช่วยเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร

6.1 เขตการใช้ที่ดิน

การกำหนดเขตการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา สามารถกำหนดเขตการใช้ที่ดินได้เป็น 6 เขตหลัก (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1) ได้แก่ เขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี เขตพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งประกอบด้วย เขตเกษตรกรรมชั้นดี เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง และเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพต่ำ เขตพืชเชิงเดี่ยวทางภูมิศาสตร์ เขตพัฒนาปศุสัตว์ และเขตพัฒนาการประมง เขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตอุตสาหกรรม เขตแหล่งน้ำ และเขตรักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม โดยเขตการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

6.1.1 เขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าไม้ตามมติคณะรัฐมนตรี

ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) และนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 กำหนดเป้าหมายการรักษาพื้นที่ป่าไม้ของประเทศ สัดส่วนร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ (1) ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (conservation zone: c) กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สัดส่วนร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ และ (2) ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Economic zone: E) กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจในสัดส่วนร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์

เป็นพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ที่สำคัญได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า อุทยานแห่งชาติ เขตห้ามล่าสัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติ พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และพื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 2 ที่ยังคงสภาพป่าที่สมบูรณ์เพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นพื้นที่ควบคุมกิจกรรมการพัฒนาเพื่อการรักษาระบบนิเวศป่าไม้ที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าตามธรรมชาติ ให้เป็นแหล่งสงวนพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์สำคัญประจำถิ่น โดยมีเนื้อที่รวม 156,134 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 1.22 ของเนื้อที่จังหวัด

2) เขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ

การขับเคลื่อนการปลูกป่าเศรษฐกิจถือเป็นกลไกการเพิ่มพื้นที่ป่าเพื่อบรรลุเป้าหมายประเทศ ตลอดจนการยกระดับรายได้เกษตรกรผู้ปลูกไม้เศรษฐกิจ และเพื่อรองรับความต้องการใช้ไม้ภายในประเทศมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ทั้งด้านความต้องการใช้ไม้ในภาคครัวเรือนและใช้เป็นวัตถุดิบ

ในอุตสาหกรรมในประเทศ โดยแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดเขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ เนื้อที่ 1,133,803 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 8.85 ของเนื้อที่จังหวัด

6.1.2 เขตพื้นที่เกษตรกรรม

เขตพื้นที่เกษตรกรรม พิจารณาจากพื้นที่เกษตรกรรมที่เกษตรกรได้รับสิทธิ์และมีเอกสารสิทธิ์ การถือครองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย เป็นพื้นที่นอกเขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมาย รวมถึงพื้นที่ที่มีการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิ์และการถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ครอบคลุมถึงพื้นที่ที่รัฐนำมาจัดสรรเป็นที่ดินทำกินภายใต้คณะกรรมการนโยบายที่ดินแห่งชาติ (คทช.)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลในด้านต่าง ๆ สามารถกำหนดเขตเกษตรกรรมของจังหวัดนครราชสีมา ได้เป็นเขตเกษตรกรรมชั้นดี เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการผลิตสูง และเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการผลิตต่ำ เนื้อที่รวม 8,712,919 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 68.03 ดังนี้

11 เขตพื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี

เขตเกษตรกรรมชั้นดี เป็นเขตเกษตรกรรมที่มีการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน และระบบชลประทานและที่ดินมีศักยภาพการผลิตระดับปานกลาง (S2) ถึงระดับสูง (S1) เขตนี้มีความสำคัญในการผลิตพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ผล และไม้ยืนต้นอื่น ๆ มีเนื้อที่รวม 479,414 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.74 ของเนื้อที่จังหวัด เป็นเขตที่กำหนดให้การใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการผลิต ดังนั้นจึงเป็นเขตที่ต้องมีการคุ้มครองสำหรับการเกษตรกรรม และไม่ให้มีการปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินไปเป็นเขตชุมชน หรือเขตอุตสาหกรรม เขตนี้สามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลัก คือ เขตทำนา เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล / พืชผัก และเขตปลูกไม้ยืนต้น รายละเอียดดังนี้

(1.11 เขตทำนา (สัญลักษณ์แผนที่ 2111

เขตทำนา เนื้อที่ 390,264 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.05 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) สำหรับการปลูกข้าว และเป็นเขตเกษตรที่มีระบบชลประทาน

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ และเพิ่มศักยภาพการผลิต ด้วยการใช้พันธุ์จากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ ประกอบกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยชีวภาพ ควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมีในอัตราที่เหมาะสม ควรส่งเสริมให้ทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการขุดบ่อน้ำเลี้ยงปลา ยกร่องปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น และนาข้าว ร่วมกัน การเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ได้แก่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือเกลบพืชปุ๋ยสด เพื่อการปรับปรุงบำรุงดินและปรับปรุงโครงสร้างของดิน

(1.21 เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์แผนที่ 2121

เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 73,544 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.57 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) สำหรับพืชไร่ เป็นเขตเกษตรที่มีระบบชลประทาน

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ การปลูกพืชคลุมดิน รวมทั้งการใช้วัสดุคลุมดินปกคลุมผิวหน้าดิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ การปลูกหญ้าแฝก การนำเศษซากพืช หรือวัสดุเหลือใช้ในการเกษตร เช่น ฟางข้าวตอซังพืช แกลบ ชี้เถา ชี้เลื่อย ตลอดจนใบไม้ ใบหญ้าแฝก

และหญ้าแห้ง นำมาคลุมโคนต้นและระหว่างแถวพืชที่ปลูก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพิ่มความชุ่มชื้น และเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดินจากการย่อยสลายของวัสดุคลุมดินดังกล่าว

(1.3I) เขตปลูกไม้ผล/พืชผัก (สัญลักษณ์แผนที่ 213I)

เขตปลูกไม้ผล/พืชผัก เนื้อที่ 9,850 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) สำหรับไม้ผลที่ปลูกมากในจังหวัด เป็นเขตเกษตรที่มีระบบชลประทาน

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ

- ควรใช้แนวทางเกษตรอินทรีย์ เพื่อลดการใช้สารเคมี โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีชีวภาพ
- ควรมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อช่วยเก็บกักความชื้นและรักษาสภาพแวดล้อม ให้มีความสมดุล มีการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในกระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดผลดีต่อพืช ที่ดิน และสิ่งแวดล้อมโดยรวม
- หารูปแบบการให้น้ำที่เหมาะสมกับไม้ผลที่ปลูก เช่น ระบบน้ำหยด หรือระบบสปริงเกอร์เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามวัตถุประสงค์
- ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน หรือการปลูกพืชผัก สมุนไพร เพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกรรายย่อยและช่วยเพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ในบางพื้นที่ที่มีพื้นที่ค่อนข้างลุ่ม ควรทำทางระบายน้ำ ไม่ให้น้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝน

(1.4I) เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์แผนที่ 214I)

เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 5,756 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.04 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) สำหรับการปลูกไม้ยืนต้น เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน เป็นเขตเกษตรที่มีระบบชลประทาน

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ

- ปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยการใส่ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์ ให้เหมาะสมตามลักษณะดิน ในช่วงดินมีความชื้นเหมาะสมควรปลูกพืชคลุมดินตระกูลถั่ว เพื่อเพิ่มอินทรีย์วัตถุแก่ดิน
- หารูปแบบการให้น้ำที่เหมาะสมกับไม้ผลที่ปลูก เช่น ระบบน้ำหยด หรือสปริงเกอร์ เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามวัตถุประสงค์
- จัดสร้างแหล่งน้ำในไร่นาเพื่อลดความเสี่ยงจากเมื่อเกิดภาวะแล้ง หรือฝนทิ้งช่วง ซึ่งส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืชและกระทบต่อปริมาณผลผลิต

2I เขตพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการผลิตสูง

เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการผลิตสูง เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานจึงต้องอาศัยน้ำฝน และแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเพื่อทำการเกษตร เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) เขตนี้มีความสำคัญในการผลิตพืชเศรษฐกิจหลายชนิด จึงได้กำหนดเขตการใช้ที่ดิน ได้แก่ เขตพื้นที่ทำนา เขตพืชไร่เศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน เขตพืชเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน ซึ่งเป็นพื้นที่ไม้ผลสำคัญของจังหวัด มีเนื้อที่รวม 4,903,789 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 38.29 ของเนื้อที่จังหวัด

(2.1) เขตทำนา (สัญลักษณ์แผนที่ 221)

เขตทำนา เนื้อที่ 880,081 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 6.87 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้มีความเหมาะสมของที่ดินระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) เป็นเขตเกษตรนอกระบบชลประทาน โดยพบข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินบางประการ ได้แก่ ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร ความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร และสภาวะการหยั่งลึกของรากพืช ซึ่งสามารถปรับปรุงแก้ไขได้

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ เพิ่มศักยภาพการผลิตด้วยการใช้พันธุ์ดีจากแหล่งผลิตที่เชื่อถือได้ ประกอบกับการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ หรือปุ๋ยชีวภาพ ควบคู่กับการใช้ปุ๋ยเคมี ในอัตราที่เหมาะสม หรืออาจทำเกษตรแบบผสมผสานตามแนวทางเกษตรทฤษฎีใหม่ โดยการขุดบ่อน้ำเลี้ยงปลา ยกร่องปลูกผัก ไม้ผล ไม้ยืนต้น และนาข้าว ร่วมกัน การเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน ได้แก่ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก หรือไถกลบพืชปุ๋ยสด เพื่อการปรับปรุงบำรุงดินและปรับปรุงโครงสร้างของดิน เพิ่มศักยภาพการผลิตด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น บ่อน้ำในไร่นา เพื่อเก็บกักน้ำสำหรับปลูกพืช ลดความเสียหายกรณีฝนทิ้งช่วง

(2.2) เขตพื้นที่พืชไร่เศรษฐกิจเพื่อการอุตสาหกรรม (สัญลักษณ์แผนที่ 222)

เขตพื้นที่พืชไร่เศรษฐกิจเพื่อการอุตสาหกรรม เนื้อที่ 3,618,144 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 28.25 ของเนื้อที่จังหวัด ประกอบด้วยพืชไร่ที่มีความสำคัญในเชิงอุตสาหกรรม ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เขตนี้มีศักยภาพการผลิตทั้งระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) พบข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ความเสียหายจากการกัดกร่อน สภาวะการเซตกรรม ความจุในการดูดซับธาตุอาหาร และความเป็นประโยชน์ของธาตุอาหาร สภาวะการหยั่งลึกของราก และความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช ซึ่งสามารถปรับปรุงแก้ไขได้

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ การปลูกพืชคลุมดินเพื่อช่วยให้ดินมีสิ่งรองรับการปะทะจากเม็ดฝน การพัดพาของน้ำฝนและกระแสนลม ซึ่งจะช่วยลดความเร็วและการกระจายการไหลของน้ำที่ไหลบ่าบนผิวดิน ทำให้น้ำซึมลงไปในดินได้มากขึ้น รวมทั้งการใช้วัสดุคลุมดินปกคลุมผิวดิน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัสดุธรรมชาติ ได้แก่ เศษซากพืชหรือวัสดุเหลือใช้ในการเกษตร เช่น ฟางข้าว ตอซังพืช แกลบ ชี้เถา ชี้เลื่อย ตลอดจนใบไม้ ใบหญ้าแห้ง และหญ้าแห้ง นำมาคลุมโคนต้นและระหว่างแถวพืชที่ปลูก เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำและเพิ่มอินทรีย์วัตถุให้กับดิน จากการย่อยสลายของวัสดุคลุมดินดังกล่าว เพิ่มศักยภาพการผลิตด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น บ่อน้ำในไร่นา เพื่อเก็บกักน้ำสำหรับช่วงฤดูเพาะปลูกพืช ช่วยลดความเสี่ยงและความเสียหายกรณีเกิดฝนทิ้งช่วง

(2.3) เขตพื้นที่พืชเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน (สัญลักษณ์แผนที่ 223)

เขตพื้นที่พืชเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน เป็นเขตที่ปลูกไม้ผล และพืชผัก ในพื้นที่เหมาะสมระดับสูง (S1) และระดับปานกลาง (S2) เน้นการผลิตเพื่อส่งออกและการแข่งขันต่างประเทศ พื้นที่เขตนี้มีเนื้อที่ 405,564 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.17 ของเนื้อที่จังหวัด สามารถจำแนกเป็นเขตย่อยได้ดังนี้

- เขตปลูกทุเรียน เนื้อที่ 2,622 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่จังหวัด
- เขตปลูกมะม่วง เนื้อที่ 35,755 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.28 ของเนื้อที่จังหวัด
- เขตปลูกไม้ผล เนื้อที่ 14,551 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.11 ของเนื้อที่จังหวัด
- เขตปลูกพืชผัก เนื้อที่ 26,484 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.21 ของเนื้อที่จังหวัด

- เขตปลูกไม้ยืนต้น เนื้อที่ 326,152 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.55 ของเนื้อที่จังหวัด
- รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ**
- ควรใช้แนวทางเกษตรอินทรีย์ เพื่อลดการใช้สารเคมี โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และผลิตภัณฑ์จากเทคโนโลยีชีวภาพ
 - ควรมีระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อช่วยเก็บกักความชื้นและรักษาสภาพแวดล้อม ให้มีความสมดุล มีการใช้เทคโนโลยีชีวภาพในกระบวนการผลิต เพื่อให้เกิดผลดีต่อพืช ที่ดิน และ สิ่งแวดล้อมโดยรวม
 - จัดหาแหล่งเก็บกักน้ำ เช่น บ่อน้ำในไร่นา เพื่อลดความเสี่ยงในช่วงฤดูแล้ง หรือเพื่อใช้ประโยชน์ในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง
 - รูปแบบการให้น้ำที่เหมาะสมกับไม้ผลที่ปลูก เช่น ระบบน้ำหยด หรือสปริงเกอร์ เพื่อให้เกิดการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และตรงตามวัตถุประสงค์ให้มากที่สุด
 - ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสาน เพื่อลดความเสี่ยงของเกษตรกรรายย่อย บางบริเวณพื้นที่ค่อนข้างลุ่ม ควรทำทางระบายน้ำไม่ให้น้ำท่วมขังในฤดูฝน

31 เขตพื้นที่เกษตรกรรมมีศักยภาพในการผลิตต่ำ

เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการผลิตต่ำ เป็นพื้นที่นอกเขตชลประทานจึงต้องอาศัยน้ำฝน และแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานเพื่อทำการเกษตร เป็นเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมของที่ดิน อยู่ในระดับน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) เป็นพื้นที่ที่มีการผลิตพืชเศรษฐกิจของจังหวัด ได้แก่ ข้าว พืชไร่ ไม้ผล พืชผัก และไม้ยืนต้น มีเนื้อที่รวม 970,207 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.59 ของเนื้อที่จังหวัด เนื่องจากเป็นเขตที่มีข้อจำกัดของสภาพที่ดิน จึงต้องได้รับการปรับปรุง พื้นฟู และมีการจัดการที่ดิน อย่างเหมาะสม รายละเอียดดังนี้

(3.1) เขตพื้นที่เร่งรัดส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิต (สัญลักษณ์แผนที่ 231I)

เขตพื้นที่เร่งรัดส่งเสริมการปรับเปลี่ยนการผลิต เนื้อที่ 913,095 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.14 ของเนื้อที่จังหวัด เป็นเขตพื้นที่ที่มีความเหมาะสมของที่ดินอยู่ในระดับน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) พบข้อจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายประการตั้งแต่โครงสร้างดิน สมบัติทางกายภาพ และลักษณะดิน เช่น ลักษณะเป็นดินทราย ดินตื้นถึงชั้นหินพื้น ดินตื้นถึงชั้นลูกรัง มีปัญหาการสูญเสียดินที่รุนแรง ซึ่งเป็นผลมาจากการชะล้างพังทลายของดิน สามารถจำแนกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

- กลุ่มนาข้าว เนื้อที่ 363,335 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 2.84 ของเนื้อที่จังหวัด
- กลุ่มพืชไร่ เนื้อที่ 439,016 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 3.43 ของเนื้อที่จังหวัด
- กลุ่มไม้ผล/พืชผัก เนื้อที่ 69,053 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.54 ของเนื้อที่จังหวัด
- กลุ่มไม้ยืนต้น เนื้อที่ 41,691 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.33 ของเนื้อที่จังหวัด

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ

- การใช้ที่ดินทำการเกษตรจะต้องมีการวางแผนและหารูปแบบการเพาะปลูก ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ตอบสนองต่อสภาพพื้นที่และภูมิอากาศ และเลือกชนิดพืชให้เหมาะสมกับที่ดิน
- ควรปรับปรุงบำรุงดินโดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก หรือ ปุ๋ยพืชสด เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดิน และเพิ่มธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์สำหรับพืช ร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมี ในอัตราที่เหมาะสม

- จัดหาแหล่งเก็บกักน้ำ เช่น บ่อน้ำในไร่นา เพื่อลดความเสี่ยงในช่วงฤดูแล้ง หรือเพื่อใช้ประโยชน์ในช่วงที่ฝนทิ้งช่วง

- ส่งเสริมการทำเกษตรแบบเกษตรผสมผสานตามแนวทางทฤษฎีใหม่

(3.2) เขตเกษตรกรรมที่ต้องพัฒนาร่วมกับระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ (สัญลักษณ์

แผนที่ 232)

เขตเกษตรกรรมที่ต้องพัฒนาร่วมกับระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ มีเนื้อที่ 57,112 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.45 ของเนื้อที่จังหวัด เขตนี้เป็นพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง และเป็นพื้นที่ลาดชันเชิงซ้อนที่มีความลาดชันมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งส่งผลที่ดินมีปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดิน เกิดการสูญเสียหน้าดิน ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และไม่สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้

- มีแนวทางการจัดการและมาตรการในการอนุรักษ์ดินและน้ำที่เหมาะสม ทั้งวิธีการ และวิธีพืช เพื่อลดความเสี่ยงของพื้นที่เนื่องจากปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน ช่วยลดการสูญเสียหน้าดินได้

- ปรับปรุงแก้ไขดินสภาพดินที่มีปัญหาทางการเกษตร พร้อมทั้ง เพิ่มศักยภาพการผลิตด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำ เช่น สร้างบ่อน้ำในไร่นา สำหรับบริเวณพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ควรสนับสนุนการปลูกสวนป่า และไม้โตเร็ว ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อเป็นการกักเก็บน้ำ และความอุดมสมบูรณ์ของดิน

4) เขตพืชเชิงชีทางภูมิศาสตร์ (สัญลักษณ์แผนที่ 24)

จังหวัดนครราชสีมา มีพืชเชิงชีทางภูมิศาสตร์ที่ได้รับรองและเป็นที่ยอมรับจากตลาดการค้าทั้งภายในและต่างประเทศ โดยเฉพาะข้าว ทูเรียน น้อยหน่า มะขามเทศ และกาแฟ ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนโดยกรมทรัพย์สินทางปัญญาด้วยแล้ว นอกจากนี้ยังมีศักยภาพการปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งพืชไร่ ไม้ผล ไม้ยืนต้นชนิดอื่น ๆ ในการกำหนดเขตพืชเชิงชีทางภูมิศาสตร์ ได้พิจารณาจากพื้นที่เพาะปลูกพืชชนิดนั้น ๆ รวมทั้งพื้นที่ที่มีการประกาศขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยสามารถกำหนดเขตได้ 2,231,691 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.41 ของเนื้อที่จังหวัด สามารถจำแนกเป็นกลุ่มย่อยได้ดังนี้

- กาแฟวังน้ำเขียว/กาแฟดงมะไฟ เนื้อที่ 136 ไร่
- ข้าวหอมมะลิทุ่งสัมฤทธิ์ เนื้อที่ 2,214,559 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 17.29 ของเนื้อที่จังหวัด
- ทูเรียนปากช่องเขาใหญ่ เนื้อที่ 598 ไร่
- น้อยหน่าปากช่องเขาใหญ่ เนื้อที่ 14,702 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.11 ของเนื้อที่จังหวัด
- มะขามเทศเพชรโนนไทย เนื้อที่ 1,696 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.01 ของเนื้อที่จังหวัด

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ

- ควรปรับปรุงบำรุงดินโดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยพืชสด เพื่อปรับปรุงโครงสร้างของดิน และเพิ่มธาตุอาหารที่เป็นประโยชน์สำหรับพืช ร่วมกับการใส่ปุ๋ยเคมีในอัตราที่เหมาะสม

- พัฒนาการผลิตของเกษตรกรให้ได้มาตรฐานตามระบบเกษตรที่ดีที่เหมาะสม (gap: good agricultural practice) โดยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีด้านการปลูกไม้ผลให้ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด

- ส่งเสริมการสร้างแบรนด์สินค้าพืชเชิงชีวะทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดให้เป็นที่รู้จักกัน
อย่างแพร่หลายเพื่อโปรโมตสินค้าและขยายตลาด

51 เขตพัฒนาปศุสัตว์ (สัญลักษณ์แผนที่ 25I

มีเนื้อที่ 103,951 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.81 ของเนื้อที่จังหวัด ปัจจุบันมีสภาพเป็น
พื้นที่โรงเรือนเลี้ยงสัตว์และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ จัดการด้านสุขอนามัยและความสะอาด
การป้องกันกลิ้น เสี่ยง และของเสียจากการปศุสัตว์ไม่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง เฝ้าระวังโรคติดต่อ
ประจำฤดูของสัตว์เลี้ยง ดูแลด้านอนามัยสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน ป้องกันผลกระทบต่อแหล่งน้ำ
เพื่อการบริโภคและอุปโภคที่สามารถถ่ายทอดต่อกันระหว่างสัตว์และจากสัตว์สู่คน

61 เขตพัฒนาการประมง (สัญลักษณ์แผนที่ 26I

มีเนื้อที่ 23,867 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.19 ของเนื้อที่จังหวัด ปัจจุบันเป็นพื้นที่
เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น ปลา และกุ้ง เป็นต้น

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ การจัดการด้านน้ำเสียจากการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
และแหล่งอนุบาลตัวอ่อนสัตว์น้ำ ด้านความสะอาดและสุขอนามัยชุมชนด้านกลิ้น เสี่ยง และน้ำทิ้ง
จากบ่อเพาะเลี้ยง จัดให้มีบ่อพักน้ำและไม่ปล่อยลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง เฝ้าระวังโรคติดต่อประจำฤดู
ของสัตว์น้ำที่อาจแพร่กระจายสู่คนจากการสัมผัสหรือเมื่อนำไปปรุงอาหาร ป้องกันผลกระทบต่อแหล่งน้ำ
เพื่อการบริโภคและอุปโภค

6.1.3 เขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง

แผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมา ได้กำหนดเขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่
980,532 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.65 ของเนื้อที่จังหวัด สามารถแบ่งเขตย่อยได้ดังนี้

11 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง (สัญลักษณ์แผนที่ 31I

เขตพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 944,528 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 7.37 ของเนื้อที่จังหวัด

21 ระบบโครงข่ายคมนาคม (สัญลักษณ์แผนที่ 32I

เป็นเขตพื้นที่เพื่อการพัฒนาโครงข่ายถนนและการคมนาคมที่ครอบคลุมเนื้อที่
36,004 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.28 ของเนื้อที่จังหวัด เพื่รองรับการพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา
ส่งเสริมให้การเติบโตของชุมชนและเมืองย่อยต่าง ๆ เป็นไปอย่างเป็นระบบ

6.1.4 เขตอุตสาหกรรม

เขตอุตสาหกรรม มีเนื้อที่ 118,382 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.92 ของเนื้อที่จังหวัด แบ่งเป็นเขตย่อย
ดังนี้

11 เขตพัฒนาอุตสาหกรรม (สัญลักษณ์แผนที่ 41I

เขตพัฒนาอุตสาหกรรม มีเนื้อที่ 89,778 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.70 ของเนื้อที่จังหวัด เช่น
โรงงานอุตสาหกรรม ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร เป็นต้น

21 เขตอุตสาหกรรมเหมืองแร่/บ่อดิน (สัญลักษณ์แผนที่ 42I

เขตอุตสาหกรรมเหมืองแร่/บ่อดิน มีเนื้อที่ 28,604 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.22 ของเนื้อที่จังหวัด
เช่น เหมืองเก่า เหมืองแร่ บ่อลูกรัง เป็นต้น

6.1.5 เขตพื้นที่แหล่งน้ำ

เขตพื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 346,551 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.71 ของเนื้อที่จังหวัด สามารถแบ่ง เป็นเขตย่อย 2 เขต ดังนี้

1I เขตแหล่งน้ำธรรมชาติ (สัญลักษณ์แผนที่ 51I มีเนื้อที่ 148,414 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.16 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ

2I เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์แผนที่ 52I มีเนื้อที่ 198,137 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.55 ของเนื้อที่จังหวัด ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ บ่อน้ำในไร่นา คลองชลประทาน

6.1.6 เขตรักษาสมดุสิ่งแวดลอม (สัญลักษณ์แผนที่ 6)

เขตรักษาสมดุสิ่งแวดลอม มีเนื้อที่ 1,360,406 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 10.62 ของเนื้อที่จังหวัด เช่น ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ เป็นต้น

รูปแบบการพัฒนาและแนวทางการจัดการ ควรสงวนรักษาไว้เพื่อประโยชน์ด้านสิ่งแวดล้อม และช่วยรักษาคุณภาพของระบบนิเวศ ควรส่งเสริมให้ชุมชนในบริเวณดังกล่าวเข้ามามีส่วนร่วม ในการดูแลรักษาร่วมกันให้คงสภาพไว้ให้สมบูรณ์ เพื่อให้ชุมชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้อย่างยั่งยืน

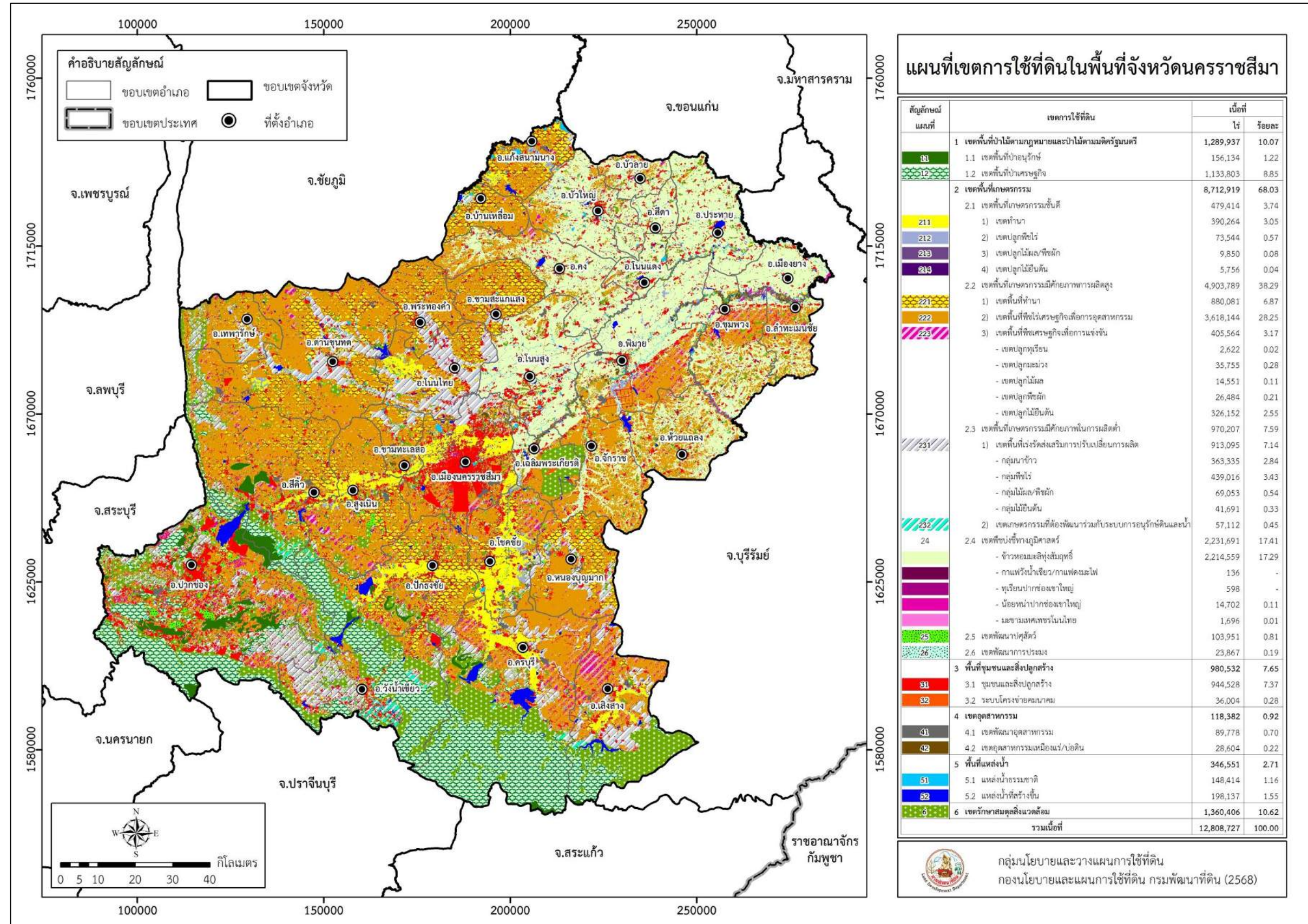
ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา

สัญลักษณ์ แผนที่	เขตการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
1	เขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าไม้ตามมติ คณะรัฐมนตรี	1,289,937	10.07
11	1.1 เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์	156,134	1.22
12	1.2 เขตพื้นที่ป่าเศรษฐกิจ	1,133,803	8.85
2	เขตพื้นที่เกษตรกรรม	8,712,919	68.03
	2.1 เขตพื้นที่เกษตรกรรมขั้นดี	479,414	3.74
211	1) เขตทำนา	390,264	3.05
212	2) เขตปลูกพืชไร่	73,544	0.57
213	3) เขตปลูกไม้ผล/พืชผัก	9,850	0.08
214	4) เขตปลูกไม้ยืนต้น	5,756	0.04
	2.2 เขตพื้นที่เกษตรกรรมมีศักยภาพการผลิตสูง	4,903,789	38.29
221	1) เขตพื้นที่ทำนา	880,081	6.87
222	2) เขตพื้นที่พืชไร่เศรษฐกิจเพื่อการอุตสาหกรรม	3,618,144	28.25
223	3) เขตพื้นที่พืชเศรษฐกิจเพื่อการแข่งขัน	405,564	3.17
	- เขตปลูกทุเรียน	2,622	0.02
	- เขตปลูกมะม่วง	35,755	0.28
	- เขตปลูกไม้ผล	14,551	0.11
	- เขตปลูกพืชผัก	26,484	0.21
	- เขตปลูกไม้ยืนต้น	326,152	2.55
	2.3 เขตพื้นที่เกษตรกรรมมีศักยภาพในการผลิตต่ำ	970,207	7.59
231	1) เขตพื้นที่เร่งรัดส่งเสริมการปรับเปลี่ยน การผลิต	913,095	7.14
	- กลุ่มนาข้าว	363,335	2.84
	- กลุ่มพืชไร่	439,016	3.43
	- กลุ่มไม้ผล/พืชผัก	69,053	0.54
	- กลุ่มไม้ยืนต้น	41,691	0.33
232	2) เขตเกษตรกรรมที่ต้องพัฒนาร่วมกับ ระบบการอนุรักษ์ดินและน้ำ	57,112	0.45

ตารางที่ 6-1 (ต่อ)

สัญลักษณ์ แผนที่	เขตการใช้ที่ดิน		เนื้อที่	
			ไร่	ร้อยละ
24	2.4	เขตพืชบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์	2,231,691	17.41
		- กาแฟเงาะน้ำเขียว/กาแฟดงมะไฟ	136	n.s.
		- ข้าวหอมมะลิทุ่งสัมฤทธิ์	2,214,559	17.29
		- ทุเรียนปากช่องเขาใหญ่	598	n.s.
		- น้อยหน่าปากช่องเขาใหญ่	14,702	0.11
		- มะขามเทศเพชรโนนไทย	1,696	0.01
25	2.5	เขตพัฒนาปศุสัตว์	103,951	0.81
26	2.6	เขตพัฒนาการประมง	23,867	0.19
	3	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	980,532	7.65
31	3.1	ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	944,528	7.37
32	3.2	ระบบโครงข่ายคมนาคม	36,004	0.28
	4	เขตอุตสาหกรรม	118,382	0.92
41	4.1	เขตพัฒนาอุตสาหกรรม	89,778	0.7
41	4.2	เขตอุตสาหกรรมเหมืองแร่/บ่อดิน	28,604	0.22
	5	พื้นที่แหล่งน้ำ	346,551	2.71
51	5.1	แหล่งน้ำธรรมชาติ	148,414	1.16
52	5.2	แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	198,137	1.55
6	6	เขตรักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม	1,360,406	10.62
		รวม	12,808,727	100.00

หมายเหตุ: n.s. = มีน้อยมากไม่มีความสำคัญทางสถิติ
เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน จังหวัดนครราชสีมา

6.2 สรุปและข้อเสนอแนะ

6.2.1 สรุป

จังหวัดนครราชสีมา มีเนื้อที่รวม 12,808,727 ไร่ สภาพภูมิประเทศของจังหวัดนครราชสีมา มีทั้งที่เป็นภูเขาสูง ที่ราบลุ่ม พื้นที่ลูกคลื่นลอนตื้น สามารถแบ่งได้เป็น บริเวณเทือกเขาที่สูงทางตอนใต้ พื้นที่ลูกคลื่นและพื้นที่ราบลุ่มทางตอนเหนือ การใช้ที่ดินหลัก ๆ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เบ็ดเตล็ด และพื้นที่น้ำ คิดเป็นร้อยละ 68.05 17.00 8.32 3.91 และ 2.72 ของเนื้อที่จังหวัด ตามลำดับ พืชหลักที่สำคัญของจังหวัด ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และไม้ผล

การวิเคราะห์สถานภาพทรัพยากรดินจะพบดินที่มีปัญหาทางการทำการเกษตร ประกอบด้วย ดินเค็มบก ดินตื้นในพื้นที่ดอน ดินตื้นถึงชั้นลูกรัง ก้อนกรวด หรือเศษหิน ดินตื้นถึงชั้นหินพื้น ดินตื้นถึงชั้นมาร์ลหรือก้อนปูน ดินทรายจัดในที่ดอน และดินที่มีหินโผล่ ส่วนการชะล้างพังทลายของดิน จะอยู่ในระดับที่ปานกลางถึงรุนแรงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 30 ของเนื้อที่จังหวัด ซึ่งปัญหาเหล่านี้ จะมีผลต่อการเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะปัญหาดินเค็ม

การกำหนดเขตการใช้ที่ดินของจังหวัดนครราชสีมา สามารถกำหนดเขตต่าง ๆ ตามศักยภาพของพื้นที่ได้เป็น 6 เขตใหญ่ ประกอบด้วย ได้แก่ เขตพื้นที่ป่าไม้ตามกฎหมายและป่าไม้ตามมติ คณะรัฐมนตรี ร้อยละ 10.07 เขตเกษตรกรรม ร้อยละ 68.03 ประกอบด้วย เขตพื้นที่เกษตรกรรมชั้นดี เขตพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ และเขตพืชไร่ทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 7.65 เขตอุตสาหกรรม ร้อยละ 0.92 พื้นที่แหล่งน้ำ ร้อยละ 2.71 และเขตรักษาสมดุลสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 10.62 ของเนื้อที่จังหวัด

แนวทางการจัดการเพื่อปรับปรุงบำรุงดินในเขตพื้นที่เกษตรกรรม หลัก ๆ แล้วต้องปรับปรุง ทั้งสมบัติดินทางด้านกายภาพและทางเคมี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต โดยการปลูกพืชปุ๋ยสด การใช้อินทรีย์วัตถุ ร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมีตามคำแนะนำ เพื่อปรับปรุงบำรุงดิน และเพิ่มธาตุอาหารในดิน ส่วนในพื้นที่ที่มีศักยภาพปานกลาง ต้องหาแหล่งน้ำไว้ให้เกษตรกรในช่วงฤดูแล้ง และพิจารณาการให้น้ำแก่พืชด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด ได้แก่ การให้น้ำแบบระบบน้ำหยด หรือสปริงเกอร์ ส่วนในพื้นที่ที่มีศักยภาพต่ำ จะแก้ไขตามสภาพปัญหาของดิน หากเป็นพื้นที่ดินเค็ม ควรมีรูปแบบการจัดการดินที่เหมาะสม ทำการปลูกพืชทนเค็ม ส่วนปัญหาดินทรายและดินตื้นก็เป็นปัญหาที่สำคัญที่ส่งผลถึงปัญหาด้านความอุดมสมบูรณ์ของดิน ต้องมีแนวทางการอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อป้องกันปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินและเพิ่มความชื้นในดิน

6.2.2 ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้การดำเนินงานจัดทำแผนการใช้ที่ดินจังหวัดนครราชสีมาสามารถดำเนินการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะต้องมุ่งเน้นในประเด็นที่สำคัญต่อการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. สนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกร ปลูกพืชตามความเหมาะสมของที่ดิน เพื่อลดต้นทุนการผลิต
2. ให้ความรู้แก่เกษตรกรในการปฏิบัติและดูแลการผลิตตามระบบเกษตรที่ดีและเหมาะสม

เพื่อให้สามารถผลิตพืชที่มีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด รวมทั้งการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ และ สารชีวภาพ เพื่อลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร และลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

3. การดำเนินการจัดทำฐานข้อมูลให้มีความเชื่อมโยงกันในทุกภาคส่วน ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลที่หน่วยงานต่าง ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดกิจกรรม/โครงการเพื่อของบประมาณในการพัฒนาจังหวัด

4. ส่งเสริม และพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐาน แหล่งน้ำ หรือบ่อน้ำในไร่นา ให้มีน้ำไว้ใช้อย่างเพียงพอตลอดฤดูเพาะปลูก ลดความเสี่ยงในช่วงฤดูแล้งและฝนทิ้งช่วง

5. มีการบูรณาการทำงานร่วมกันของหน่วยงานในจังหวัด ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมชลประทาน. 2560. **ขอบเขตชลประทาน (ไฟล์ข้อมูล)**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมชลประทาน. 2561. **รายงานแผนหลักการพัฒนาลุ่มน้ำ จังหวัดนครราชสีมา**. แหล่งข้อมูล:
http://opm.rid.go.th/backend/web/filemanager-upload?source=opm-main&รายงานแผนงานจังหวัด/ตะวันออกเฉียงเหนือ/NEWQ17_10_2562/สขป8/1นครราชสีมา.pdf,
1 มกราคม 2568.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2568. **การขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์**. กระทรวงพาณิชย์, กรุงเทพฯ.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2560. **ข้อมูลศักยภาพน้ำบาดาลและชั้นหินอุ้มน้ำในจังหวัดนครราชสีมา**.
แหล่งข้อมูล <http://datum.dgr.go.th/napgroundwater> 19 มกราคม 2568.
- กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2568. **บ่อน้ำบาดาลในจังหวัดนครราชสีมา**. แหล่งข้อมูล: http://app.dgr.go.th/newpa/utara/xml_download.php, 19 มกราคม 2568.
- กรมป่าไม้. 2564. **ขอบเขตป่าสงวนแห่งชาติ (ไฟล์ข้อมูล)**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2561. **สถานภาพทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศไทย**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2563. **สถานภาพการชะล้างพังทลายของดินในประเทศไทย**. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมพัฒนาที่ดิน. 2567. **ข้อมูลแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทานจังหวัดนครราชสีมา (ไฟล์ข้อมูล)**.
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2568. **ระบบสารสนเทศการผลิตทางด้านการเกษตร ปี 2563-2567**.
แหล่งข้อมูล: <http://production.doae.go.th/service/report-product-taticIndex>,
5 มีนาคม 2568.
- กรมอุตุนิยมวิทยา. 2568. **ข้อมูลภูมิอากาศสถานีตรวจวัดอากาศ จังหวัดนครราชสีมา ปี 2558-2567 (ไฟล์ข้อมูล)**. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2564. **ขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์ (ไฟล์ข้อมูล)**. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. 2568. **สถิตินักท่องเที่ยวต่างชาติในจังหวัดนครราชสีมา ปี 2558-2567**.
แหล่งข้อมูล: <http://www.mot.go.th/new/category/411>, 4 มีนาคม 2568.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. 2566. **แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (ไฟล์ข้อมูล)**.
สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา.
- กลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน. 2566. **ข้อมูลสภาพการใช้ที่ดินพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา ปี พ.ศ. 2566 (ไฟล์ข้อมูล)**. กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. กรมพัฒนาที่ดิน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

- กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2564. ข้อมูลทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- คณะเกษตรศาสตร์. 2564. สาร 2-acetyl-1-pyrroline (2aPI เป็นสารให้ความหอมที่สำคัญของข้าวหอมมะลิไทยสายพันธุ์ ขาวดอกมะลิ 105 (kdML 105I. แหล่งข้อมูล: <http://www.cmu.ac.th/article/6943c1a-7669-4823-b2c5-b3e0a551d8ed>, 1 กันยายน 2568.
- บัณฑิต ต้นศิริ และคำรณ ไทรพิภ. 2542. คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน สำหรับพืชเศรษฐกิจ. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดนครราชสีมา. 2566 แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา ระยะ 5 ปี (พ.ศ.2566-2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555. ข้อมูลชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ (ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2568. รายงานจำนวนครัวเรือนเกษตรกรและจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียน จำแนกตามทะเบียนบ้าน จังหวัดนครราชสีมา. แหล่งข้อมูล: <http://armerone.oae.go.th:5000/report/reportone>, 27 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5. 2561. การวิเคราะห์ด้านเศรษฐกิจสินค้าเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมตามแผนที่ agri-Map จังหวัดนครราชสีมา ปี 2560. แหล่งข้อมูล: <http://ae.go.th/upload/ile/202506230706f179c6ed12068.pdf>, 27 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรที่ 5. 2563. แนวทางบริหารจัดการสินค้าเกษตรสำคัญในระดับพื้นที่ตามแผนที่เกษตรเพื่อการบริหารจัดการเชิงรุก (agri-Map) จังหวัดนครราชสีมา. แหล่งข้อมูล: <http://ae.go.th/upload/ile/2025062306ad2153b65e4945.pdf>, 27 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. 2568. รายงานสถิติจังหวัดนครราชสีมา. แหล่งข้อมูล: <http://nkrat.n.go.th/report-publication/provincial-tatic-report.html>, 27 กุมภาพันธ์ 2568.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2565. ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2563. แหล่งข้อมูล: http://www.nedc.go.th/main.php?filename=gro_regional, 5 พฤศจิกายน 2567.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2567. ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ฉบับ พ.ศ. 2565. แหล่งข้อมูล: http://www.nedc.go.th/main.php?filename=gro_regional, 5 พฤศจิกายน 2567.
- สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2560. ขอบเขตป่าไม้ถาวร (ไฟล์ข้อมูล). กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักบริหารการทะเบียน. 2568. จำนวนประชากรในจังหวัดนครราชสีมา ปี 2558-2567. แหล่งข้อมูล: <http://tat.bora.dopa.go.th/tat/tatnew/tatyear/2027>, 27 กุมภาพันธ์ 2568.

- สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1. 2567. แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 (พ.ศ. 2566-2570) ฉบับทบทวนปี พ.ศ. 2569
(ไฟล์ข้อมูล). กระทรวงมหาดไทย.
- สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว. 2568. ข้อมูลสถิติการทำงานของคนต่างด้าวในจังหวัดนครราชสีมา
ปี 2558-2567. แหล่งข้อมูล: <http://www.doe.go.th/ord/aliens/statistics/param/ite/152/cat/82/sub/pull/category/view/it-label>, 6 มกราคม 2568.
- Wi“chmeier, W.H. and d.d. Smith. 1978. Predicting rainfall erosion losses: a Guide to
Conservation Planning. The USda agriculture Handbook No. 537, Maryland.

กรมพัฒนาที่ดิน

ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ

www.ddd.go.th

